

RIKSDAGENS PROTOKOLL.

1907.   Andra Kammaren.   N:o 63.

Onsdagen den 22 maj.

Kl. 11 f. m.

§ 1.

Justerades de vid kammarens sammanträde den 15 innevarande maj förda protokollen.

§ 2.

Föredrogs, men bordlades åter statsutskottets utlåtande n:o 144.

§ 3.

Till afgörande förelåg statsutskottets utlåtande, n:o 125, angående ordinarie postbetjäntes aflöningsförhållanden, pensionsrätt åt kvinnliga posttjänstemän samt fastställande af utgiftsstat för postverket m. m.

*Angående
ordinarie
postbetjäntes
aflöningsför-
hållanden
m. m.*

Uti Kungl. Maj:ts till Riksdagen aflåtna proposition om statsverket hade under sjätte hufvudtiteln, hvad anginge postverket, föreslagits, att Riksdagen måtte dels godkänna i statsrådsprotokollet intaget förslag till ändrad lydelse af § 3 i aflöningsreglementet för tjänstemän och betjante vid postverket den 6 juni 1902 att tillämpas från och med år 1908, dels ock, med godkännande af de enligt statsrådsprotokollet tillstyrkta ändringarne i postverkets stater, bestämman postverkets anslag förslagsvis till 18,200,000 kronor, att utgå direkt af postmedlen, hvarigenom anslaget till postverket skulle ökas med 1,475,000 kronor.

Till utskottets behandling hade därjämte öfverlämnats tre särskilda motioner, väckta en inom Första Kammaren, n:o 16, af herr *E. D. Heüman* samt två inom Andra Kammaren, nämligen, n:o 37, af herr *D. Persson* i Tällberg och, n:o 106, af herr *A. Thylander* m. fl.

Angående
ordinarie
postbetjäntes
aföningsför-
hållanden
m. m.
(Forts.)

Beträffande ordinarie postbetjäntes aföningsförhållanden hade Kungl. Maj:t föreslagit, att i staten för år 1908 måtte uppföras:

530	postbetjänte af 1:a lönegraden, en hvar med	lön	kr. 800: —		
		tjänstgöringspenningar	> 400: —	1,200: —	636,000: —
430	postbetjänte af 2:a lönegraden, en hvar med	lön	kr. 800: —		
		tjänstgöringspenningar	> 340: —	1,140: —	490,200: —
450	postbetjänte af 3:e lönegraden, en hvar med	lön	kr. 800: —		
		tjänstgöringspenningar	> 280: —	1,080: —	486,000: —
290	postbetjänte af 4:e lönegraden, en hvar med	lön	kr. 800: —		
		tjänstgöringspenningar	> 220: —	1,020: —	295,800: —
				tillhopa kronor	1,908,000: —

I de af herr Heuman och herr Thylander m. fl. afgifna motionerna hade däremot yrkats, att i staten för år 1908 måtte uppföras:

530	postbetjänte af 1:a lönegraden, hvardera med	lön.....	kr. 800: —		
		tjänstgöringspenningar	> 550: —	1,350: —	715,500: —
430	postbetjänte af 2:a lönegraden, hvardera med	lön.....	kr. 800: —		
		tjänstgöringspenningar	> 500: —	1,300: —	559,000: —
450	postbetjänte af 3:e lönegraden, hvardera med	lön.....	kr. 800: —		
		tjänstgöringspenningar	> 450: —	1,250: —	562,500: —
290	postbetjänte af 4:e lönegraden, hvardera med	lön.....	kr. 800: —		
		tjänstgöringspenningar	> 300: —	1,100: —	319,000: —
				kronor	2,156,000: —

I förevarande utlåtande hemställde utskottet, att Riksdagen måtte

a) bifalla hvad i statsrådsprotokollet öfver civilärenden den 12 januari 1907 föreslagits beträffande pensionsrätt åt kvinnliga posttjänstemän;

b) med godkännande af de enligt samma statsrådsprotokoll föreslagna ändringar i aföningsstaten för ordinarie postbetjänte samt

med afslag å hvad herrar Heüman och Thylander med flere uti ofvan omförmälda motioner i detta hänseende föreslagit, bestämma denna stat till 1,908,000 kronor:

c) med bifall till hvad Kungl. Maj:t föreslagit samt med afslag å herr Thylanders med flere därutinnan gjorda yrkande bestämma förslagsanslaget till ålderstillägg till 840,000 kronor;

d) med bifall till hvad Kungl. Maj:t föreslagit bestämma förslagsanslaget till arfvoden åt extra postbetjante och till hushyresersättning för en del betjante till 700,000 kronor;

e) med bifall till herr Perssons i Tällberg ofvannämnda motion bestämma det under omkostnadsstaten upptagna anslaget till traktementen för postbetjante till 380,000 kronor;

f) godkänna Kungl. Maj:ts förslag till ändrad lydelse af § 3 i aflöningsreglementet för tjänstemän och betjante vid postverket den 6 juni 1902; dock med tillägg, att i fråga om skyldighet att från tjänsten afgå äfvensom i fråga om rätt till pension skulle gälla hvad i särskild lag angående civila tjänsteinnehafvares rätt till pension vore vid tiden för den nya lönestatens ikraftträdande eller, såvidt anginge innehafvare af befattning, som därefter tillträdades, vid tillträdet till befattningen stadgad; samt

g) bestämma postverkets anslag i sin helhet, förslagsvis till 18,214,000 kronor, att af postmedlen direkt utgå, hvarigenom anslaget till postverket skulle ökas med 1,489,000 kronor.

Vid utlåtandet hade emellertid fogats reservationer af herrar *Hammarlund*, *Persson* i Tällberg, *Larsson* i Lund och *Thorsson*, hvilka ansett, att utskottet bort hemställa, att Riksdagen måtte

a) bifalla hvad i statsrådsprotokollet öfver civilärenden den 12 januari 1907 föreslagits beträffande pensionsrätt åt kvinnliga posttjänstemän;

b) med bifall till herrar Heümans och Thylanders med flere ofvannämnda motioner bestämma aflöningsstaten för ordinarie postbetjante till 2,156,000 kronor;

c) på det sätt bifalla Kungl. Maj:ts förslag, att i enlighet med herr Thylanders m. fl. motion förslagsanslaget till ålderstillägg bestämmas till 802,000 kronor;

d) med bifall till hvad Kungl. Maj:t föreslagit bestämma förslagsanslaget till arfvoden åt extra postbetjante och till hushyresersättning för en del betjante till 700,000 kronor;

e) med bifall till herr Perssons i Tällberg ofvannämnda motion bestämma det under omkostnadsstaten upptagna anslaget till traktementen för postbetjante till 380,000 kronor;

f) godkänna Kungl. Maj:ts förslag till ändrad lydelse af § 3 i aflöningsreglementet för tjänstemän och betjante vid postverket den 6 juni 1902; dock med den ändring, att vaktbetjant finge tillträda medgifvet aflöningsstillägg respektive fem och tio år efter det han tillträdt ordinarie postvaktbetjantbefattning, äfvensom med det tillägg, att i fråga om skyldighet att från tjänsten afgå samt i fråga om rätt till pension skulle gälla hvad i särskild lag angående civila

Angående
ordinarie
postbetjäntes
aflöningsför-
hållanden
m. m.
(Forts.)

Angående
ordinarie
postbetjäntes
aflöningsför-
hållanden
m. m.
(Forts.)

tjänsteinnehafvares rätt till pension vore vid tiden för den nya löne-
statens ikraftträdande eller, såvidt anginge innehafvare af befatt-
ning, som därefter tillträdde, vid tillträdet till befattningen stadgadt;
samt

g) bestämma postverkets anslag i sin helhet, förslagsvis, till
18,424,000 kronor att af postmedlen direkt utgå, hvarigenom an-
slaget till postverket skulle ökas med 1,699,000 kronor.

Mom. a).

Utskottets hemställan bifölls.

Efter föredragning af *mom. b)* begärdes ordet af

Herr Thylander, som yttrade: Herr talman! Bland de stora
frågor, som under denna Riksdag blifvit behandlade af denna kam-
mare, förekomma äfven en del lönerogleringsfrågor för åtskilliga
civila ämbets- och tjänstemän vid statens verk. Bland dessa ärenden
är frågan om löneroglering för telegrafverket redan afgjord. I dag
ligger på kammarens bord till behandling frågan om löneroglering
för postbetjäntkåren.

Denna fråga är af mycket stor betydelse, och jag har begärt
ordet för att å egna och medmotionärers vägnar söka beveka kam-
maren att antaga den reservation, som är fogad vid detta utskotts
betänkande.

Betraktar man nu de lönerogleringar, som redan äro genom-
förda, finner man, att dessa, i jämförelse med den, som nu kommer
att behandlas, te sig mycket fördelaktigare. För att emellertid
förstå, hvad som kan vara orsaken till att postbetjäntes lönefråga
ter sig såsom den i verkligheten gör, ber jag att få erinra därom,
att förliden sommar hade postbetjäntkåren här i Stockholm ett möte.
Vid detta möte förelåg till behandling äfven fråga om inlämnande
till Kungl. Maj:t och generalpoststyrelsen af en petition angående
omreglering af denna kårs löneförhållanden. Vid mötet uppgjordes
ett förslag, hvilket skulle ha föranledt en ökning med 723,000 kronor
af postverkets utgiftsstat. Petitionen inlämnades till generalpost-
styrelsen, och med den afidne generalpostdirektörens medgifvande
bereddes åt kårens representanter tillfälle att yttra sig vid upp-
görandet af den lönestat, hvarom generalpoststyrelsen sedermera
afgaf förslag. Generalpoststyrelsen nedprutade det belopp, hvartill
kåren själf kommit, med 207,000 kronor till 516,000 kronor. Det
är märkligt, att vid det samarbete, som försiggick mellan å ena sidan
postbetjäntkåren och å den andra generalpoststyrelsen, det utvecklade
sig ett sådant samförstånd, att, när denna stat var af styrelsen upp-
gjord, kåren lojalt böjde sig och förklarade sig villig att afstå från
sitt förslag till löneroglering och acceptera det af generalpoststyrelsen
uppgjorda förslaget.

Därpå kom frågan till civildepartementet. Man förstår departe-
mentschefens sträfvan att tillämpa sparsamhetssystemet, då han kom

till en nedprutning af den utaf generalpoststyrelsen föreslagna löne-
staten med ytterligare 211,270 kronor. Denna summa var tydliggen
en besparing för postverket. Man förstår vidare departementschefens
sträfvan att så fördela ålderstilläggen, att de skulle komma att
verka välgörande, ty han hade för ögonen den plan, som var under
utarbetande inom den kommitté, hvilken skulle uppgöra förslag till
lönereglering för järnvägsstaten. När man därför af den kungl.
propositionen finner, att herr civilministern föreslagit fyra lönegrader,
förstår man, att det är en sträfvan att åstadkomma en likformighet
i aflöningsystemet vid statens verk. Huru man lyckats att åstad-
komma denna likformighet, finner man, om man vill anställa en
liten jämförelse mellan de tabeller, som visa, huru lönerogleringarna
vid olika statens verk skulle verka. Jag skall icke upptaga kam-
marens tid med att göra någon längre jämförelse, utan endast på-
peka hvad som framträder, när man har för ögonen den lönerogle-
ring, som redan är beslutad för telegrafverket, och den löneroglering,
som skulle ifrågakomma, om man lyckas att i denna kammare och
möjligen äfven i Riksdagen få det af generalpoststyrelsen uppgjorda
förslaget antaget. Härvid fäster jag mig vid förhållandena i Stock-
holm och jämför förste postbetjänt med stationsförman och post-
betjänt med stationsbiträde.

Enligt generalpoststyrelsens förslag skulle förste postbetjänt
erhålla såsom högsta lön 1,990 kronor jämte beklädnad in natura.
Stationsförman åter erhåller i lön 1,800 kronor samt bostad in
natura eller, om han ej vill begagna sig af sådan förmån, 30 procent
af lönen, hvilket i rundt tal utgör 620 kronor. Vidare åtnjuter han
i dyrortstillägg 15 procent af lönen, alltså tillhoppa 2,690 kronor.
Högsta lönen för stationsförman utgör således 700 kronor mera än
för förste postbetjänt. För en postbetjänt te sig löneförhållandena
på det sätt, att han skulle enligt styrelsens förslag erhålla 1,750
kronor jämte beklädnad in natura. Stationsbiträde vid telegrafverket
åter erhåller i högsta lön 1,512 kronor, bostad in natura eller hyres-
bidrag, motsvarande 30 procent af lönen, med 450 kronor äfvensom
dyrortstillägg, utgående med 15 procent eller 225 kronor. Högsta
lönen för stationsbiträde skulle således komma att med 437 kronor
öfverstiga högsta lön för postbetjänt.

Vill man anställa jämförelse mellan de tabeller, som föreligga
såväl i de förslag, hvilka ännu icke äro af Riksdagen afgjorda, som
i dem, som redan äro afgjorda, så ställa sig postbetjäntes löneför-
hållanden nästan genomgående betydligt sämre än de andras.

Nu kan man fråga sig: är då postbetjänts ställning sådan, att
han förtjänar att blifva satt i en sådan undantagsställning? Mig
synes icke så. Jag ber att få för kammaren framhålla, att i post-
verket råder ett förhållande, som icke finnes i något annat verk,
nämligen att den, som vill blifva postbetjänt, får gå 1 à 2 år som
reservbetjänt. Under denna tid har han ingen aflönning mer än för
de timmar, han tjänstgör; sedan får han sköta sig själf. Om han
då icke har något hem att lita sig till, får han försöka skaffa sig
biförtjänster eller också öfva sig i konsten att göra skulder. Det

*Angående
ordinarie
postbetjäntes
aflöningsför-
hållanden
m. m.
(Forts.)*

Angående
ordinarie
postbetjäntes
aflöningsför-
hållanden
m. m.
(Forts.)

är tydligen svårt för honom att skaffa sig biförtjänster. Ty när som helst måste han inträda i tjänstgöring, då en ordinarie är förhindrad att sköta sin tjänst. Sedan har han sin långa extraordinarietid. Och den, som något litet jämfört aflöningen och lefnadskostnaden med hvarandra, förstår mycket lätt, att han får räkna mycket noga med slantarna för att få debet och kredit att gå ihop; och det kan hända, att han under denna extraordinarietid måste göra skulder, om han icke har tillfälle att skaffa sig extra inkomster.

Således tror jag, att, när Riksdagen går att reglera denna stora tjänstemannakårs löneförhållanden, Riksdagen bör taga hänsyn därtill, att under alla förhållanden blir postbetjäntkåren sämre ställd än öfriga med densamma jämställda kårer. Och jag skulle därför önska, att jag kunde åtminstone i denna kammare få det förslag genomdrifvet, som föreligger i den reservation, som är fogad till betänkandet.

För cirka tre månader sedan hade herr talmannen den sorgliga uppgiften att för kammaren tillkännagifva, att generalpostdirektören von Krusenstjerna icke var mera. På den tystnad, som då rådde i kammaren, fann man, att det rörde sig i hvarje hjärta en vemodets och saknadens känsla. I dag ligger på våra bord det testamente, han lämnat efter sig, det testamente, om hvilket han själf sade till mig, att han så gärna skulle vilja genomföra det, om han i dag kunnat deltaga i debatten. Han önskade få det genomfördt af två skäl. Det första skälet var det, att han ansåg, att denna lönereglering var uppgjord med så sträng sparsamhet, att generalpoststyrelsen hade, som han sade, gått så långt den vågat gå för att icke komma under gränsen för existensminimum. Det andra skälet var det, att han satte denna kår, hvars chef han var, mycket högt. Han värderade den mycket högt. Och han sade till mig — det förhöll sig nämligen så, att han var nog välvillig att hjälpa till vid utarbetandet af den motion, som jag afgaf —: »Denna kår håller jag af just därför att den lojalt böjde sig för det förslag, som af generalpoststyrelsen blifvit utarbetadt, och därför att det är denna samvetsgranna kår, som i mångt och mycket bidragit till det uppsving, som postverket under senare tid fått. Och dessutom har postverket att tillföra staten så goda inkomster, att jag anser, att verket har råd att betala den personal, som arbetar tillsammans dessa betydliga summor».

När nu detta testamente i dag ligger på kammarens bord och det endast beror på Andra Kammaren att antaga detsamma, vädjar jag till kammaren och uttalar den önskan, att den vemodets och saknadens känsla, som vi kände, då herr talmannen tillkännagaf generalpostdirektörens frånfalle, måtte beveka oss alla att antaga den reservation, som är fogad vid betänkandet. Jag ber därför, herr talman, att få yrka bifall till densamma.

I detta anförande instämde herrar *Lindgren* i Oskarshamn, *Johansson* i Jönköping, *Olsson* i Viken, *Risberg*, *Nilsson* i Bonarp, *Rune*, *Beckman* i Linköping, *von Geijer*, *Bosson*, *Larsson* i Lund,

Lindberg, Kjellberg, Martin, Fürst, Höjer, Wawrinsky i Saltsjöbaden, Fornander, Palme, Lorén, Hörnstén, Hagström, Helligren, Södén, Berglund, Andersson i Baggböle, Sundin, Centerwall, Karlsson i Fjäl. Lindh i Gäfle, Sundström, Ericsson i Vallsta, Leksell, Srensson i Skyllberg, Nilson i Örebro, Janson i Bråten, Hammarström, Camitz, Ersson, Eriksson i Rödsta, Bromée i Billsta, Thavenius, Röing, Larsson i Göteborg, Broström, Berg i Göteborg, Olsson i Heden, Lundgren, Ifvarsson, Olsson i Tyllered, Vahlquist, Räf, Lindhagen, Lundström, Söderbergh i Karlshamn, Warburg och Zetterstrand.

*Angående
ordinarie
postbetjäntes
afsningsför-
hållanden
m. m.
(Forts.)*

Herr Thorsson: Jag skall endast be att till den föregående talarens yttrande få foga ett par ord.

Som herrarne veta, har civilministern gått ut från, att man borde sätta begynnelselönen lägre och sedan med tätare lönetillägg så att säga skapa en nödig fyllnad i löntagarnas inkomster. Civilministern har därvid synnerligast fäst sig vid och gjort jämförelser med järnvägsstaten. De af kammarens ledamöter, hvilka möjligen icke närmare studerat det betänkande, som ligger på kammarens bord angående löneroglering för järnvägspersonalen, ha kanske vid ett ytligt genomläsande däraf funnit, att de jämförelser, som chefen för civildepartementet försökt göra, äfven slagit väl ut. Jag har då, innan vi gå att fatta beslut, velat fästa uppmärksamheten på en mycket stor skiljaktighet härvidlag. Enligt chefens för civildepartementet förslag skulle en postbetjänt i Kiruna få i begynnelönen 1,300 kronor, inberäknadt beklädnadsersättning, men efter den beräkningsgrund, från hvilken herr ministern utgått, när han fastställt förslaget till minimilönen för de lägst aflönade vid järnvägarna, har det konstaterats, att lefnadskostnaderna på denna plats uppgå till 1,565 kronor för en arbetarefamilj med två barn. Då herr ministern under hela sin bevisföring för sitt lönerogleringsförslag särskildt velat jämställa en postbetänt och en stationskarl, visar detta, att en stationskarl i Kiruna föreslagits att få en lön af 1,540 kronor och en postbetjänt 1,300 kronor. Sålunda skulle en postbetjänt komma mer än 200 kronor under det existensminimum, man har ansett vara nödvändigt å denna ort.

Det är en hel rad sådana saker, som göra, att jag på det lifligaste får instämma i den föregående talarens yrkande på bifall till generalpoststyrelsens förslag. Styrelsens beräkningar fylla icke det kostnadsmått, som är angifvet i de officiella tabellerna, men komma betydligt närmare detsamma än de belopp, som föreslagits af civilministern. Det bör erinras, att civilministern har velat göra en nedsättning under de tio första åren af betjäntes anställning. Han vill på dessa tio år inbespara en kostnad af 1,360 kronor. Jag tror icke, att det vore lyckligt att lösa lönerogleringen på det sätt, civilministern föreslagit, det är nog betydligt bättre, att vi följa generalpoststyrelsens förslag, hvarför jag ber att än en gång få understryka den föregående talarens yrkande.

Med herr Thorsson instämde herrar *Rydén, Branting, Larsson*

Angående
ordinarie
postbetjäntes
aflöningsför-
hållanden
m. m.
(Forts.)

i Västerås, Carlsson i Malmberget, Nilsson i Malmö, Kropp, Blomberg och Lindqvist.

Herr Eriksson i Bäck: Jag ber endast att få till kammarens protokoll antecknad, att jag icke deltagit i detta ärendes behandling inom utskottet.

Chefen för civildepartementet, herr statsrådet Juhlin: Jag har skarpt klandrats, därför att jag tillstyrkt det förslag till lönereglering vid postverket, som nu ligger på kammarens bord. Då fråga uppstod om att vidtaga lönereglering icke blott vid posten, utan äfven vid statens järnvägar och telegrafverket, anmodade jag chefen för postverket att konferera med cheferna för de båda andra kommunikationsverken, så att därigenom måtte kunna tillses, att, så långt ske kunde, rättvisa skipades, och att, likaledes så långt ske kunde, öfverensstämmelse komme att äga rum mellan aflöningarna i de tre kommunikationsverken. Då en sådan konferens af skäl, om hvilka jag här icke behöfver tala, ej kunde leda till något resultat, ansåg jag emellertid såsom min skyldighet att försöka jämföra aflöningarna vid de tre kommunikationsverken. Jag stödde mig därvid i första rummet på de genomgripande och synnerligen omsorgsfulla utredningar, som blifvit gjorda af den s. k. järnvägslöneregleringskommittén.

Man har här i en motion i denna kammare velat jämföra postbetjante med tullverkets vaktmästare. Man har icke jämfört dem med de andra kommunikationsverkens löntagare. Ja, man kan ju i någon mån jämföra postbetjante med tullvaktmästarne, men att tullvaktmästarne hafva i någon mån fått högre aflöning, sammanhänger med sportelfrågan. Jämförelsen med tullvaktmästarne torde emellertid icke vara fullt rättvis, ty vi få komma ihåg, att de hafva ett om möjligt ansvarsfullare uppdrag än postbetjante. Vi få också komma ihåg, att tullvaktmästarne äro utsatta för betydligt större frestelser än någonsin postbetjante.

Jag har nu ansett lämpligt att jämföra postbetjäntes löneförhållanden med motsvarande funktionärers vid järnvägarna och i någon mån vid telegrafverket. Man har klandrat, att jag vågat jämföra postbetjante med stationskarlar. Ja, de äro jämförda med stationskarlar, men också med närmast högre grupp, låt mig kalla denna konduktörgruppen. Mellan dessa båda grupper aflöning hafva postbetjäntes löner blifvit satta. Det kan ju tyckas och har ansetts, att det är hårdt att jämföra postbetjante med stationskarlarna, men, mina herrar, jag frågar: männe icke en stationskarls arbete är fullt lika ansvarsfullt som en brefbärares? Skulle man möjligen icke kunna våga göra sig den frågan: hvilket är ansvarsfullare, att lägga en växel fel eller att lägga ett bref fel? Jag anser därför, att det icke är orättvist att jämföra postbetjäntes aflöning med nyssnämnda betjäntes vid järnvägarna.

Man skulle också kunna i någon mån jämföra postbetjäntes af-

löning med de löner, som tillkomma extralärarne vid de allmänna läroverken. Extralärarne få ju i nio år sitta på skolbänken och under åtskilliga år ligga vid universitetet samt få sedermera gå profär. Under alla dessa år torde de i regel icke förtjäna många ören. Sedermera få de under åtskilliga år — hittills har det, efter hvad jag tror, i medeltal varit ända till en ålder af 39 år — tjänstgöra såsom extralärare, innan de blifva ordinarie. De hafva därunder en aflöning af 2,000 kronor.

*Angående
ordinarie
postbetjäntes
aflöningsför-
hållanden
m. m.
(Forts.)*

Jag har emellertid icke på något sätt velat förringa eller nedsätta det ansvarsfulla arbete, som postbetjante utföra. Jag erkänner lika villigt som den förste ärade talaren, att postbetjante utgöra en synnerligen pliktrogen och nitisk kår. Men jag har ansett det vara min oafvisliga plikt att se till, att en jämförelse ägde rum och att icke denna klass af funktionärer finge högre aflöning än motsvarande klasser inom öfriga kommunikationsverk. Jag har endast velat se till, att rättvisa i någon mån skipades. Jag missunnar visst icke postbetjante den aflöning, som Riksdagen kan vilja bevilja den. I detta afseende tror jag, att jag är lika vänligt stämd mot postmannakåren som den afidne generalpostdirektören.

Sedan öfverläggningen härmed förklarats afslutad samt herr talman framställt proposition å de därunder gjorda yrkandena, afslog kammaren utskottets hemställan och biföll i stället det yrkande, som framställdes i mom. b) i den af herrar Hammarlund med flere vid utlåtaudet afgifna reservationen.

Mom. c)–e).

Hvad utskottet hemställt bifölls.

Mom. f) föredrogs häruppå; och yttrade därvid

Herr Persson i Stallerhult: Herr talman! Jag har intet annat yrkande än om bifall till det upplästa moment f). Jag skall endast be att få hemställa om vidtagande af en förändring i motiveringen. På sidan 34 i utskottets betänkande förekommer följande passus: »Ny stat för postverket har fastställts år 1902 att tillämpas från och med år 1903, hvadan pensionslagens bestämmelser äro för postverkets personal gällande.» Denna mening är icke fullt riktig, ty 1902 års lönerogering, som tillämpats från och med år 1903, gäller icke generalpoststyrelsen, utan endast postverkets distrikts- och lokalförvaltningar. Man kan sålunda icke säga, att den gäller postverkets personal i dess helhet. Här kunde ju föreslås en förändring af denna punkt, men jag skall, herr talman, hemställa, att det nu upplästa stycket må utgå ur motiveringen, ty därmed skulle ingenting komma att fattas i den kvarstående delen af motiveringen.

Jag skall alltså, herr talman, be att få hemställa, att nämnda

Angående
ordinarie
postbetjäntes
aflöningsför-
hållanden
m. m.
(Forts.)

stycke får utgå ur motiveringen. Jag tror mig veta, att samma yrkande framställts i Första Kammaren och där blifvit bifallet.

Herr *Widén* instämde häruti.

Herr Larsson i Lund: Herr talman! Jag skall be att med hänvisning till kammarens beslut vid punkten b) få yrka afslag å utskottets hemställan rörande den nu föredragna punkten och bifall till den vid betänkanDET fogade reservationen.

Öfverläggningen var härmed slutad. Herr talmannen gaf till en början propositioner å de beträffande utskottets hemställan gjorda yrkandena; och afslog kammaren därvid utskottets hemställan och biföll i stället det yrkande, som framställts i mom. f) i den af herr Hammarlund med flere vid utlåtanDET fogade reservationen.

Kammaren godkände därefter den af utskottet anförda motive- ringen med den ändring däri, som under öfverläggningen föreslagits af herr Persson i Stallerhult.

Slutligen föredrogs *mom. g)*; och yttrade därvid

Herr Larsson i Lund: Herr talman! Med hänvisning till kammarens beslut beträffande punkten b) skall jag be att få yrka afslag å utskottets förslag i förevarande punkt och bifall till reserva- tionen. Men då genom ett förbiseende punkten c) bifallits enligt utskottets hemställan och icke i enlighet med reservationen, föran- ledes däraf en ändring af siffrorna i punkten g). Jag skall därför be att få yrka bifall till reservationen på det sätt, att kammaren måtte bestämma postverkets anslag i dess helhet, förslagsvis, till 18,462,000 kronor att af postmedel direkt utgå, hvarigenom anslaget till postverket skulle ökas med 1,737,000 kronor.

Vidare anfördes ej. Efter af herr talmannen gifna propositioner i ämnet afslog kammaren utskottets hemställan och biföll i stället det af herr Larsson i Lund under öfverläggningen framställda yrkandet.

§ 4.

Därnäst i ordningen fanns å föredragningslistan uppfördt stats- utskottets utlåtande n:o 11, angående regleringen af utgifterna under riksstatens tionde hufvudtitel, innefattande anslagen till pensions- och indragningsstaterna.

Punkterna 1—3.

Hvad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 4, angående understöd åt vissa icke ordinarie lärare och lärarinnor från småskollärares m. fl. ålderdomsunderstödsanstalt.

Angående understöd åt lärare och lärarinnor i öfningsämnen vid folk- och småskolor.

Uti en inom Riksdagens Andra Kammare väckt motion, n:o 64, hade herrar *C. R. Johansson* i Jönköping och *K. H. G. von Schéele* föreslagit, att Riksdagen ville besluta att i skrifvelse till Kungl. Maj:t anhålla, det Kungl. Maj:t täcktes låta verkställa utredning och för Riksdagen framlägga förslag i sådant syfte, att rätt till understöd från småskollärares m. fl. ålderdomsunderstödsanstalt måtte blifva tillagd jämväl sådana vid folk- och småskolorna anställda icke ordinarie lärare och lärarinnor i öfningsämnena och slöjd, hvilka meddelade undervisning i omförmälda ämnen minst 20 timmar i veckan under pågående läsår.

Utskottet hemställde, att förevarande motion icke måtte af Riksdagen bifallas.

Vid denna punkt hade emellertid fogats reservation af herrar *Hammarlund* och *Starbäck*, som yrkat, att utskottet måtte hemställa, att Riksdagen, med anledning af herrar Johanssons i Jönköping och von Schéeles ifrågavarande motion, måtte i skrifvelse till Kungl. Maj:t anhålla, att Kungl. Maj:t täcktes låta utreda, på hvad sätt och under hvilka villkor i öfrigt ålderdomsunderstöd kunde beredas sådana icke ordinarie lärare och lärarinnor vid folk- och småskolor, hvilka vore anställda för undervisning i öfningsämnena eller slöjd, och hvilkas tjänstgöring uppginge till minst 20 timmar i veckan under den fastställda årliga minimilästiden, samt därefter till Riksdagen inkomma med den framställning i ämnet, hvartill utredningen kunde föranleda.

Sedan utskottets hemställan blifvit uppläst, lämnades på begäran ordet till

Herr Johansson i Jönköping, som yttrade: Statsutskottet har afstyrkt bifall till den af herr von Schéele och mig i detta ämne väckta motionen. Men detta har skett på ett enda skäl, som är af sådan beskaffenhet, att jag måste misstänka, att utskottet i denna riksdagens sena timme icke hunnit läsa igenom motionen, ty utskottet säger, »att för de lärare och lärarinnor, motionärerna afse, till följd af den jämförelsevis ringa tid deras undervisning i öfningsämnena och slöjd tager dem i anspråk, deras öfriga tid torde lämna dem tillfälle till äfven annan afsevärd och stadigvarande inkomst». Nu är förhållandet, såsom hvar och en, hvilken har genomläst motionen, kunnat iakttaga, att motionärerna icke afsett några andra lärare och lärarinnor än sådana, hvilka hafva full tjänstgöringstid, d. v. s. samma tjänstgöringstid som alla andra lärare och lärarinnor vid folk- och småskolor. I reglementet för ålderdomsunderstödsanstalten för småskollärare m. fl. är föreskrifvet, att för rätt till understöd från anstalten fordras ett minimum af tjänstgöring utaf 20 timmar

Angående
understöd åt
lärare och
lärarinnor i
öfningsämnen
vid folk- och
småskolor.
(Forts.)

i veckan. Just denna bestämmelse hafva vi upptagit och föreslagit, att rätt till understöd måtte tillkomma de lärare och lärarinnor i slöjd, hvilka undervisa minst 20 timmar i veckan. I regeln hafva de lärare och lärarinnor, som vi afse, mycket längre tjänstgöringstid, uppgående ända till 30 timmar i veckan eller mera. Det är sålunda ett alldeles ohållbart påstående, att de lärare och lärarinnor, som vi afse i motionen, endast skulle hafva en obetydlig tjänstgöringstid. De hafva i genomsnitt alldeles samma tjänstgöringstid som alla andra lärare och lärarinnor i folk- och småskolorna, hvilka redan åtnjuta rätt till pension eller ålderdomsunderstöd.

Med denna sak förhåller sig så, att då man t. ex. i en församling, där man icke har mer än en lärarinna, låter henne undervisa både i bokliga ämnen och i slöjd, så fördelar man i ett större samhälle, hvarest man har t. ex. 6 lärarinnor, tjänstgöringen mellan dem på det sättet, att man exempelvis låter 5 lärarinnor undervisa endast i bokliga ämnen och den sjätte enbart i slöjd. Jag frågar: är det då rimligt, att den sjätte lärarinnan, som för att undervisningen skall kunna bedrivas på ett mera tillfredsställande sätt får undervisa endast i slöjd, icke skall hafva rätt till ålderdomsunderstöd liksom de fem andra? Det finnes naturligtvis icke någon rimlig anledning därtill.

Då denna fråga tidigare en gång var föremål för Riksdagens behandling, gjordes den invändningen, att staten ej betalade något lönetillskott för slöjdlärarinnorna. Men detta förhållande har ändrats. Skoldistriktet kunna numera få lika stort lönetillskott till en slöjdlärarinna som till en småskollärarinna. För en småskollärarinna erhålles ett lönetillskott, växlande mellan 233 och 300 kronor. För en slöjdlärarinna åter, som undervisar 32 timmar i veckan, kan lönetillskottet uppgå till 320 kronor. För en slöjdlärare kan likaledes erhållas ungefär samma lönetillskott som för en folkskollärare i de lägsta lönegraderna. Det är således endast i afseende å ålderdomsunderstödet, som skillnad råder.

Genom förra Riksdagens beslut har tillkommit en ny kategori af lärarinnor, nämligen lärarinnor i huslig ekonomi. Äfven dessa hafva en lika omfattande tjänstgöring som folkskollärarinnor och småskollärarinnor. Jag frågar: kan det vara rätt att utestänga dem från all rätt till ålderdomsunderstöd? Till deras aflöning kan samhället för hvarje år få ett bidrag af 450 kronor, och de äro upptagna af sin tjänstgöring lika lång tid som småskollärarinnor och folkskollärarinnor.

Det är uppenbart, att det i längden blir omöjligt att vägra de kategorier af lärare och lärarinnor, som vi afsett, rätt till ålderdomsunderstöd. Men lika klart är visserligen, att sådan rätt icke kan tillkomma lärare och lärarinnor, hvilka tjänstgöra endast 4 eller 8 timmar i veckan. Dessa hafva vi emellertid icke åsyftat.

Det enda skäl, som utskottet anfört för sitt afstyrkande, är alltså ett sådant, som alldeles icke träffar vår framställning. Vi hafva ej afsett andra lärare eller lärarinnor än sådana, som hafva fullständig tjänstgöring.

Vid sådant förhållande och då det är min lifliga öfvertygelse, att denna fråga förr eller senare måste lösas, tillåter jag mig, herr talman, att hemställa, att Andra Kammaren måtte med afslag å utskottets hemställan bifalla den reservation, som vid denna punkt afgifvits af herrar Hammarlund och Starbäck.

Angående
understöd åt
lärare och
lärarinnor i
öfningsämnen
vid folk- och
ennåskolor.
(Forts.)

Häruti instämde herrar *Fornander*, *Kjellberg* och *Thovenius*.

Herr Lindgren i Islingby: Då jag deltagit i frågans behandling inom utskottet, skall jag be att få säga några ord.

Inom afdelningen ansåg man sig icke böra biträda motionärernas förslag hufvudsakligen af den anledning, att det vore fråga icke om ordinarie, utan om tillfälligt anställda lärarinnor. Vidare var anledningen den, att minimitiden för tjänstgöringen vore så kort som 20 timmar i veckan. Denna uppfattning delades också af utskottets öfriga ledamöter förutom de två reservanterna. För min del tror jag, att det skulle förefalla mycket besynnerligt, om Riksdagen beviljade pensioner åt lärarinnor, som icke hade ordinarie anställning. Jag skall därför, herr talman, be att få yrka bifall till utskottets förslag.

Herr von Schéele: Herr talman! Det är ju nu icke fråga om att *bevilja* pensioner åt vissa slöjdlärare, utan endast att göra en hemställan till Kungl. Maj:t om *utredning* i detta ämne; och då Första Kammaren redan afslagit föreliggande motion, kan det tyvärr för närvarande här icke blifva något annat eller mer än en *opinionsyttring*. Men äfven en sådan genom bifall till reservationen vore ingalunda betydelslös, såsom innebärande för dem det närmast gäller en hoppfull utsikt till bättre lycka en annan gång, då i bästa fall Kungl. Maj:t komme till Riksdagen med en liknande framställning eller annars motionen ånyo väcktes, måhända i någon vidgad form. Det lär icke kunna bestridas, att slöjden är af stort värde för ungdomen inom alla lager af befolkningen och på alla stadier af bildning. Oafsedt den rent praktiska nyttan af att tidigt lära bruka sina händer, genom hvilkas användning de flesta väl skola i framtiden förvärfva sitt uppehälle, har slöjden viktiga allmänna uppgifter att fylla både ur pedagogisk synpunkt och socialt genom att höja aktningen för kroppsarbetet. Den pedagogiska syftningen ligger i väckande af ordningssinnet äfvensom sinnet för sköna former och framför allt i utvecklande af iakttagelseförmågan, som slöjdundervisningen mer än kanske något annat främjar. Och hvad angår uppskattningen af det kroppsliga arbetets heder, så veta vi, att i detta hänseende hos oss felats mycket och kanske allra mest inom folkskolan. Jag tillät mig därför vid ett offentligt möte i Stockholm för någon tid sedan att uttala såsom min mening, att *folkskolan är för lärd*, och ehuru detta blifvit från flere håll motsagdt, står jag framgent kvar på denna ståndpunkt, utan att befara att blifva miss-tänkt för något slags ringaktning af vare sig de allmännyttiga kunskaper eller den själsodling, som läroämnena afse att åstadkomma.

*Angående
understöd åt
lärare och
lärarinnor i
öfningsämnen
vid folk- och
småskolor.
(Forts.)*

Slöjden har dessutom öfverallt fått anseende såsom någonting, hvilket utgått från Sverige. och hvarthän man kommer, både i gamla världen och i den nya, är det en svensk storhetstanke, som anses uti slöjd- undervisningen hafva tagit sig gestalt.

Mina herrar, kan det då vara lämpligt att så, som hittills skett, underkänna slöjdundervisningens rang, särskildt inom folkskolan? Ty det kan icke nekas, att ett undanskjutande af slöjdundervisningen ligger uti det vanliga förhållandet att låta ämneslärarne och ämneslärarinnorna hafva denna undervisning som ett bihang till hvad barnen då såväl som de själfva betrakta såsom skolans högre och egentliga uppgift. Ja, jag vågar tillägga, att jag tror det starkaste skälet till att man motsatt sig en sådan billig hemställan som den utaf herr Johansson och mig gjorda vara, att man vill bevara åt folkskolans seminariebildade lärare såsom en välbehöflig inkomstkälla slöjdundervisningen vid sidan af den undervisning, de i de allmänna läroämnena meddela. Jag nekar icke till, att detta, särskildt på landsbygden, kan ha sin betydelse, lika litet som jag förbiser det pedagogiska värdet af att ha bägge undervisningsslagen förenade i en hand; men jag påstår, att det både på landet och framför allt i stad betyder ännu mera, ifall man verkligen lyckas anställa en riktigt framstående lärare eller lärarinna, som utbildat sig direkt för slöjdundervisningen och däråt får ägna hela sin tid. På detta lägger jag, mina herrar, synnerlig vikt. Och jag tänker, att I skolen gifva mig rätt däruti, att slöjdundervisningen blir i regeln bättre skött, då den meddelas af särskildt skolade lärare och lärarinnor, som helt ägna sin verksamhet åt detta värf, än om det skall ske såsom bihang till den öfriga undervisningen.

Dessutom ber jag få fästa uppmärksamheten vid någonting, som med hänsyn till arbetstiden för dessa öfningslärare icke blifvit tillräckligt beaktadt, nämligen den tid, som han eller hon behöfver använda för att både före och efter lektionen ställa verktygen i ordning. Det är en betydande del utaf lärarens och lärarinnsans s. k. fritid, som på detta sätt tages i anspråk utöfver de 20 timmars minimum, hvarom här är fråga. Tillika erfordras under lektionerna hos den ledande en hög grad af spänstighet för att hålla reda på och öfvervaka alla dessa småttingar, som ha enhvar sina frågor att göra, sina svårigheter att få afhulplna. Ingalunda är det därför den minst kräfvande uppgiften, som vid folkskolan förefinnes, den att vara lärare eller lärarinna i slöjd.

Nu vill jag jämväl ur personlighetshänsyn, hvilken jag vet det är denna kammares berömmelse att alltid taga med i räkningen, fästa uppmärksamheten på, att det väl knappast kan vara rättvist eller människovänligt att låta dessa män och kvinnor, hvilkas arbete och bildningsgrad i intet hänseende stå tillbaka för, men ofta nog framom åtminstone de vid småskolan anställda lärarnes och lärarinnornas, på gamla dagar vara utan allt understöd eller hänvisade till den orts välvilja, där de befinna sig. Ty äfven om man bortser från den ovisshet, som i detta hänseende råder och måste kännas ganska tryckande, är det onekligen någonting helt annat för en

lärare eller lärarinna att mottaga understödet af staten såsom en honom eller henne tillerkänd rätt, något som utgör ersättning för den möda, de under sin krafts dagar nedlagt på ungdomens fostran till fosterlandets tjänst, mot att få det såsom en barinhärtighetsgård ifrån den kommuns sida, inom hvilken de hafva tjänstgjort.

Jag skulle kunna från den ort, där jag varit ordförande i skolrådet under mer än 20 år, kunna framdraga exempel på en man och en kvinna, hvilka i utomordentligt hög grad gjort sig förtjänta af samhället genom sitt nitiska arbete under en 20, 30 eller 40 år på samma plats, och som motse en rätt tung ålderdom, äfven om detta samhälle icke lämnar dem helt och hållet utan hjälp. Och många andra äro i lika beklagansvärdt läge. I alla dessas namn anbefaller jag den sak, som här är före, till kammarens allvarliga behjärtande och ber kammaren för dem *göra hvad den kan* genom att bifalla den vid denna punkt fogade reservationen, till hvilken jag, herr talman, vördsamt anhåller att få yrka bifall.

Med herr von Schéele förenade sig herrar *Svallingson* och *Larsson* i Bondarfve.

Herr Hammarlund: Den talare, som nyss försvarade statsutskottets hemställen i denna punkt, androg två skäl för ett afstyrkande. Det första var, att det här vore fråga om sådana, som icke äro ordinarie, utan tillfälligt anställda. Jag vill ge honom rätt uti, att det är fråga om sådana, som icke äro ordinarie. Dessa lärare och lärarinnor äro anställda ungefär på samma sätt som småskollärarynnorna. Dessa äro icke heller ordinarie i vanlig mening, men det har dock icke hindrat, att staten för dem anordnat en ålderdomsunderstödsanstalt. De lärare och lärarinnor, som det nu är fråga om, äro emellertid icke alls tillfälligt anställda, utan de äro, i den mening, som de kunna blifva det, *fast anställda*, i det att de allra flesta af dem ägna sig helt och hållet åt denna sak såsom sin lifsgärning. Enligt senaste statistik voro 1,257 lärare och lärarinnor anställda uteslutande för öfningsämnen vid folkskolan, däraf 864 på landet och 393 uti städerna. Men det är nu icke meningen att bereda ålderdomsunderstöd åt alla dessa 1,257, utan endast åt dem, som ha en så stadigvarande sysselsättning, att deras tid blir så godt som helt upptagen med denna undervisning. Det har därför som villkor föreslagits, att de skola meddela undervisning minst 20 timmar i veckan, men det göra icke mer än omkring 260 af dessa lärare och lärarinnor för närvarande. I fråga om småskollärarynnorna är för deras rätt till ålderdomsunderstöd det villkor föreskrifvet, att de skola hafva tjänstgjort minst 20 timmar i veckan, och det är ju också hvad som ifrågasatts här.

En talare sade, att 20 timmar i veckan var för kort tid. Men när man kunnat medge ålderdomsunderstöd åt småskollärarynnorna med detta villkor, borde man kunna medge det äfven för öfningslärarynnorna. För öfrigt är ju det blott fråga om att stadga en minimitid: de flesta af dem tjänstgöra mer än 20 timmar, vanligen

Angående understöd åt lärare och lärarinnor i öfningsämnen vid folk- och småskolor.
(Forts.)

*Angående
understöd åt
lärare och
lärarinnor i
öfningsämnen
vid folk- och
småskolor.
(Forts.)*

lika mycket som en annan lärare vid folkskolan, nämligen 30 timmar i veckan.

Öfningsämnena inom folkskolan ha på senare tid börjat spela allt större roll. Staten understödjer dessa ämnen genom särskilda statsbidrag, så till den manliga slöjden samt till den kvinnliga slöjden, och i föl beviljades statsbidrag till undervisning i huslig ekonomi. Härtill kommer, att i åtskilliga skolor finnas särskilda lärare och lärarinnor uti sång, teckning och gymnastik.

Jag tror, att det endast är en tidsfråga, när för dessa lärare och lärarinnor måste anordnas något slags pension eller ålderdomsunderstöd, och jag finner det vara väl på sin plats att nu aflåta skrifvelse i detta ämne. När en undersökning skall ske, bör den naturligtvis omfatta öfningslärare och lärarinnor vid alla de till allmänna folkundervisningen hörande skolor. Jag skulle därför velat i min reservation gått något längre än motionärerna, men jag har grundlagsenligt icke kunnat göra detta. Gifvet är emellertid, att när en sådan utredning kommer till stånd, måste den omfatta samtliga till folkundervisningen hörande skolor och samtliga lärare och lärarinnor i öfningsämnena.

Jag hemställer om bifall till reservationen.

Herr Eriksson i Bäck: Herr biskop von Schéele sade, att här icke var fråga om pension, utan endast fråga om en opinionsyttring. Jag anser dock icke lämpligt, att Riksdagen ger sig in på en sådan opinionsyttring, om Riksdagen icke har för afsikt att uppfylla det däri gifna löftet, när sedermera efter verkställd utredning regeringen kommer fram med ett förslag i ämnet.

Dessa lärare och lärarinnor äro icke fast anställda, icke ordinarie anställda, ty de ha denna sysselsättning såsom en biförtjänst vid sidan af sitt egentliga yrke och näring. Skall nu Riksdagen gå med på att gifva understöd och slutligen pension åt en personal, som på något sätt är sysselsatt i kommunens eller statens tjänst, men endast med tillfällig anställning, så tycker jag verkligen, att det börjar gå bra långt. Dessa lärares och lärarinnors anställning är så lös, att de när som helst kunna upphöra med densamma och äfvenledes när som helst kunna entledigas från densamma. Jag kan då icke finna, att det är lämpligt att åt personer med en så lös anställning bevilja understöd och pensioner.

Jag yrkar bifall till utskottets hemställan.

Herr Persson i Stallerhult: Herr talman! Jag skall be att få framställa samma yrkande som den siste talaren. Det är väl möjligt, att utskottet har magra skäl för sitt afstyrkande af motionen. Men månne de icke i alla fall torde vara tillräckliga såsom motiv för utskottets hemställan?

Dessa lärare och lärarinnor, beträffande hvilka nu ifrågasatts, att man skulle begära en utredning, gående ut på, att de skulle komma in under samma ålderdomsunderstödsanstalt, som finnes inrättad för småskollärarinnorna, äro icke de enda, som äro ute-

slutna från denna rätt. Så sent som år 1905 beslöt Riksdagen att pensionera döfstumlärarepersonalen, såsom en hvar nog minnes, och när reglementet för denna pensionering antogs i Riksdagen, uteslöts från pension alla öfningslärare och lärarinnor i dessa döfstumskolor. Och det finnes ett ganska stort antal sådana lärare och lärarinnor anställda vid ifrågavarande skolor. När emellertid dessa då uteslötos, tycker jag, att det går bra långt, om man nu skulle skriva till Kungl. Maj:t allenast beträffande de lärare och lärarinnor, som åsyftas i motionen, och glömma de nämnda lärarne och lärarinna, som dock ha en betydelsefullare uppgift än slöjdlärnarna och lärarinna vid folkskolorna. Jag tror åtminstone för min del, att så är förhållandet. Deras tid är också i regeln ännu mera tagen i anspråk, och reglementet för döfstumskolorna innehåller, att lärarna ha skyldighet att undervisa elever i de ämnen, som här äro afsedda. Men det oaktadt komma de icke i åtnjutande af den pensionsförmån, som lärarna i de andra ämnena vid döfstumskolorna äro berättigade till.

När det förhåller sig på det sätt, att Riksdagen så sent som år 1905 från pensionering uteslöt de öfningslärare, som tillhöra döfstumskolorna, tycker jag, att det icke är lämpligt att göra en framställning till Kungl. Maj:t endast i fråga om dem, som motionärerna här afse, utan då bör man taga med alla de lärare, som undervisa i dessa öfningsämnen.

Jag får försäkra herr von Schéele, att det icke varit utskottets afsikt att på något sätt gå illa åt slöjdundervisningen, då utskottet afstyrkt denna motion. Jag tror, att utskottet i sin helhet såväl som reservanterna äro vänner till en god slöjdundervisning i såväl folkskolorna som småskolor.

Nu yttrades det också af biskop von Schéele, att utskottet i sitt beslut synbarligen sträfvat efter att bevara denna undervisning åt de ordinarie lärarna. Det var emellertid inom utskottet icke alls något tal därom. Men denna kammare har icke varit främmande för en sådan tanke. När det var fråga om beviljande af högre anslag till slöjdundervisningen vid folkskolorna, var det många — och jag behöfver icke namngifva dem — som yttrade sig till förmån för, att man borde få andra lärare än folkskolans att undervisa i slöjd. Jag vill icke heller namngifva dem, som motsatte sig ett sådant yrkande och som gjorde allt hvad de kunde för att bevara slöjdundervisningen åt folkskolans lärare. Utskottet har, som sagdt, icke haft denna tanke, men i Andra Kammaren har en dylik tanke framkommit, nämligen att bevara slöjdundervisningen åt de ordinarie lärarna.

Jag ber att få yrka bifall till utskottets hemställan i denna punkt.

Herr Johansson i Jönköping: Jag ber endast att ännu en gång få påpeka, att ifrågavarande lärare och lärarinnor i regel ha alldeles samma eller minst så lång tjänstgöringstid som småskollärarinnorna, hvilka redan äro berättigade till ålderdomsunderstöd. De ha icke heller lösligare anställning än småskollärarinnorna, utan äro anställda på ungefär samma sätt som dessa. Det bör således

Angående
understöd åt
lärare och
lärarinnor i
öfningsämnen
vid folk- och
småskolor.
(Forts.)

rätteligen icke uppdragas någon bestämd gräns mellan dem, som redan äro berättigade till ålderdomsunderstöd från småskollärarynnornas understödsanstalt och de nu i motionen afsedda lärare och lärarinnor, utan om den ena kategorien kan komma i åtnjutande af ålderdomsunderstöd under medverkan af staten, så bör den andra lika väl kunna det. Och den omständigheten, att den ena kategorien på grund af förhållandena har fått till uppgift att undervisa enbart i slöjd, kan icke vara något skäl att utesluta den från rätt till ålderdomsunderstöd, då lärarinnorna i läsämnen åtnjuta dylikt understöd.

Nu har herr Persson i Stallerhult sagt, att, när pensionsväsendet för döfstumskolornas lärare inrättades, då uteslöt man från pension de lärare, som hade slöjdundervisningen om hand. Jag erinrar mig icke närmare förhållandena härvidlag, men jag föreställer mig, att man vid detta tillfälle handlade efter samma grundsats, som då man beslöt pensionering af folkskolans lärare och lärarinnor. Då inrättade man först en särskild pensionsanstalt för de ordinarie och sedermera en annan för de icke ordinarie. 1905 var det fråga endast om upprättandet af en pensionsanstalt för de ordinarie lärarne och lärarinnorna vid döfstumskolorna. Och man lämnade då tills vidare lärarne i öfningsämnena å sido, antagligen emedan de icke hade lika lång undervisningstid som de förra. Men jag är alldeles öfvertygad om, att det endast är en tidsfråga, när Riksdagen måste gifva ålderdomsunderstöd äfven åt de omförmälda lärarne och lärarinnorna i öfningsämnena vid döfstumskolorna, för så vidt de nämligen ha full tjänstgöringstid.

Sist ber jag ytterligare få betona, att det icke är så, som den ärade statsutskottsledamoten herr Eriksson i Bäck sade, att det är fråga om personer, som ha undervisningen som en biförtjänst, utan det är endast fråga om sådana, som ha detta arbete till sin lifsuppgift. De andra ha vi motionärer med flit lämnat ur räkningen. Det är en ganska viktig sak, att denna fråga blir ordnad. Ty det finnes öfverallt i vårt land sådana lärare och lärarinnor — förnämligast lärarinnor — som slitit ut sitt lif i folkskolans tjänst på detta område, som stå inför nödvändigheten att sluta sin tjänstgöring och som då äro öfverlämnade åt den allmänna barmhärtigheten, rent ut sagdt, om icke det allmänna på något sätt sörjer för deras ålderdom. Jag har mig bekant flera, som offrat hela sitt lif i skolans tjänst och nu stå färdiga att taga afsked utan rätt att erhålla ålderdomsunderstöd.

På grund af hvad jag nu anfört, ber jag att få vidhålla yrkandet om bifall till reservanternas hemställan.

Herr Andersson i Västra Nöbbelöf: Det är ju ganska svårt att diskutera om folkskoleförhållanden i synnerhet med en folkskoleinspektör, då det gäller, om ena eller andra sättet är det rätta. Men jag tror, att folkskoleinspektören borde taga litet bättre reda på förhållandena, innan han så bestämdt påstår, att en slöjdlärare eller lärarinna har precis samma ställning och stadigvarande anställ-

ning som en småskollärarinna. Jag undrar, om icke de stadgar, som föregående år utfärdades, gäfvö småskollärarynnorna en tryggare ställning. Jag tror, att det är en väsentlig skillnad i detta fall. Man får därför icke säga, att dessa båda grupper äro precis likställda i fråga om sin anställning.

Det sades, att det icke heller vore fråga om sådana lärare eller lärarinnor, som hade en tillfällig tjänst eller hade denna sysselsättning som binäring. Man kan emellertid icke säga, att slöjdundervisningen är deras enda sysselsättning. Ty ha de icke mera arbete än dessa 20 timmar i veckan, tycker jag, att det är bra litet. De måtte väl då kunna ha något annat arbete dessutom. Det ha de också tid till. Att de verkligen ha det, det vet hvar och en, som har något litet reda på förhållandet på folkskolans område.

Jag ber, herr talman, att få yrka bifall till utskottets förslag.

Herr Johansson i Jönköping: Jag ber att få svara den ärade representanten från Skåne, att det visserligen förhåller sig så, att småskollärarynnorna kunna få en fastare anställning än lärare i öfningsämnen. Men bestämmelserna därom ha utfärdats långt efter ålderdomsunderstödet tillkomst. Och i flertalet af våra skoldistrikt hafva småskollärarynnorna ännu anställning på alldeles samma villkor som de lärare och lärarinnor, om hvilka vår motion talar. Detta kan icke bestridas.

Vidare ber jag att få säga, att jag ingalunda har bestridit, att det finnes lärare och lärarinnor i slöjd, som ha denna undervisning såsom en bisyssla, men jag har sagt, att vi motionärer icke i vår motion afsett dylika lärare och lärarinnor, utan vi ha endast äsyftat sådana, som ha denna undervisning såsom en liffsuppgift och ägna sig uteslutande däråt. Det är endast dem vi afse. Att det finnes andra än dessa, det ha vi icke förnekat. Men för dem ha vi icke yrkat någon rätt till pension.

Herr Andersson i Västra Nöbbelöf: Ja, den föregående talaren söker slingra sig undan. Men han måste dock medgifva, att det endast är i flertalet fall, som dessa lärare eller lärarinnor i slöjd äro anställda på samma villkor som småskollärarynnorna. I sitt första anförande påstod han, att *samtliga* voro anställda precis på samma sätt. Det är således en liten skillnad mellan dessa båda påståenden.

Hvad åter beträffar den uppgiften, att dessa lärare och lärarinnor uteslutande skulle ägna sig åt undervisningen i slöjd, så kan jag för min del icke finna annat, än att om de icke äro upptagna mera än 20 timmar i veckan af denna sak, så ha de ju tid och tillfälle att syssla äfven med andra saker.

Herr Starbäck: Jag vill endast med ett par ord omnämna, hvarför jag slutit mig till reservationen. Då 1904 års Riksdag genomdref läroverksreformen, så undantogos icke från pensionsrätt öfningslärarne vid de allmänna läroverken. Bland dessa är det många.

*Angående
understöd åt
lärare och
lärarinnor i
öfningsämnen
vid folk- och
småskolor.
(Forts.)*

Angående
understöd åt
lärare och
lärarinnor i
öfningsämnen
vid folk-
småskolor.
(Forts.)

som icke ha så lång undervisningstid som 20 timmar i veckan, både bland musik-, tecknings- och gymnastiklärare. Men de ha dock pension för den tid, de tjänstgöra vid de allmänna läroverken.

Det förefaller mig därför, som om konsekvensen skulle fordra, att denna pensionsrätt utsträcktes äfven till slöjdläraryne vid folkskolorna. Och på den grund ber jag, herr talman, att få yrka bifall till reservationen.

Efter härmed slutad öfverläggning gaf herr talmannen jämlikt de därunder gjorda yrkandena proposition först på bifall till utskottets hemställan och vidare på afslag därå och bifall i stället till den af herrar Hammarlund och Starbäck vid punkten afgifna reservationen; och fann herr talmannen den förra propositionen vara med öfvervägande ja godkänd. Herr Starbäck begärde emellertid votering; och blef i följd häraf nu uppsatt, justerad och anslagen denna voteringsproposition:

Den, som vill, att kammaren bifaller statsutskottets hemställan i fjärde punkten af utskottets förevarande utlåtande n:o 11, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren med afslag å utskottets berörda hemställan bifallit den af herrar Hammarlund och Starbäck vid punkten afgifna reservationen.

Omröstningen utföll med 98 ja mot 91 nej; och hade kammaren alltså bifallit utskottets hemställan.

Angående
villkoren för
understöd från
småskollärares
m. fl. ålder-
domsunder-
stödsanstalt.

Punkten 5, angående lindring i villkoren för understöd från småskollärares m. fl. ålderdomsunderstödsanstalt.

Vidare hade uti en inom Andra Kammaren väckt motion, n:o 72, herr *E. Sundin* föreslagit, att Riksdagen måtte besluta att hos Kungl. Maj:t anhålla, det täcktes Kungl. Maj:t låta verkställa utredning, huruvida och i hvad mån de i gällande reglementet för småskollärares m. fl. ålderdomsunderstödsanstalt den 22 juni 1892 föreskrifna villkor för rätten till understöd, i synnerhet beträffande ålders- och tjänstår, borde lindras, samt till Riksdagen göra den framställning, hvartill en sådan utredning kunde gifva anledning.

Utskottet hemställde emellertid, att förevarande motion icke måtte af Riksdagen bifallas.

Beträffande denna punkt hade dock reservation afgifvits af herrar *Hammarlund* och *Starbäck*.

Utskottets hemställan upplästes, hvarefter ordet begärdes af:

Herr Sundin, som yttrade: Herr talman, mina herrar! Som af föreliggande betänkande framgår, har statsutskottet under denna punkt afstyrkt en af mig aflämnad motion, i hvars syfte 11 af denna kammares ledamöter instämt och i hvilken motion jag hemställt, »att Riksdagen måtte besluta att hos Kungl. Maj:t anhålla, det täcktes Kungl. Maj:t låta verkställa utredning, huruvida och i hvad mån de i gällande reglementet för småskollärares m. fl. ålderdomsunderstödsanstalt den 22 juni 1892 föreskrifna villkor för rätten till understöd, i synnerhet beträffande ålders- och tjänstår, borde lindras, samt till Riksdagen göra den framställning, hvartill en sådan utredning kunde gifva anledning».

Statsutskottet har på några rader motiverat sitt ofvannämnda afslagsyrkande och i dessa sagt, att Riksdagen redan i fjor höjde ålderdomsunderstödet och bestämde villkoren för dess erhållande. Ja, jag har redan i motionen vidgått, att bland andra förbättringar, som under de senare åren kommit ifrågavarande lärarpersonal till del, Riksdagen förlidet år höjde ålderdomsunderstödet med 25 procent. Men jag måste dock beklaga, att villkoren för understödets erhållande förblefvo desamma, som vid understödsanstaltens tillkomst stipulerades, och hvilka hufvudsakligen sammanfalla med dem, som gälla för folkskolans lärarkår, d. v. s. 30 tjänst- och 55 lefnadsår. Jag tror, att detta är ett missförhållande, som förr eller senare måste afhjälpas. Jag har i min motion påvisat, att ifrågavarande lärarinnor i regel börja sin lärarbana vid långt tidigare lefnadsålder än folkskollärarpersonalen, och att, äfven om fordran på 30 tjänstår skulle bibehållas, det dock skulle vara möjligt för en stor del lärarinnor att hafva fyllt denna fordran redan vid 49 à 50 års ålder. Jag talar nu här endast om lärarinnor, emedan det manliga elementet, till följd af den sparsamma aflöningen, ej längre är till finnandes i våra småskolor, utom i högst enstaka fall.

En småskollärlarinna kommer vanligtvis i utöfning af ordinarie lärartjänst vid 19 års ålder, i många fall tidigare, och måste alltså, enligt nuvarande bestämmelser, fortsätta sin tjänstgöring i 35 à 36 år för erhållande af ofkortadt understöd, under det att folkskolans lärarpersonal, till öfvervägande antal män, börjar sin lärarbana, ofta som extra ordinarie, först vid fyllda 24 à 25 års ålder, och alltså vid uppnådda 30 tjänstår i regel hafva kommit till den lefnadsålder, som erfordras för erhållande af ofkortad pension.

Är det då verkligen rimligt att ställa så ojämförligt mycket högre kraf på kvinnan i detta hänseende, då man så ofta i lönefrågor, bland annat, får höra talet om hennes underlägsenhet i arbetskraft och uthållighet gentemot mannen? Mig synes detta vara minst sagt orimligt. Jag kan således verkligen icke se annat, än att här råder ett missförhållande, som ovillkorligen bör vinna rättelse, och det icke minst ur skolans egen synpunkt. Väl kan jag nog tänka mig den invändningen, att afkortadt understöd kan erhållas vid tidigare lefnads- och tjänsteålder, men detta bör väl då, liksom fallet är med folkskollärarpersonalen, höra till undantagen och ej, såsom hittills visat sig, vara regel, om anstalten annars skall

Angående villkoren för understöd från småskollärares m. fl. ålderdomsunderstödsanstalt
(Forts.)

Angående
villkoren för
understöd från
småskollärares
m. å. ålder-
domsunder-
stödsanstalt.
(Forts.)

kunna fylla sitt ändamål. Det klagas, och det med all rätt, öfver bristande tillgång på lärarkrafter, och detta ej minst i våra småskolor. Men är det då så underligt, att, med så minimala framtidsutsikter, dessa våra ifrågavarande lärarinnor vid första bästa tillfälle lämna lärarbanan och öfvergå till annat, mera lönande yrke? Jag finner detta vara helt naturligt.

Då det nu här gäller endast en skrifvelse om utredning af förbättrade framtidsutsikter för vår lägst aflönade lärarkår, hvars plikt-trohet och själsansträngande arbete ingen torde underkänna, tillåter jag mig, herr talman att, ehuru med ringa utsikt till framgång samt med anslutning till hvad jag här i korthet framhållit och närmare utvecklat i min motion, yrka afslag å utskottets hemställan i denna punkt och bifall till motionen.

I detta anförande instämde herrar *Starbäck, Enander, Bromée* i Billsta, *Thavenius, Andersson* i Baggböle och *Hellgren*.

Herr Eriksson i Bäck: Herr talman! Då ifrågavarande ärende var före i Riksdagen så nyligen som under nästföregående år, därvid pensionsbeloppen höjdes med 25 procent, utan att pensionsavgifterna höjdes och utan att någon ändring i pensionsåldern gjordes, så är det ju klart, att Riksdagen redan reglerat denna fråga och tagit densamma i vederbörligt betraktande. Då kan jag icke finna det vara lämpligt, att man redan nu, året efter det Riksdagen beslutat angående denna fråga, kommer med förslag om ändringar häruti, och jag ber därför att få yrka bifall till utskottets föreliggande hemställan.

Herr Hammarlund: Herr talman! Såsom synes af föreliggande utskotts utlåtande, har jag vid denna punkt anmält min reservation utan att dock angifva, i hvilken riktning denna går.

Jag tror, att vi alla kunna vara ense därom, att de nuvarande bestämmelserna angående småskollärares och småskollärarynnors ålderdomsunderstöd icke äro fullt tillfredsställande. Det har i dessa dagar mycket talats om den nya pensionslagen, och man har gjort jämförelse med denna. Om vi då se till, huru det vid en dylik jämförelse ställer sig för småskollärarynnorna, så skola vi finna, att dessa hafva det uti pensionshänseende sämre ställt som de nu hafva det, än de skulle fått, om de fallit under den nya pensionslagen. Deras högsta lön är 450 kronor, det motsvarar ett pensionsunderlag af 300 kronor, och deras pension skulle således, om de varit medtagna i pensionslagen, uppgått till 300 kronor. Det till dem nu utgående ålderdomsunderstödet utgör åter endast 250 kronor. Sålunda, om vi göra jämförelse med pensionslagen, så se vi, att det är för dem sämre ställt nu, än hvad fallet skulle blifvit enligt de allmänna bestämmelserna i pensionslagen.

Men jag förstår så väl, att, då en förhöjning skedde i fjor, det icke tjänar mycket till att redan nu komma med ett yrkande att frågan skulle ånyo föras fram till Kungl. Maj:t. Härtill kommer,

att detta kan på sätt och vis anses öfverflödigt, enär frågan redan kan sägas vara under Kungl. Maj:ts behandling. Ty under november månad sistlidet är ingaf centralstyrelsen för Sveriges allmänna folkskollärareförening till Kungl. Maj:t en skrifvelse, som visserligen i främsta rummet gäller småskollärarnes och lärarinnornas löner, men i hvilken äfven deras pensionsförhållanden vidröras. I denna skrifvelse yttras bland annat följande: »Äfven efter de förbättringar, som under de senare åren blifvit genomförda i afseende på småskolepersonalens pensionsförhållanden, är det härutinnan synnerligen bekymmersamt ställdt för ifrågavarande lärare. Enligt centralstyrelsens mening vore det lämpligast, att småskolepersonalens pensionsförhållanden blefve ordnade efter grunder, som vore likartade med dem, hvilka gälla beträffande pensioner åt lärare och lärarinnor vid folkskolan.»

Angående villkoren för understöd från småskollärares m. fl. ålderdomsunderstödsanstalt.
(Forts.)

Jag tror, att detta uttalande har mycket fog för sig. Men uttalandet går längre än hvad motionären ifrågasatt, ty den senare vill, att utredningen skall väsentligen begränsas till att omfatta frågan om lindring i ålder och tjänstår. Emellertid är det nog så, att äfven andra ändringar i deras pensionsförhållanden äro behöfliga än de ändringar, som ifrågasättas af motionären.

Nu hafva äfven åtskilliga petitioner angående denna sak inkommit till Kungl. Maj:t. Dessa petitioner äro för närvarande utsända till länsstyrelserna och domkapitlen för yttrandens afgifvande, och det är min öfvertygelse, att Kungl. Maj:t med anledning häraf skall komma att taga upp denna fråga till behandling. Under förhoppning, att så skall ske och att den ändring, som däraf kan blifva en följd, skall vara till småskollärarnes och småskollärinnornas förmån, har jag, herr talman, intet yrkande att göra.

Herr vice talmannen: Den siste talaren slutade sitt anförande med, att han icke ville göra något yrkande i denna fråga, och så godt var det. Det är betecknande, att en framställning sådan som den föreliggande ens kunnat nu komma in till Riksdagen. I detta ämne har nämligen Riksdagen fattat beslut så nyligen som under nästlidet år. Beslutet innefattade en förbättring af vederbörande småskollärares och småskollärarinnors löneförhållanden, och pensionen blef — om jag minnes rätt — höjd från 150 kronor till 250 kronor. Det vill synas, som om motionären hyste den föreställningen, att Riksdagen icke hade mycket att göra, då han vill, att Riksdagen också skall syssla med sådana frågor, som så nyligen blifvit af Riksdagen behandlade, som förhållandet är med denna.

Då således Riksdagen så nyligen som under år 1906 pröfvat och beslutat angående denna fråga, får jag anhålla om afslag på motionärens framställning och bifall till statsutskottets hemställan i denna punkt.

Herr Pehrsson i Österby: Herr talman! Jag skall be att endast med några ord få stryka under hvad ett par föregående talare sagt. Småskollärarinnekåren i Sverige står utan tvifvel såsom den sämst

Angående villkoren för understöd från småskollärares m. fl. åldersunderstödsanstalt.
(Forts.)

afönade af alla kårer. Därom tror jag icke kan råda mer än en mening. Men därutaf följer också, såsom den, som något känner våra småskollärarynnor och deras förhållanden, måste medgifva, att de ha det ganska smått och knappt. Deras arbete är icke heller sådant, att krafterna bibehållas så länge, och den, som känner förhållandena, åtminstone på vår landsbygd, skall säkerligen från skolans och skolrådets synpunkt icke mindre än från lärarinnornas vilja tillstyrka, att de få sin pension redan vid 50 år, då de i regeln icke längre orka med skolarbetet. Min erfarenhet från åtskilliga trakter af ärkestiftet och annorstädes är den, att skolråden ofta befinna sig i ganska olyckligt läge, då det gällt att under nu förefintliga lärarebrist skaffa vikarier för dessa utslitna lärarinnor. Jag vill därjämte påpeka, att liksom lärarinnorna vid statens läroverk ha fått sin pensionsålder nedsatt i jämförelse med lärarnes, så bör också småskollärarynnornas tjänstetid, som vanligen börjar vida tidigare än folkskollärarynnes, sättas lägre med hänsyn till pensionen, än nu är förhållandet, då de äro likställda med dessa. Jag vill emellertid, eftersom så starkt betonats af ett par föregående talare, att Riksdagen icke nu kan göra någon ändring häri, icke göra något yrkande. Men jag vill lägga kammaren småskollärarynnornas sak varmt på hjärtat. Inga bland lärarkåren — och näppeligen bland någon annan kår i hela landet för resten — ha det så illa ställt som våra småskollärarynnor, och därför behöfva de, såväl från sin egen synpunkt som från skolrådets, befrias ifrån sitt arbete, då de äro utslitna, hvilket i regel nu torde inträffa vid 50-års-åldern.

Häruti instämde herrar *Thylander, Forssling, Sundström, Kronlund, Hörnstén* och *Emthén*.

Sedan öfverläggningen härmed förklarats afslutad samt herr talmannen framställt propositioner å de därunder gjorda yrkandena, blef utskottets hemställan af kammaren bifallen.

Punkten 6.

Utskottets hemställan bifölls.

Angående pensionering af lärarpersonalen vid skolhemmet för blinda döfstumma i Vänersborg.

Punkten 7, angående beredande af pension åt lärarpersonalen vid skolhemmet för blinda döfstumma i Vänersborg.

Uti statsverkspropositionen hade Kungl. Maj:t föreslagit Riksdagen medgifva, att den vid skolhemmet för blinda döfstumma i Vänersborg anställda ordinarie lärarpersonalen, slöjdlärarynnor däri inberäknade, måtte vinna delaktighet i döfstumlärarynnarnas pensionsanstalt samt att därvid vissa angifna grunder och villkor måtte äga tillämpning.

Utskottet hemställde, att Kungl. Maj:ts förevarande framställning icke måtte vinna Riksdagens bifall.

Reservation hade emellertid vid denna punkt afgifvits af herrar *H. P. P. Tamm, I. Wijk, H. R. Törneblad, Hammarlund, Nylander* och *Starbäck*, hvilka ansett, att utskottet bort hemställa, att hvad Kungl. Maj:t i förevarande afseende föreslagit måtte af Riksdagen bifallas.

Efter uppläsandet af utskottets hemställan yttrade:

Herr Hammarlund: Herr talman! Jag nödgas börja med att säga, att man vid en opartisk granskning af statsutskottets föreliggande utlåtande angående utgifterna under tionde hufvudtiteln måste komma till det resultat, att statsutskottet farit ganska hårdhänt fram i flera punkter, och jag har också därför funnit mig nödsakad att reservera mig, ehuru jag ogärna velat det. Här föreligger en sådan punkt, där jag icke kunnat slippa att reservera mig, emedan jag anser, att statsutskottet förfarit väl strängt.

Mina herrar, det gäller här att bereda pension åt de lärarinnor, som äro anställda vid en privat anstalt för blinda döfstumma, den enda anstalt i sitt slag i vårt land. Döfstumundervisningen är genom en särskild lag ordnad i vårt land, och döfstumundervisningen är obligatorisk. Men det finnes olika grupper af döfstumma. Det finnas döfstumma, som äro så att säga normala, det vill säga de lida endast af det felet, att de äro stumma och döfva. För dessa finnas inom de särskilda döfstumdistrikten upprättade skolor, och för dessas lärarepersonal har staten år 1905 upprättat en särskild döfstumlärarnas pensionsanstalt. Dessa lärare äro sålunda pensionsberättigade.

Så komma vi till en annan grupp af döfstumma, och det är sådana, som tillika äro idioter. De äro intagna i enskilda anstalter, och äfven dessas lärarepersonal är tillförsäkrad pension på grund af reglementet för döfstumlärarnes pensionsanstalt den 30 augusti 1905, som medgifver »delaktighet i pensionsanstalten åt lärarepersonalen vid sådan enskild undervisningsanstalt, som afses i nådiga kungörelsen den 5 juni 1896 angående anslag af allmänna medel till döfstumskoldistrikt, hvilket till enskild undervisningsanstalt öfverlämnat sinnesslott döfstumt barn».

Sist komma vi till en tredje grupp af döfstumma, och det är sådana, som tillika äro blinda. Dessa kunna naturligtvis icke intagas i de vanliga döfstumanstalterna. Vanliga döfstumma kunna se och bibringas undervisning genom synsinnet; de blinda kunna höra samt tala och få undervisning genom samtal. Men de olyckliga, som äro både döfstumma och blinda, måste bibringas undervisning genom känseln. En barnvän, fru Anrep-Nordin, har upprättat en särskild anstalt för dessa samhällets mest vanlottade, och genom understöd såväl af enskilda människovänner som äfven på grund af statsunderstöd har hon lyckats upprätthålla en sådan anstalt under en lång följd af år.

Nu har lärarepersonalen vid denna anstalt begärt, att också den må få bli delaktig af döfstumlärarnes pensionsanstalt, och jag kan icke se annat, än alla skäl tala härför. Utskottet har emellertid

Angående pensionering af lärarepersonalen vid skolorna för blinda döfstumma i Vänersborg.
(Forts.)

Angående pensionering af lärarpersonalen vid skolen hemmet för blinda döfstumma i Vänersborg. (Forts.)

anfört principiella skäl häremot, då det säger, att »därest detta medgäfvdes, skulle utan tvifvel andra för abnorma barn inrättade skolor och anstalter, till hvilka statsbidrag utgå, finna sig föranledda att begära samma förmåner i pensionsafseende». Men, mina herrar, då kunde man ju också ha sagt, när det 1905 var fråga om upprättande af döfstumlärarnes pensionsanstalt: »nej, detta skola vi icke göra, ty det finnes andra skolor för abnorma barn, och då kunna de också komma och begära pension». Nu är icke fråga om annat än skolor för döfstumma, och när alla andra döfstumanstalters lärarpersonal kan få pension, då böra väl i all rimlighets namn de, som tagit hand om de allra mest vanlottade döfstumma, blifva delaktiga i en sådan pensionsanstalt. Vi böra vara glada, att det finnes några människor, som vilja oppoffra sig för dessa arma varelser. De skulle eljest hela sitt lif få gå i jämmerligt mörker och okunnighet. Många af dessa stackare, som icke blott äro döfstumma, utan äfven blinda, äro för öfrigt rikt utrustade i andra afseenden, och det har visat sig möjligt att på känselns väg bibringa dem en ganska omfattande undervisning. Staten har, enligt min mening, en plikt att här träda emellan, och den har gjort det förut med afseende på dem, som tagit hand om de sinnesslöa döfstumma, och därför bör den göra det äfven här.

Jag är i tillfälle meddela, att Första Kammaren redan bifallit reservationen, och då jag tror och hoppas, att denna kammare icke mindre än den Första skall behjerta det ändamål, som här föreligger, tillåter jag mig hemställa om bifall till reservationen, d. v. s. om bifall till Kungl. Maj:ts proposition i det föreliggande ämnet.

I detta anförande instämde herrar *Warburg, Wallis, Wavrinsky* i Stockholm, *Beckman* i Djursholm, *Almqvist, Forsslings, Kjellberg, Ericsson* i Alberga, *Berglund, Andersson* i Baggböle, friherre *Silfverschiöld, Sandén, Neiglick, Nydal, Lindh* i Gäfle, *Hagström, Kronlund, Thylander, Rydén, Thorsson, Johansson* i Jönköping, *Beckman* i Linnköping och *Berg* i Stockholm.

Herr Persson i Stallerhult: Herr talman, mina herrar! Sedan vi hört, att Första Kammaren utan votering godkänt Kungl. Maj:ts förslag och afslagit utskottets hemställan, skall jag icke tillåta mig att göra något yrkande om bifall till utskottets förslag, ty jag tror icke, att det tjänar mycket till, men jag vill i alla fall yttra några ord till försvar för utskottsmajoritetens uppfattning.

Denna anstalt, hvars lärarepersonal man här söker bereda pensionsrätt, är helt och hållet privat. Utskottet har alls icke underkänt anstaltens utomordentligt stora betydelse för välgörenheten i vårt land, men det har dock ansett, att, på samma gång man bifaller detta förslag, man måste göra sig beredd att tillstyrka bifall till ganska många förslag, som kunna komma fram, och hvilka afse skolor, jämställda med den här ifrågavarande, och i så fall hoppas jag, att kammaren skall ställa sig lika välvillig, som jag tager för gifvet, att den nu i dag gör.

Man behöfver endast slå upp aflönings- och pensionsstatistikens åttonde häfte för att se, hvilka skolor af liknande beskaffenhet det finnes i landet, som underhållas dels af landsting och dels af privata sällskap. De äro ganska talrika och ha ett stort antal lärare och lärarinnor. Jag vill som exempel nämna, att Skaraborgs och Älfsborgs län ha en anstalt gemensamt i närheten af Mariestad, och där finnas 12 lärare och lärarinnor samt 32 sköterskor och vårdare. Den anstalten har ett statsanslag på 20,000 kronor och är således betydligt större till alla delar än den här ifrågavarande, och det är alldeles naturligt, att man bör tillmäta den större betydelse i afseende på välgörenheten för vårt land.

Genom att nu bifalla detta förslag har man i alla fall slagit in på en väg, där man måste fortsätta, hvilket jag för öfrigt icke har något emot, men jag hoppas, att då äfven sådana anstalter, som ligga mig och mina länskamrater närmare om hjärtat, skola bli hjälpta.

Det är också en annan sak, som vi i detta fall måste tänka på. Vid alla pensioneringsförslag, som ifrågasatts och hittills blifvit bifallna, har det alltid varit vissa kompetensvillkor, som ställts på den pensionsberättigade. Men i detta fall kastar man sådant öfverbord helt och hållet. Det skall bero på anstaltens fria skön att bestämma, om en lärare eller lärarinna har de kunskaper, som behöfvas för undervisningen. Detta framgår tydligen af den tolkning man gifvit åt ett af momenten i 12 § i reglementet för anstalten, hvilket icke skall tolkas efter sin ordalydelse, utan så, att hvad däri stadgas om aflagd godkänd döfstumlärareexamen såsom villkor för rätt att räkna tjänstår såsom extra lärarinna icke skall i afseende å skolhemmets lärarepersonal äga tillämpning. — Kompetensfordringarna lämnas således här i vida fältet.

Det är ännu en sak, jag i detta sammanhang vill fästa uppmärksamheten på — det är likaså en principfråga — nämligen att slöjdlärarna och lärarinnorna vid nu ifrågavarande skolhem icke blifvit undantagna från denna pensionsförmån. Men som jag för en stund sedan påvisade, äro lärarna och lärarinnorna vid döfstumskolorna icke delaktiga i pensionsanstalten. Dessa däremot, som undervisa vid denna lilla skola, blifva det. Här kastar man om princip. Vid döfstumskolan inom fjärde distriktet t. ex. äro anställda åtskilliga slöjdlärare och lärarinnor, hvilka ha obligatorisk undervisning, men som ändå icke äro delaktiga i pensionsanstalten. Strax bredvid denna skola finnes den anstalt, där man ger undervisning i väfnad och dylikt åt dessa stackars blinda döfstumma, och där blir slöjdlärarepersonalen, hvars kompetens icke är officiellt styrkt, delaktig i pensionsanstalten.

Jag undrar för öfrigt, om denna privata anstalt skall vara mycket tacksam för den hjälp, som den får genom pensionsrätten. Det är åtminstone så mycket fastslaget, att den måste ganska afsevärdt höja lönerna för lärarepersonalen, för att denna skall komma i åtnjutande af den föreslagna förmånen. Af den kungl. propositionen synes det, som om den högsta lönen för närvarande är 600 kronor

Angående pensionering af lärarepersonalen vid skolhemmet för blinda döfstumma i Vänersborg.
(Forts.)

Angående pensionering af lärarpersonalen vid skolen hemmet för blinda döfstumma i Vänersborg.
(Forts.)

och den lägsta 300 kronor. Nu skall enligt förslaget minsta delaktighetsbeloppet bli 1,200 kronor; således är det naturligt, att de privatmän, som underhålla skolhemmet, måste öka lönerna, för att dess lärarepersonal skall komma in under denna pensionsrätt.

Jag tror sålunda, att det varit alla skäl i att denna fråga fått hvilat, tills samtliga privata anstalter af enahanda beskaffenhet kommit med samtidigt. Då hade Riksdagen fått se, hvilka statsanslag, som erfordrats, och huru stort antal skolor, som, i och med det man ger denna anstalt något på hand, också vill komma med. Riksdagens pröfningsrätt beträffande denna fråga hade härigenom blifvit friare, medan man däremot på detta sätt förryckt saken.

Jag har velat säga detta endast för att försvara statsutskottets uppfattning i frågan och visa, att den icke varit förestafvad af någon hårdhet, såsom herr Hammarlund behagat yttra. Det drifvande motivet har tvärtom varit omtanken, att äfven de andra hemmen samtidigt skulle få samma rätt som detta.

Chefen för ecklesiastikdepartementet, herr statsrådet Hammar-skjöld: Herr talman, mina herrar! Den siste ärade talaren har, liksom utskottet i sin motivering, särskildt framhållit, att om man beviljar detta anslag, skulle från åtskilliga andra för abnorma barn inrättade skolor och anstalter komma att framställas samma anspråk. Nu är förhållandet i verkligheten det, att det i Sverige icke finnes mera än en enda anstalt för barn, som på en gång äro döfstumma och blinda, och det är den i Vänersborg. När den senaste talaren talade om andra anstalter, kan jag icke förstå annat, än att han därmed menade idiotanstalterna, men de äro icke alls jämställda med denna anstalt, utan ha sin alldeles särskilda verksamhet. Och om den dag skulle komma, då Kungl. Maj:t eller en enskild motionär framlägger ett förslag om pensionering äfven för dessa skolors lärarepersonal, tror jag icke, att man behöfver sörja öfver det, utan man har ju då endast tagit ett nytt steg framåt i rätt riktning i afsikt att taga vara på och hjälpa dem, som arbeta just för de mest hjälplösa bland statens medborgare.

För öfrigt vill jag erinra om en annan sak, nämligen att det icke är någon nyhet, att man beviljar pensionsrätt åt personalen vid en enskild döfstummskola. Det har Riksdagen förut gjort och då i allmänna ordalag uttalat sig för en sådan princip, nämligen då det var fråga om den privata döfstummskolan vid Hjorted. Jag minns icke, hvilket år detta var, men i alla händelser har Riksdagen beviljat pensionsrätt åt lärare, som aldrig varit anställd vid någon annan än denna enskilda anstalt. Hvad jag emellertid nu velat framhålla, är egentligen det, att jag icke anser konsekvensen af ett bifall till Kungl. Maj:ts framställning vara så farlig, som utskottet framhållit, ty här är endast fråga om en döfstummskola och icke om några andra abnormskolor.

Hvad nu beträffar särskildt denna anstalt i Vänersborg, så är det ju någonting, som icke kan förnekas, att man här på enskildt initiativ tagit upp en verksamhet i barmhärtighetens tjänst, en verk-

samhet, som det eljest skulle åligger staten att sörja för, och det synes mig, att den verksamheten är af sådant slag, att den alldeles särskildt påkallar vår medkänsla. Jag vet icke, om många af herrarna någonsin varit inne i en döfstumskola och sett undervisningen i en sådan, men de, som varit i tillfälle därtill, ha säkerligen fått det intrycket, att det är betydligt svårare och mera ansträngande att undervisa döfstumma än fullsinnade barn. Det bör man kunna förstå utan att ha sett det, men har man sett det, bör man förstå det ännu bättre. Men lägg nu härtill den omständigheten, att, under det att döfstumma i en vanlig döfstumanstalt ha sina ögon att se med, så att de kunna uppfatta med synen allt hvad läraren söker göra klart för dem, det här är fråga om barn, som på en gång äro döfstumma och blinda. Ha herrarna tänkt sig in i, hvilket oerhördt själsansträngande arbete det måste vara att undervisa sådana, hvilken uppfinningsrikedom och hvilket tålmod, som erfordras för att bibringta dem någon enda smula af undervisning? Jag får säga, att jag anser det vara bland det mest beundransvärda, man kan tänka sig, att ens våga försöka undervisa sådana barn. Men det har dock skett många år med ett aldrig svikande tålmod och med ganska godt resultat.

Nu har det sagts, och det har särskildt af den senaste ärade talaren erinrats, att i alla andra fall, när det är fråga om pension, man fordrar åtminstone från statens sida, att vederbörande skall kunna uppvisa, att han har kompetens, därigenom att han tagit examen eller på annat sätt. Jag erkänner villigt, att den anmärkningen har berättigande öfverallt annorstädes, men just här gäller den icke. Ty hur skall man egentligen kunna uppställa några kompetensvillkor i detta fall? Här måste i hvarje särskildt fall pröfvas, om vederbörande lärare eller lärarinna har den begåfning och fallenhet, som fordras, och de få förskaffa sig denna kompetens för undervisningen just under sin vistelse vid skolan, där de få tjänstgöra på försök. Lyckas de, visar detta också, att de ha den kompetens, den medfödda kompetens, som erfordras, och denna ökas allt mer och mer, ju längre undervisningen fortskrider. Det är därför icke rätt att i detta fall fordra någon särskild officiellt styrkt kompetens.

Det sades inom medkammaren, att de lärarinnor, hvarom här är fråga, icke behöft kosta på sig någonting för sin utbildning. Nej, det kan hända, att de icke behöft det, men de få kosta på sig för hvarje dag ett rent af kropps- och själsuppslitande arbete, och det kanske motsvarar någonting af den kostnad i penningar, som de icke ha behöft vidkännas för att blifva utbildade till lärarinnor.

Jag är öfvertygad om, att denna kammare skall finna det endast vara en akt af rättvisa och billighet att bifalla Kungl. Maj:ts förslag uti denna punkt och att låta lärarinnorna vid denna anstalt i barmhärtighetens tjänst äfven komma i besittning af den fördelen, att de icke löpa fara för att i ålderns dagar stå utan något att lefva af.

Angående pensionering af lärarpersonalen vid skollhemmet för blinda döfstumma i Vänersborg.
(Forts.)

Angående
pensionering
af lärarperso-
nalen vid skol-
hemmet för
blinda döf-
stumma i
Vänersborg.
(Forts.)

Herr Wawrinsky i Saltsjöbaden: Herr talman! Då jag icke nyss instämde med herr Hammarlund, ehuru jag helt och hållet delar de åsikter, han uttalade, berodde detta därpå, att jag önskade yttra några ord i frågan, på grund af att jag sedan många år äger någon liten erfarenhet rörande såväl denna anstalt som de resultat, hvartill den kommit.

Dessa resultat ha varit af den beskaffenhet, att jag för min del redan för den skull vill understödja det af Kungl. Maj:t framlagda förslaget angående rätt för föreståndarinnan och lärarinnorna vid denna anstalt att erhålla pension. Men det finnes äfven andra skäl därför, synes det mig.

Jag kan icke riktigt förstå, att någon konsekvens ligger i utskottets korta afstyrkande af Kungl. Maj:ts proposition. Utskottet tillstyrker, att döfstumskolornas lärare och lärarinnor skola få ingå i en pensionsanstalt och erhålla pension, men när det gäller en speciell döfstumskola, som hufvudsakligen sysselsätter sig med sådana döfstumma, som tillika äro blinda, då vill utskottet icke vara med om att understödja denna anstalt. Jag kan icke förstå, att en döfstumskola skall undantagas från en förmån, som *alla andra* döfstumskolor åtnjuta, därför att den åtager sig det svåraste arbetet inom branschen, och det är just hvad denna föreståndarinna och hennes medhjälperskor ha gjort, när de åtagit sig undervisningen vid denna anstalt i Vänersborg. Det är ju alldeles uppenbart, att om dessa personer i stället hade ägnat sig åt undervisning af vanliga döfstumma, skulle de varit berättigade till pension. Men därför att de nu i stället tagit den svåraste delen af arbetet på sin lott, skola de icke komma i åtnjutande af någon pension.

Jag finner, som sagdt, icke någon konsekvens i det resonemang, som utskottet här fört, och jag kan, såsom herr statsrådet och chefen för ecklesiastikdepartementet nyss sade, icke heller förstå, att det kan vara någon farhåga för att andra abnormskolor skola komma med samma anspråk, som här framställts. Här är icke fråga om några andra abnormskolor, utan här gäller det en döfstumskola, som står alldeles vid sidan af dem, hvilkas lärare och lärarinnor redan fått pensionsrätt. Skulle andra abnormskolor komma med dylikt anspråk, är det naturligtvis statsutskottets rätt och skyldighet att pröfva en sådan fråga särskildt för sig, ty den har enligt mitt förmenande icke något samband med det nu föreliggande ärendet.

Då således, såvidt jag kan förstå, billighet och rättvisa kräfva, att äfven de lärarinnor, hvarom nu är fråga, erhålla samma förmåner som andra döfstumskolors lärarinnor, och då icke det vanliga statsutskottsskälet här kan göras gällande, att det kostar penningar, emedan, såsom vi finna, Kungl. Maj:t förklarar, att någon ökning af förslagsanslaget icke behöfver ifrågasättas, kan jag för min del icke annat än på det varmaste instämma i det yrkande, som herr Hammarlund nyss framställde, nämligen på bifall till den af honom i förevarande punkt afgifna reservationen.

Herr Hagström: Ehuru jag instämt med den förste talaren i den nu föreliggande frågan och därmed gifvit min åsikt till känna rörande densamma, skall jag likväl be att få yttra några ord; och efter det anförande, som herr statsrådet och chefen för ecklesiastikdepartementet här nyss hållit, kan jag fatta mig tämligen kort.

Då jag läste statsutskottets motivering för afslag å den nu ifrågavarande framställningen, föreföll det mig genast, att dess farhågor för att andra för abnorma barn inrättade skolor och anstalter, till hvilka statsbidrag utgå, snart skulle komma efter och begära samma förmåner i pensionsafseende, voro tämligen obefogade. Genom lagen af år 1889, då döfstumskolornas nuvarande organisation kom till stånd, har det sörjts för att inga privata läroanstalter för döfstumma hädanefter såsom förr skulle kunna upprättas, för så vidt de icke i likhet med Tysta skolan i Stockholm ha mycket stor enskild förmögenhet.

Jag kom emellertid sedan att tänka på, och min förmodan bekräftades också af den ärade representanten på västgötabänken, att statsutskottet med dessa andra för abnorma barn inrättade skolor har menat de s. k. idiotskolorna eller andesvaga-skolorna. Men att det förr eller senare måste komma därhän, att äfven dessa skolors lärarekrafter blifva pensionsberättigade, torde väl vara alldeles klart och tydligt, och den saken bör väl icke utgöra något hinder för att rätt till pension nu tilldelas föreståndarinnan och lärarinnor vid skolhemmet för blinda döfstumma i Vänersborg.

Den nämnde ärade representanten vände sig också mot, att pensionsrätt är begärd äfven för slöjdlärarynnorna vid skolhemmet. Dessa hafva emellertid en helt annan roll än slöjdlärarynnorna vid döfstumskolor eller folkskolor. Slöjdundervisningen ingår nämligen vid skolhemmet för blinda och döfstumma i Vänersborg liksom äfven vid idiotskolorna såsom en integrerande del af undervisningen och icke såsom vid döfstumskolor och folkskolor i allmänhet såsom en undervisning af sekundär betydelse.

Hvad som gör, att man här möjligen kan ställa sig tveksam, är, att vid anstalten i fråga äro anställda två lärarinnor, som endast ha 400 kronor i lön, och tre, som endast ha 300 kronor, och detta synes vara väl låga belopp, för att de skulle kunna göras delaktiga i döfstumlärarnes pensionsanstalt. För att blifva delaktig i denna fordras nämligen, att lönebeloppet, ersättning för bostad och ved oberäknad, skall uppgå till minst 1,200 kronor. Är nu den kontanta lönen 300 kronor, blifva naturaförmånerna väl högt beräknade, om man beräknar dem till respektive 800 och 900 kronor. Jag tror likväl, att denna omständighet icke bör hindra medgifvandet af den rätt till pension, som nu är ifrågasatt. Den kan icke gärna ha något annat till följd, än att lönen för dessa lägst aflönade lärarinnor måste höjas, och detta är blott, hvad jag anser vara rätt och billigt och något, hvaraf de säkert ha gjort sig väl förtjänta.

Jag ber således att få yrka bifall till reservationen.

Angående pensionering af lärarpersonalen vid skolhemmet för blinda döfstumma i Vänersborg.
(Forts.)

Härmed förklarades öfverläggningen slutad. Herr talmannen framställde propositioner i ämnet; och afslog kammaren därvid utskottets hemställan och biföll i stället Kungl. Maj:ts framställning i ämnet.

Angående
pensionering
af folkhög-
skolläraryr-
personalen.

Punkten 8, angående beredande af pension åt lärarpersonalen vid folkhögskolor.

Kungl. Maj:t hade förslagit Riksdagen dels medgifva delaktighet i döfstumlärarnas pensionsanstalt för folkhögskolläraryrpersonalen enligt vissa angifna villkor och bestämmelser, dels ock, för beredande af ifrågavarande delaktighet i folkskollärarnas änke- och pupillkassa, öka det såsom bidrag till berörda kassa å riksstatens tionde hufvudtitel uppförda anslag med 4,377 kronor.

Utskottet hemställde:

a) att Riksdagen måtte medgifva delaktighet i döfstumlärarnes pensionsanstalt samt i folkskollärarnes änke- och pupillkassa för folkhögskolläraryrpersonalen på villkor, bestämmelser och sätt, som Kungl. Maj:t föreslagit, dock att för rätt för den manliga folkhögskolläraryrpersonalen till hel pension vid afgang från tjänst skall fordras uppnådda 65 lefnadsår, och att för beräkning af tjänstår undervisningstiden skulle utgöra minst 20 veckor; samt

b) att Riksdagen måtte, med bifall till Kungl. Maj:ts förslag, öka det såsom bidrag till förenämnda kassa å tionde hufvudtiteln uppförda anslag med 4,377 kronor.

Vid denna punkt hade likväl fogats reservation af:

herr *Hammarlund*, hvilken ansett, att utskottet bort hemställa:

a) att Riksdagen måtte medgifva delaktighet i döfstumlärarnes pensionsanstalt samt i folkskollärarnes änke- och pupillkassa för folkhögskolläraryrpersonalen på villkor, bestämmelser och sätt, som Kungl. Maj:t föreslagit, dock att för beräkning af tjänstår undervisningstiden skulle utgöra minst 20 veckor, samt

b) att Riksdagen etc. (lika med utskottet);

herr *Ödman*, som ansett, att utskottet bort hemställa, att Kungl. Maj:ts förslag måtte oförändradt af Riksdagen antagas.

Sedan utskottets hemställan blifvit uppläst, begärdes ordet af:

Herr *Hammarlund*: Herr talman! Jag vill först påpeka en liten lapsus, som förekommer i utskottets motivering och som förmodligen är beroende på den brådska, med hvilken arbetet fortgår nu vid riksdagens slut. Det heter här i utskottets motivering på sidan 30: »Utskottet har emot Kungl. Maj:ts ifrågavarande förslag icke haft annat att erinra, än att den för rätt till pension från döfstumlärarnas pensionsanstalt stadgade lefnadsålder syntes böra för

folkhögskollärare i någon mån höjas.» Men när man sedan kommer till klämman, finner man, att det äfven är en annan sak, som utskottet haft att erinra, nämligen angående huru lång tjänstgöringstiden skall vara, för att den lärarepersonal, hvarom nu är fråga, skall få räkna tjänstår. I det afseendet har Kungl. Maj:t icke föreslagit annat, än att detsamma skulle gälla, som är stadgad som villkor för att manlig folkhögskola skall kunna erhålla statsbidrag. Utskottet har emellertid funnit lämpligt att i denna punkt göra en skärpning i enlighet med hvad direktionen för folkskollärarnes pensionsinrättning hemställt, nämligen att för beräkning af tjänstår undervisningstiden skall utgöra minst 20 veckor om året.

För min del har jag accepterat detta tillägg af utskottet, och jag tror, att det har alla skäl för sig. För närvarande är bestämdt, att kursen vid manlig folkhögskola, för att densamma skall komma i åtnjutande af statsbidrag, måste räcka minst 20 veckor. Men det kan ju tänkas, att i framtiden ändring sker i den delen. Herr Ödman har ju vid innevarande års riksdag väckt motion om, att dessa folkhögskolor skola kunna erhålla statsbidrag, äfven om kursen endast pågår under 12 veckor. Utskottet har visserligen afstyrkt denna motion, men det skulle ju kunna hända — den har ännu icke varit före här i kammaren — att Riksdagen har en annan uppfattning än statsutskottet, eller också kan ju motionen komma tillbaka ett annat år och då möligen vinna beaktande. Det är väl under sådana förhållanden säkrast att vi fastslå en viss minimitid, som undervisningen skall pågå, för att dessa folkhögskollärare skola få räkna tjänstår, och utskottet har ansett det vara lämpligt att fastställa denna minimitid till 20 veckor eller samma tid, som direktionen för folkskollärarnes pensionsinrättning för sin del förordat. I detta ändringsförslag har jag varit ense med utskottet.

Men sedan har utskottet äfven gjort en annan ändring, och den har jag icke kunnat vara med om. Utskottet har nämligen föreslagit, att för rätt till hel pension skulle fordras icke 60 år, som Kungl. Maj:t ifrågasatt, utan 65 år. Däröfver yttrar utskottet följande: »Utskottet har ansett lämpligt, att för rätt till hel pension från nämnda anstalt bör för folkhögskollärarpersonalen fastställas en lefnadsålder af 65 år, men i öfrigt gällande bestämmelser i nyssnämnda § bibehållas. Genom en sådan förhöjning skulle åvägbringas öfverensstämmelse med den af innevarande års Riksdag redan antagna lagen angående civila tjänstnehafvares rätt till pension, som för ämnes- och öfningslärare vid statens läroverk, bland annat, stadgar 65 lefnadsår för rätt till hel pension.» Här ha vi således ånyo en jämförelse med den nyligen antagna pensionslagen. Det är sant, att denna såsom villkor därför att ämnes- och öfningslärare vid statens läroverk skola erhålla hel pension, stadgar en lefnadsålder af 65 år, men det är äfven att märka, att pensionslagen bestämmer en annan ålder för åtskilliga andra kategorier, såsom t. ex. för blindlärare 62 år, och enligt föreskrifterna i reglementet för döfstumlärnarnes pensionsanstalt, i hvilken folkhögskollärarne nu skulle blifva delaktiga, skall lefnadsåldern för döfstumlärnarne uppgå

*Angående
pensionering
af folkhög-
skollärar-
personalen.
(Forts.)*

Angående
pensionering
af folkhög-
skolläro-
personalen.
(Forts.)

till endast 60 år. Vidare föreskrifves det i fråga om folkskolläroarna, såsom herrarna torde känna, att de, för att erhålla rätt till pension, endast behöfva ha uppnått 55 lefnadsår. Då hemställer jag, om det verkligen är skäl att här sätta lefnadsåldern så högt som till 65 år. Om det i någon skola är nödvändigt att ha unga, lifskraftiga lärare, så är det väl just i folkhögskolan. Jämförelsen med läroverken finner jag icke här på sin plats. Jag tror, att om man här skall göra någon jämförelse, skall den väl ske med folkskolläroarna, och då finna vi, att den lefnadsålder, som för dem är föreskrifven för pensions erhållande, är lägre än den, som af Kungl. Maj:t här blifvit ifrågasatt beträffande folkhögskolläroarna.

Jag yrkar således bifall till Kungl. Maj:ts proposition i hvad densamma afser lefnadsåldern.

Medan jag har ordet, vill jag äfven fästa uppmärksamheten på en annan sak. Meningen är ju, att folkhögskolornas lärarepersonal skulle vinna inträde i döfstumläroarnes pensionsanstalt. Det blefve då på det viset, att en ny lärarekategori skulle träda in i denna anstalt, men denna nya grupp af lärare är större än den förutvarande. Då blefve det väl litet oegentligt att kalla denna anstalt för döfstumläroarnes pensionsanstalt, när icke ens flertalet lärare vore döfstumläroare, utan tillhörde en annan kategori. Denna synpunkt har också herr statsrådet och chefen för ecklesiastikdepartementet beaktat, då han sagt: »Till frågan, huruvida de pensionsbestämmelser, som blifva erforderliga, därest förevarande pensionsfråga varder på nu föreslaget sätt löst, böra utfärdas i särskild kungörelse, eller om reglementet för döfstumläroarnas pensionsanstalt i stället bör på ett mera ingående sätt omarbetas samt i senare fallet pensionsanstalten äfven erhålla en förändrad benämning, anhallar jag att få återkomma, sedan det visat sig, om förslaget vinner Riksdagens bifall.» För min del ber jag att få stryka under detta herr statsrådets uttalande.

Jag hemställer om bifall till den af mig afgifna reservationen vid denna punkt, som innebär ett bifall till Kungl. Maj:ts proposition, med det tillägg, att för beräkning af tjänstår undervisningstiden skall utgöra minst 20 veckor.

Häruti instämde herrar *Jesper son*, *Hellman* och *Olsson* i Tyllered.

Herr Sandén: Herr talman! Den föredragna punkten innefattar förslag till pensionering utom af lärarepersonalen vid *statsunderstödda* folkhögskolor jämväl af lärarepersonalen vid sådana landtmannaskolor, som äro förenade med af staten understödda folkhögskolor. Utom dessa landtmannaskolor finnas emellertid i vårt land andra af staten understödda landtmannaskolor, hvilka icke äro förenade med folkhögskolor och hvilkas lärarepersonal följaktligen icke med stöd af de föreslagna bestämmelserna skall komma i åtnjutande af den förmån till pension, som nu beredes lärarepersonalen vid öfriga landtmannaskolor. Af sådana skolor finnas en i Göteborgs och Bohuslän, en i Jämtlands län och en i Skaraborgs län. Gifvet är,

att personalen vid dessa skolor är i lika stort behof af pension som lärarne vid de skolor, för hvilka pensionsrätt här införes, och samma skäl, som varit bestämmande för pensionsrätt åt lärarne vid nu ifrågavarande skolor, kunna naturligtvis återopas äfven för dessa andra landtmannaskolor. Såvidt jag kan finna, är ock enda anledningen, att dessa skolor icke blifvit ihågkomna i den kungl. propositionen, den, att icke någon framställning därom förelegat från dessa skolors målsmän, såsom förhållandet varit med afseende å de med folkhögskola förenade landtmannaskolorna.

Då ej heller denna angelägenhet blifvit genom enskild motion framlagd för årets Riksdag, kan naturligtvis nu intet göras åt saken. Jag kan endast beklaga, att jag icke tidigare uppmärksammat förhållandet, så att jag i tid kunnat väcka motion i ämnet. Då emellertid så ej skett, har jag dock icke velat försumma att nu fästa uppmärksamheten på nämnda förhållande och uttalar till sist min förhoppning, att Kungl. Maj:t måtte upptaga frågan vid en kommande riksdag och då framlägga förslag, som utsträcker pensionsrätten till samtliga statsunderstödda landtmannaskolor med tillämpning af samma grunder, som nu föreslås till antagande för de med folkhögskola förenade landtmannaskolorna.

Beträffande den föredragna punkten har jag intet annat yrkande att göra än om bifall till statsutskottets förslag.

Med herr Sandén instämde herrar *Widén* och *Zetterstrand*.

Herr Persson i Stallerhult: Herr talman! Herr Hammarlund yttrade i sitt förra anförande, att han högst ogärna reserverade sig. Men om man ser på reservationerna, tror jag, att man måste komma till en motsatt uppfattning, nämligen att han *gärna* reserverar sig.

I den föregående punkten fann jag mig föranlåten att icke framställa yrkande på bifall till utskottets förslag, utan förenade mig med resevanten herr Hammarlund. Men i denna fråga kan jag omöjligt följa den taktiken. Här har utskottet icke gjort annan ändring i Kungl. Maj:ts förslag, än att man höjt lefnadsåldern från föreslagna 60 till 65 år, och jag får väl tro, att Andra Kammaren här skall följa Första Kammaren i spåren och godkänna utskottets förslag i denna del. Kan det vara möjligt, att Andra Kammaren, som så nyligen antagit en lag angående pensionsrätt för alla civila tjänstnehafvare, här skulle vilja så betydligt afvika från detta förslag, att den nedsatte pensionsåldern till 60 år i detta fall, under det att för den stora lärarekåren bibehållits en ålder af 65 år, och den normala åldern, som är satt till 67 år.

Nu säger man, att det bör vara unga och kraftfulla män, som skola meddela denna undervisning. Jag nekar icke alls till att detta är behöfligt, men jag tror, att det är lika mycket behöfligt, att vi få kraftfulla män att undervisa vid våra universitet, allmänna läroverk som vid folkhögskolorna. Dessa folkhögskollärare undervisa endast 20 veckor af årets 52, under det att öfriga lärare få undervisa ända till 37 å 38 veckor om året och dessutom hafva längre

*Angående
pensionering
af folkhög-
skolläro-
personalen.
(Forts.)*

Angående
pensionering
af folkhög-
skolläro-
personalen.
(Forts.)

undervisningstid per dag än dessa. Det kan ju hända, att en och annan af föreståndarne och lärarne vid dessa folkhögskolor bli trötta. Men icke blir han väl utarbetad, därför att han undervisar 20 veckor om året, utan väl på grund af något annat arbete, hvarmed han är upptagen under de öfriga 32 veckorna och hvarpå han möjligen sliter ut sig.

För några år sedan beslöt Riksdagen att godkänna pensionsstat för lasarettläkarne, och då bestämdes pensionsåldern för dem till 65 år. Skulle då icke dessa föreståndare och lärare vid folkhögskolorna orka med att tjänstgöra under 20 veckor på hela året till 65 års ålder, då lasarettläkarne med sitt uppslitande arbete få hålla på, till dess de fyllt 65 år? Hvarför har man satt så hög lefnadsålder i detta hänseende för lasarettläkarne? Jo, därför att om dessa lasarettläkare, som grundlägga sin rätt att erhålla pension genom att betala betydande pensionsavgifter, skulle erhållit pensionsrätt vid 60 år, så hade de icke kunnat förvärfva sig högre pension än 2,500 kronor, under det att de nu, då de betala sina pensionsavgifter, tills de fyllt 65 år, äro berättigade att erhålla pension å 4,000 kronor. Nu är det klart att det skulle verka på samma sätt för dessa folkhögskollärare, nämligen att de genom inbetalda pensionsavgifter icke skulle hafva intjänt mer än 50 procent af den pension, som de nu skulle få vid 65 års ålder, för den händelse de skulle pensioneras vid fyllda 60 år. När numera alla civila tjänst innehafvare och äfven militära tjänstemän hafva skyldighet att betala pensionsavgifter, är det väl naturligt, att man icke här för folkhögskollärare fastställer lägre lefnadsålder för erhållande af pension än för andra tjänst innehafvare. Jag tror, att utskottet handlat välbetänt, då det här satt pensionsåldern lika med pensionsåldern för den stora öfriga lärarekåren eller till 65 år.

Det är vidare att märka, att folkhögskollärarne hafva lättare än lärare vid elementarläroverk att erhålla pension, ty de förra behöfva endast tjänstgöra och betala avgifter i 10 år, under det att de senare få betala avgifter under ända till 35 år, innan de få full pensionsrätt. Folkhögskollärarne stå alltså före lärarne vid elementarläroverk med hänsyn till denna förmån. Jag yrkar bifall till utskottets förslag.

I detta anförande instämde herrar *Ericsson* i Albergå och *Lundell*.

Herr Ödman: Herr talman! Inom utskottet har jag varit af samma mening som herr Hammarlund, nämligen att man hade bort följa Kungl. Maj:ts förslag och bestämma åldern för pensions inträdande till 60 år. Den, som något känner till våra folkhögskolor och den verksamhet, som folkhögskolorna utöfva, känner också, att dessa lärare mera än andra lärare äro upptagna icke endast af själfva lärareverksamheten, utan också af arbete för skolan och dess personal, för att sammanhålla det hela och representera skolan. En vanlig lärare åter har rektor och lärarekollegium, och när han

undervisat några timmar, så går han hem från läroverket och är fri; så icke med folkhögskolläraren, synnerligast dess föreståndare.

Jag tänker dock härvidlag icke så mycket på själva lärarne, ty naturligtvis skulle de nog tycka, att det vore godt, om de kunde få förtjäna högre lön, så länge de kunna arbeta, och för dem borde det sålunda vara en fördel, om pensionsåldern sattes till 65 år. Men här får man hufvudsakligen tänka på skolan. Det är skolan, som skulle lida härpå, och det är det, vi icke vilja. Det kan ju finnas en och annan lärare, som vid 65 års ålder har full arbetskraft; de äro nog undantag. Om man jämför dessa lärare med döfstumlärarne, i hvars pensionsanstalt de nu skulle inträngas, så borde man sätta pensionsåldern liksom för dessa till 60 år; folkskollärarnes pensionsålder är, som vi veta, 55 år.

Afven jag har liksom herr Hammarlund reserverat mig vid denna punkt 8, men denna min reservation har, som herrarne behagade finna, genom feltryck nedflyttats under 9:de punkten, hvilket jag härmed rättar.

Hvad undervisningstiden beträffar, så är den vid nästan hvar-enda folkhögskola, som jag känner, 6 månader eller, om julloftet frånräknas, 20 veckor, men dessutom förekommer en sommarkurs för den kvinnliga afdelningen på 3 månader. Under den tid, då andra lärare äro lediga, få sålunda dessa föreståndare arbeta med att undervisa den kvinnliga afdelningen under 3 månader. Jag har endast velat nämna detta med anledning af hvad som sagts därom, att dessa lärare skulle hafva kortare undervisningstid än lärare vid elementarläroverken. Tvärtom hafva de i regel längre undervisningstid och få så att säga vara i selen året rundt.

Då jag, som sagdt, anser, att skolorna skulle blifva lidande på, att åldern för pensionens inträdande höjdes till 65 år, ber jag att få yrka bifall till herr Hammarlunds och min reservation i denna punkt, nämligen att pensionsåldern sättes till 60 år i enlighet med Kungl. Maj:ts förslag.

Chefen för ecklesiastikdepartementet, herr statsrådet Hammar-skjöld: Herr talman! Jag har mycket litet att tillägga till hvad förut sagts af dem, som försvarat Kungl. Maj:ts proposition, och jag skall därför icke yttra mig annat än helt kort. Men det är särskildt ett yttrande af herr Carl Persson, som jag ville nämna något om. Han yttrade nämligen: man fordrar utaf nu ifrågavarande lärarne, att de skola vara ungdomliga, men att man ju borde hafva samma fordran på *alla* lärare, således afven lärarne vid de vanliga skolorna. Det är dock en liten skillnad. Undervisningen i de vanliga skolorna går ju ut på att systematiskt bibringa lärjungarna ett visst mått utaf vetande. Och det är mycket önskvärdt, att undervisningen sker med ungdomlig entusiasm. Men nödvändigt är det icke. Hvad som där mera tages i anspråk är förmågan att undervisa och plikttrohet. Men vid folkhögskolan är det ett helt annat förhållande. Det är icke barn i skolåldern, som komma in i folkhögskolan, utan det är vuxna män och kvinnor, som hafva

Angående pensionering af folkhögskollärarpersonalen.
(Forts.)

Angående
pensionering
af folkhög-
skolläro-
personalen.
(Forts.)

hunnit till den åldern, att de själfva brinna utaf håg att tillägna sig ökadtt vetande och att få blicken öpnad *mer*, än hvad de fått i skolan. Sådan håg och lust har mycket sällan ungdomen i våra vanliga skolor. Ty den är ännu i barnaåldern, och det är först, när ungdomen hinner till den åldern, eleverna i folkhögskolan i allmänhet hafva, som man kommer därhän.

För att kunna motsvara deras behof af undervisning fordras det någonting helt annat, än som fordras utaf vanliga elementarlärare eller folkskollärare. Det fordras verkligen, att en lärare i folkhögskolan skall besitta en mycket hög grad af entusiasm för sin uppgift. Han skall icke blott kunna plugga in en del läxor på ett sådant sätt, som tyvärr alltför ofta sker i de vanliga skolorna, utan han skall kunna väcka sina lärjungars förmåga att tänka själfständigt, bibringa dem ett helt annat sätt att se på världen och lära dem att själfva kunna gå *vidare* på vägen att skaffa sig ökadtt vetande.

Det är därför Kungl. Maj:t har ansett, att det skulle vara till skada för folkhögskolan, om man nödgade lärarna att blifva kvar till så hög ålder, att man i vanliga fall icke kan räkna, att de hafva kvar den ungdomliga spänstigheten och entusiasmen.

Jag sätter för min del folkhögskolan ofantligt högt, och jag har lärt mig på senare tider att sätta den ännu högre, än jag gjort förut. Jag tror, att den betyder ofantligt mycket för vårt folk. Och just därför vill jag för min del, att folkhögskolan endast skulle få de allra bästa krafter för sin undervisning.

Herr vice talmannen: Herr talman! Äfven jag har någon liten erfarenhet beträffande folkhögskolor och landtmannaskolor samt lärarepersonalen vid dessa skolor. Jag kan, med vädjan till denna min erfarenhet, icke säga något annat, beträffande undervisningen i folkhögskolorna, än att den har varit god och tillfredsställande. Men på samma gång måste jag också särskildt framhålla, att jag funnit, att de äldsta lärarna hafva i allmänhet taget icke varit de yngre underlägsna. Den erfarenheten har nog helt säkert också flera än jag varit i tillfälle att inhämta.

Ingen lärer väl heller på fullt allvar kunna påstå, att det skulle vara, såsom en föregående talare har sagt, ett utslitande arbete med 20 veckors undervisningsplikt om året. Herr Ödman talade om en extra kurs, en sommarkurs. Ja, inom somliga folkhögskolor lär en sådan kurs vara inrättad, vid andra icke. Och vid de folkhögskolor, där sådan kurs är inrättad, har ju såväl föreståndaren som öfriga lärare, hvilka meddela undervisning i dessa kurser, därför särskildt betaldt.

Detta deras särskilda arbete lär icke få anses vara grundläggande för någon pension. Och man kan ju våga förutsätta, att om icke lärarne i fråga själfva ansåge, att de godt orkade med att äfven åtaga sig en sådan särskild undervisning mellan de ordinarie terminerna, så åtog de sig säkert icke heller detsamma. För den stora lärarepersonalen i landet är pensionsåldern bestämd till 65 år,

och då hemställer jag till kammaren, om det kan vara skäl att här gå ifrån de allmänna reglerna och bestämma pensionsåldern till 60 år. Jag tror icke, att det föreligger något skäl härför. Jag ber att få yrka bifall till utskottets förslag.

Herr *Magnusson* i Tumhult instämde häruti.

Öfverläggningen var härmed slutad. Efter af herr talmannen gifna propositioner å de därunder gjorda yrkandena biföll kammaren utskottets hemställan.

Punkten 9, angående höjning af pensionen för lärarna i läsåmen vid folkskoleseminariernas öfningsskolor.

Kungl. Maj:t hade föreslagit Riksdagen att dels medgifva, att hvarje folkskoleseminarium måtte, under iakttagande i tillämpliga delar af föreskrifterna i reglementet för folkskollärarnas pensionsinrättning, för hvar och en af de vid den med seminariet förenade öfningsskolan befintliga lärartjänster, hvilka skulle uppehållas af examinerade manliga eller kvinnliga folkskollärare, erhålla delaktighet i nämnda pensionsinrättning efter det högsta lönebelopp, hvaraf den lärare, som innehade tjänsten, på grund af tjänstålder, enligt gällande författning ägde att komma i åtnjutande, dels ock öka det under riksstatsens tionde hufvudtitel uppförda anslaget: »Bidrag till folkskollärares pensionering» med 4,145 kronor samt det under samma hufvudtitel uppförda anslaget: »Bidrag till folkskollärarnes änke- och pupillkassa» med 100 kronor.

Angående höjning af pensionen för lärare vid folkskoleseminariernas öfningsskolor.

Utskottet hemställde, att Riksdagen måtte

a) med bifall till Kungl. Maj:ts förslag medgifva, att hvarje folkskoleseminarium finge, under iakttagande i tillämpliga delar af föreskrifterna i reglementet för folkskollärarnas pensionsinrättning, för hvar och en af de vid den med seminariet förenade öfningsskolan befintliga lärartjänster, hvilka skulle uppehållas af examinerade manliga eller kvinnliga folkskollärare, erhålla delaktighet i nämnda pensionsinrättning efter det högsta lönebelopp, hvaraf den lärare, som innehade tjänsten, på grund af tjänstålder, enligt gällande författning ägde att komma i åtnjutande, dock att pension för ifrågavarande lärare finge bestämmas till högst två tredjedelar af tjänsten åtföljande lön jämte ålderstillägg; samt

b) öka det under riksstatsens tionde hufvudtitel uppförda anslaget: »Bidrag till folkskollärares pensionering» med 4,145 kronor samt det under samma hufvudtitel uppförda anslaget: »Bidrag till folkskollärarnas änke- och pupillkassa» med 100 kronor.

Reservation hade emellertid afgifvits af herr *Hammarlund*, som ansett, att utskottet bort hemställa, att Kungl. Maj:ts under denna punkt gjorda hemställan måtte af Riksdagen bifallas.

Utskottets hemställan föredrogs, hvarefter

Angående
höjning af
pensionen för
lärare vid
folkskole-
seminariernas
öfningskolor.
(Forts.)

Herr Hammarlund yttrade: Herr talman! Utskottets kläm börjar sålunda: »att Riksdagen må *med bifall till Kungl. Maj:ts förslag* medgifva, att» etc. Man får då naturligtvis den föreställningen, att utskottet tillstyrkt Kungl. Maj:ts förslag. Men det är hvad utskottet icke alls gjort, utan utskottet har gjort en väsentlig inskränkning i detsamma. Kungl. Maj:t har föreslagit, att lärarna i läsämnen vid folkskoleseminariernas öfningskolor må blifva delaktiga af folkskollärarnas pensionsinrättning i enlighet med de grunder, som för denna pensionsinrättning äro fastställda — och det är att blifva delaktiga efter $\frac{3}{4}$ af lönen. Utskottet har tillstyrkt, att de skola vinna en sådan delaktighet, som här ifrågasatts, men utskottet vill icke, att de allmänna bestämmelserna om delaktighet efter $\frac{3}{4}$ af lönen skola gälla, utan utskottet har gjort en nedprutning och en inskränkning så till vida, att ifrågavarande lärare endast skulle erhålla pension till högst $\frac{2}{3}$ af lönen. Därvid har utskottet naturligtvis åberopat den nyss antagna pensionslagen. Utskottet säger nämligen: »En sådan beräkning har utskottet dock ansett i förevarande fall leda till väl höga pensioner.» Ja, därom kunna naturligtvis meningarna vara delade. För min del har jag den uppfattning, att dessa lärare- och lärarinnetjänster äro af ofantligt stor betydelse för folkskoleundervisningen. Det är vid dessa seminariernas öfningskolor, som de blifvande lärarne och lärarinnorna skola vinna sin praktiska utbildning för kallet. Och då är det naturligtvis af stor vikt och betydelse, att i spetsen för dessa skolor stå de allra bästa lärarekrafter, som äro att vinna i landet. Men det kan man naturligtvis icke få, med mindre man gifver dem sådana löner och pensioner, att dessa tjänster äro begärliga. Men om man gifver dem mindre löner och pensioner, än folkskollärarne i de större städerna erhålla, har man naturligtvis icke utsikt att få de bästa lärarekrafterna.

Nu är det så, att åtskilliga af våra större städer ha beviljat sina lärare och lärarinnor en särskild tilläggspension. Om Kungl. Maj:ts förslag bifölles, så skulle en lärare vid seminariernas öfningskolor få en pension af 1,950 kronor. Men enligt utskottets förslag skulle den nedprutas till 1,734 kronor. En manlig lärare får i pension: i Stockholm 2,380 kronor, i Göteborg 2,100 kronor och i Norrköping 1,960 kronor, således i alla dessa fall *högre*, än hvad Kungl. Maj:t här har ifrågasatt, och väsentligt högre, än hvad som blifvit af utskottet föreslaget. Lärarinnorna skulle få en pension enligt Kungl. Maj:ts förslag utaf 1,500 kronor och enligt utskottets af 1,334 kronor. Men i Stockholm får en folkskollärarinna en pension af 1,610 kronor och t. ex. i Norrköping 1,365 kronor, således i båda fallen *högre*, än hvad som skulle blifva fallet enligt utskottets förslag.

Utskottet vill icke gifva dessa lärare eller lärarinnor högre pension än beräknad efter $\frac{2}{3}$ af lönen, men det är att märka, att när Riksdagen år 1904 beslöt den nya läroverksorganisationen, så bestämde Riksdagen, att öfningslärarne vid seminarierna skulle få pension med $\frac{3}{4}$ af lönen. Således blefve det, om utskottets förslag nu bifölles, på det viset, att en seminarielärare uti teckning och sång skulle få en pension till belopp af $\frac{3}{4}$ af lönen, under det att

de lärare, som förestå seminariernas öfningsskolor, icke skulle blifva delaktiga för mer än $\frac{2}{3}$ af lönen. Jag tror icke, att det är rättvist att reglera på ett sådant sätt.

Med hänsyn till dessa lärareplatsers stora vikt och betydelse för folkundervisningen, hemställer jag om rent bifall till Kungl. Maj:ts förslag utan den inskränkning, som utskottet har föreslagit.

*Ängående
höjning af
pensionen för
lärare vid
folkskole-
seminariernas
öfningsskolor.
(Forts.)*

Herr Persson i Stallerhult: Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till utskottets förslag i denna punkt. Dessa lärare vid seminariernas öfningsskolor hafva hittills icke haft högre pensionsrätt än folkskollärare och folkskollärarynnor. Men genom utskottets förslag skulle för manliga lärare pensionsrätten höjas med 721 kronor och för kvinnliga lärare med 434 kronor. Måne icke denna höjning af pensionsrätten är väl tilltagen? Och det är att märka, att de pensionsavgifter, som skoldistriktet hafva skyldighet att betala, utgå till denna del af statsverket, under det att lärarna i öfrigt få betala sina afgifter i enlighet med hvad bestämts för folkskollärarne.

När nu pensionsrätten höjts så väsentligt, har utskottet för sin del ansett, att denna höjning skulle kunna utjämnas till $\frac{2}{3}$ utaf löneförmånerna, något, som gäller för alla civila statstjänare, hvilkas aflöning ej är delad i lön och tjänstgöringspenningar. Här är ju icke aflöningen delad i lön och tjänstgöringspenningar, utan pensionsrätten grundar sig på slutaflöningen med en viss del af denna såsom pension.

Nu säges det här, att denna pensionsrätt skulle komma att något understiga hvad folkskollärarne och lärarinnorna i åtskilliga städer hafva. Men det är att märka, att kommunerna ju hafva rätt att lämna vederbörande löner och pensioner huru höga som helst utan att statsverket eller Riksdagen får lägga sig i den frågan. Riksdagen har endast att besluta i fråga om de löner och pensioner, som Riksdagen anser böra tillerkännas lärarne och lärarinnorna. Vill sedermera det samhälle, som åtnjuter deras tjänster, betala mera, står det naturligtvis det samhället alldeles fritt. Icke kan väl sålunda Riksdagen i detta fall följa de privata samhällena. Huruvida de betala sina tjänare ett extra tillskott utöfver hvad Riksdagen beslutat, *det* anser jag för min del icke alls bör hafva något inflytande på denna fråga.

Då nu äfven Första Kammaren i dag har godkänt utskottets hemställan, tycker jag, att, för att få denna fråga löst, äfven Andra Kammaren bör fatta samma beslut, som med ett så högst väsentligt belopp höjer pensionsrätten för den personal, som det här gäller.

Jag ber att få yrka bifall till utskottets förslag.

Chefen för ecklesiastikdepartementet, herr statsrådet Hammar-skjöld: Herr talman, mina herrar! Endast några få ord! Det fanns icke den ringaste anledning för Kungl. Maj:tt att beträffande de nu ifrågavarande lärarnes pensionering frångå de grunder, som tillämpas på hela den öfriga folkskollärarynnpersonalen. Den senare har $\frac{3}{4}$ af sin lön i pension, och hvarför man nu för de förra skulle

Angående
höjning af
pensionen för
lärare vid
folkskole-
seminariernas
öfningskolor.
(Forts.)

sätta ned den till $\frac{2}{3}$, det har åtminstone jag ej kunnat förstå. Det enda skäl, som af utskottet blifvit anfördt, är, att det tycker, att pensionen skulle blifva för hög. Jag vill gärna erkänna, att pensionen är ganska rikligt tilltagen, men det är med afsikt man vill hafva den riklig, liksom det är med afsikt man förut beviljat rikliga löner åt just dessa lärare och lärarinnor. Ty deras platser äro de allra viktigaste inom folkskoleväsendet, och till dem får man endast taga själfva eliten af kåren. Man måste söka förvärfva det bästa, som finnes att få, ty endast det bästa är härvidlag godt nog. Och för att få det bästa, har Riksdagen förut höjt lönen för dem ganska betydligt, liksom äfven Kungl. Maj:t af samma skäl föreslagit, att deras pension skulle stå i öfverensstämmelse med lönen, till följd hvaraf äfven pensionen blifvit ganska hög. Något särskildt skäl annat än det, att utskottet tyckt, att pensionen blir för hög, har jag ej hört framställas. Under sådana förhållanden kan jag ej förstå, att det föreligger något tillräckligt skäl att afslå Kungl. Maj:ts framställning.

Herr Rydén: Herr talman! Jag hade ej kommit att säga något i denna fråga, om jag icke hade ett bestämdt intryck af, att den är betydligt viktigare, än hvad utskottet synes föreställa sig. Jag delar fullkomligt den uppfattning, som nu senast af herr ecklesiastikministern blifvit framställd, nämligen att man framför allt måste se till, att man kan tillförsäkra seminariernas öfningskolor de yppersta lärarekrafter, som finnas att få. Jag går så långt, att jag säger, att det ej finnes några folkskollärareplatser i hela Sverige, som i vikt och betydelse kunna mäta sig med de ifrågavarande. Jag har genomgått seminariet för så pass kort tid sedan, att jag har den allra lifligaste uppfattning af den betydelse, som dessa lärare äga för folkskollärarnes utbildning. För den blifvande läraren kan under en intresserad och duglig öfningslärares ledning grunden läggas till en undervisningsskicklighet och ett intresse, som blir till mycket stort gagn för hans framtida arbete. Om vi nu vilja göra det möjligt för seminarierna att få de yppersta lärarekrafter till sina öfningskolor — dessa äro, som redan antydts, de skolor, där alla de blifvande lärarne få öfva sig i att undervisa — så är det klart, att detta kan ske, endast om man kan bjuda lärarne vid dessa öfningskolor förmåner, som öfverstiga eller åtminstone äro fullt jämförliga med dem, som erbjudas dem i våra stadssamhällen. Det är ju uppenbart, att detta önskningsmål ej kan vinnas, om man betalar en öfningslärare vid ett seminarium 500 kronor mindre, än hvad en person, som är anställd såsom folkskollärare i samma stad, erhåller. Ty i så fall är det ju tydligt, att en lärare hellre tager en folkskollärareplats.

På samma sätt förhåller det sig med pensionsrätten. Folkskollärarne i Sveriges större städer hafva helt nyligen fått sina pensionsförhållanden ordnade. Det har i allmänhet stipulerats, att pension skall utgå med 70 procent af lönen. Här föreslås det endast $66\frac{2}{3}$ procent, och därtill kommer, att lärarne vid städernas folkskolor

slippa att erlægga någon afgift för den tilläggs pension, som kommunen gifver utöfver den pension, som lämnas af staten. Det är uppenbart, att seminariernas öfningslärare sålunda komma i ogynnsammare ställning än folkskollärarne i de städer, där seminarierna äro förlagda, och detta kan icke ur någon synpunkt vara önskvärdt.

Härtill vill jag lägga, att det i detta fall för pensionskassan rör sig om en ren bagatellsumma. Man har måhända den föreställningen, att det är en stor kår, som skall göras delaktig af denna pension. Men så är det ej. Det är endast ett par, tre lärare vid hvarje seminarium i riket — måhända sammanlagdt ett trettiotal lärare, kanske icke fullt det — som det gäller. Enär det är fråga om en sak, som på sitt sätt är af en stor betydelse för de blifvande folkskolläraryns utbildning, vill jag på det varmaste vädja till denna kammare att denna gång icke drifva en sparsamhet, på hvilken man kan tillämpa det gamla ordspråket: »Snålheten bedrager visheten», utan i stället se till, att sådana villkor bli tillförsäkrade dessa öfningslärare, att man får de yppersta krafter, som finnas. Jag yrkar bifall till reservationen.

*Angående
höjning af
pensionen för
lärare vid
folkskole-
seminariernas
öfningskolor.
(Forts.)*

Herr Andersson i Västra Nöbbelöf: Herr talman, mina herrar! Ja, det kan ju ibland hända, att snålheten bedrar visheten, men det händer också ibland, att visheten kommer på afvägar, och jag misstänker, att vi äro på väg åt det hållet just nu. Det är nog sant, att det, som den siste talaren sade, gäller endast en liten kår, och att det därför ej spelar någon roll, om vi gifva den $\frac{2}{3}$ eller $\frac{3}{4}$ af lönen i pension. Men jag skulle dock hellre vilja vara med om att gifva den några andra förmåner än ökad pension, ty af det senare blefve följden sannolikt den, att vi kanske redan nästa år finge mottaga många framställningar därom, att äfven öfriga folkskollärare måtte få $\frac{3}{4}$ i pension utan att betala pensionsavgift för hela beloppet. Detta blefve följden, om vi fattade beslut i enlighet med Kungl. Maj:ts förslag. Nu äro ju, som här anmärkts, dessa lärares förhållanden rätt bra ordnade, och då tycker jag, att vi kunna låta dessa goda förhållanden få fortfara i några år. Just för att vi ej under den närmaste tiden skola få några nya framställningar, yrkar jag bifall till utskottets förslag.

Herr Rydén: Herr talman! Folkskollärarne i Sverige hafva redan nu $\frac{3}{4}$ af sin lön i pension, och det är alltså ett misstag af den föregående talaren att tro, att några nya framställningar därom från deras sida kunna komma. Hvad det här gäller är endast att vidhålla de nuvarande bestämmelserna äfven beträffande nu ifrågasvarande kår. Så är det med den saken.

Herr Persson i Stallerhult: Jag antar, att min vän herr Hans Andersson menade, att för den händelse han i likhet med reservanterna tillstyrker, att lärarne vid öfningskolorna skulle få $\frac{3}{4}$ af sin lön i pension, skulle framställningar komma att göras från alla stadssamhällen, som betala sina folkskollärare högre löner, än hvad

Angående
höjning af
pensionen för
lärare vid
folkskole-
seminariernas
öfningskolor.
(Forts.)

de lagligen äro berättigade till, att de skulle få sin delaktighet i pensionsinrättningen efter detta högre belopp, och då får statsverket betala i pension öfver $\frac{3}{4}$ af det öfverskjutande beloppet. Jag tager för gifvet, att herr Andersson menade så. Delaktighet för $\frac{3}{4}$ af den lön staten gifver hafva de för närvarande, men delaktighetsbeloppet är begränsadt. Och jag tror säkert, att, om detta Kungl. Maj:ts förslag bifalles, det kommer att gå så, att en stad, som betalar 2,600 kronor åt sina lärare, äfven begär delaktighetsrätt i pensionsinrättningen för 2,600 kronor, och då får staten betala.

Nu har sagts, att man måste hafva de allra bästa lärarne till dessa öfningskolor. Jag undrar, huruvida lärarne i städerna äro bättre än de andra. Om man tillfrågade en lärare på landet hvilken som helst, huruvida han sätter en i stad placerad kamrat framför sig själf, så skulle han säkert svara: »Nej! Jag är lika god som han». Det tar jag för gifvet, men här låter det, som om de på landet utplanterade lärarne icke skulle hafva något värde, utan att så skulle vara fallet allenast med dem, som äro i städerna och hafva större lön. Jag vill protestera häremot. Ty jag sätter lärarne på landet lika högt som lärarne i städerna.

Sedan öfverläggningen härmed förklarats afslutad, gaf herr talmannen proposition å de därunder gjorda yrkandena, därvid utskottets hemställan blef af kammaren bifallen.

Punkterna 10 och 11.

Lades till handlingarna.

Punkten 12.

Utskottets hemställan bifölls.

Angående
högre pen-
sioner åt dag-
lönare vid
flottans
stationer.

Punkten 13, angående pensioneringen af daglönare vid flottans stationer.

Uti en inom Riksdagens Andra Kammare väckt motion, n:o 87, hade herrar *E. D. W. Martin* och *C. A. Lindhagen* föreslagit, att Riksdagen i ny pensionsstat för daglönare vid flottans stationer måtte bestämma dessa sålunda:
för förmän och sjukvaktare:

1:sta klass	kronor 600:—
2:dra klass	> 500:—
3:dje klass	> 400:—
annan daglönare:	
1:sta klass	> 500:—
2:dra klass	> 400:—
3:dje klass	> 300:—

Utskottet hemställde, att ifrågakvarande motion icke måtte af Riksdagen bifallas.

Beträffande denna punkt hade emellertid reservation afgifvits af herr *Larsson* i Lund, som ansett, att utskottet bort hemställa, att ifrågakvarande motion måtte af Riksdagen bifallas.

Efter föredragning af utskottets hemställan lämnades på begäran ordet till

Herr Martin: Då Kungl. Maj:t vid 1904 års riksdag föreslog ändrade grunder för pensioneringen af de vid flottans militärdepoter och varfsstater anställda daglönare: förmän, sjukvaktare och andra daglönare, yttrades i den kungl. propositionen:

»Att en förhöjning af ifrågakvarande, nu vitsordats af samtliga i ärendet hörda myndigheter och synes äfven vara uppenbart. För vidtagande af en dylik åtgärd talar, förutom det behjärtansvärda i själfva behovet, jämväl, på sätt ofvan blifvit påpekadt, statens intresse att som arbetare använda endast fullt arbetsduglig personal. Det är nämligen tydligt, att vederbörande myndigheter ogärna skulle afskeda en under åratals använd arbetare, som blifvit i kronans tjänst utarbetad, då de veta, att denne antagligen genom afskedet blifver försatt i sådan belägenhet, att han kan komma att lida nöd eller ock nödgas anlita den allmänna fattigvården.» Kungl. Maj:t föreslog en pensionering i fyra särskilda klasser, af hvilka den högsta eller första klassen sedermera ströks af utskottet och därför helt och hållet bortfallit, hvarför jag ej vidare behöfver yttra mig därom. Beträffande de öfriga tre klasserna indelades pensionerna i dels pensioner för förmän och sjukvaktare — dessas arbete ansågs vara af en högre och viktigare beskaffenhet än de öfriga daglönarnes — dels pensioner för öfriga daglönare. För den första gruppen föreslogs en pension af: i första klassen 600, i andra klassen 450 och i tredje klassen 300 kronor; för den senare gruppen eller öfriga daglönare föreslogs: i första klassen 400, i andra 300, i tredje 200 kronor. Indelningen i klasser grundade sig på den tjänstgöringstid, som vederbörande hade, så att i den första klassen tjänstgöringstiden skulle vara 40 år, i den andra 30 och i den tredje 20 år.

Då denna kungl. proposition behandlades af statsutskottet, ändrades Kungl. Maj:ts förslag så till vida, att som villkor för åtnjutande af pension i tredje klassen tjugufem års tjänstgöring fordrades, i stället för att Kungl. Maj:t föreslagit tjugu, och att utskottet nedsatte de föreslagna pensionerna så, att utskottet för förmän och sjukvaktare upptog pensioner: i högsta klassen till 500 kronor, i andra klassen till 400 kronor och i tredje klassen till 300 kronor, samt för öfriga daglönare upptog pensioner: i första klassen till 300 kronor, i andra klassen till 250 kronor och i tredje klassen till 200 kronor. Alltså var det endast i fråga om de allra lägsta pensionerna, som utskottet hemställde om bifall till Kungl. Maj:ts förslag. Utskottets förslag blef Riksdagens beslut. De skäl, hvarpå utskottet ansåg sig böra väsentligen nedsätta de pensioner, som

*Angående
högre pen-
sioner åt dag-
lönare vid
flottans
stationer.
(Forts.)*

Angående
högre pen-
sioner åt dag-
lönare vid
flottans
stationer.
(Forts.)

Kungl. Maj:t föreslagit, innefattas endast i det uttrycket, »att utskottet anser, att pensionerna kunna minskas».

Att detta Riksdagens beslut hos dessa vid flottan anställda för- män och sjukvaktare samt andra daglönare väckte en mycket stor misstämning, är tämligen uppenbart; och denna misstämning tog sig snart uttryck i en framställning till Kungl. Maj:t, att Kungl. Maj:t, som så tydligt hade uttalat det behjärtansvärda i deras ställ- ning, snarast måtte vidtaga åtgärder i syfte att få dessa pensions- belopp något förhöjda. Enligt de uppgifter, som lämnats mig, hafva vederbörande ställt sig mycket välvilliga gentemot denna fram- ställning; och man hade väntat, att Kungl. Maj:t icke skulle under- låta att framkomma med proposition i ämnet. Då detta icke skedde, hafva motionärerna ansett sig böra taga upp denna sak och fram- lägga den för Riksdagen.

Att de pensionsbelopp, som här äro i fråga, äro synnerligen knappt tilltagna, så att dessa daglönare, när de, efter många års tjänst, på grund af orkeslöshet ej längre kunna tjäna vid stationerna, stå inför utsikten att falla fattigvården till last, det är uppenbart. Det är också tydligt, att detta är en känsla, som i deras ställning icke kan verka uppmuntrande, liksom man måste taga hänsyn till, att därigenom förringas möjligheten att i kronans tjänst kunna få de personer, som kunna vara af största gagn för kronan.

För att i någon mån åskådliggöra, huru små dessa pensioner äro, ber jag få nämna, att Stockholms kommun bestämt de pen- sioner, som skola utgå för orkeslösa arbetare i kommunens tjänst, och hvilka vanligen få åtnjutas efter 25 à 30 års arbete, till 500 kronor, d. v. s. lika med det högsta belopp, som nu utgår för för- män och sjukvaktare. Om jag tager hänsyn till att den pensionering, som dessa arbetare böra få åtnjuta, skall stå i något rimligt för- hållande till den pension, som statens ämbets- och tjänstemän få efter mångårig och trogen tjänst, så blir missförhållandet ännu på- tagligare. De inkomster, som dessa arbetare under sin arbetstid hafva, växla mellan 800 och 1,600 kronor. Om i någon mån de grunder skulle följas, som gälla för pensionering i allmänhet, så skulle pensionerna för dessa arbetare mer än fördubblas. Det hafva emellertid hvarken arbetarna själfva eller motionärerna ens ifråga- satt; utan motionärerna hafva endast, i likhet med reservanten, hemställt om en så beskaffad förhöjning af pensionsbeloppen, att den kan rädda dessa daglönare från brist på deras gamla dagar.

Då denna kammare så många gånger visat sig behjärta de så kallade smås i samhället behof, så hoppas jag, att detta äfven nu skall blifva fallet; och anhåller jag därför om bifall till motionen i likhet med hvad en reservant, herr Larsson i Lund, yrkat.

I detta anförande instämde herrar *Lindhagen, Wavrinsky* i Stockholm, *Blomberg, Branting, Kjellberg, Lovén, Palme* och *Nydal*.

Herr vice talmannen: Herr talman! Den föregående talaren har erinrat om en misstämning, som gör sig gällande hos vederbörande

därför att pensionsbeloppen vid 1904 års riksdag blifvit för dem bestämda till hvad vi nu hafva hört af honom uppgifvas. Det är ju mycket naturligt, att så skall vara förhållandet. Antag t. ex. — jag säger bara som ett exempel — att det hade föreslagits betydligt mer än hvad motionärerna göra, men vederbörande icke hade fått mer än 600 kronor, såsom motionärerna nu begära. Då skulle det hafva rådt en ofantligt stor misstämning bland dem, därför att de icke hade fått allt, hvad som föreslogs. Jag anser det således icke vara något skäl att tala om denna misstämning.

Vidare ber jag få säga, att man naturligtvis bör taga i öfvervägande, när man bestämmer pensioner i sådana fall som detta, att det är fråga om s. k. daglönare. I allmänhet är det ju så, att den, som utför ett sådant arbete, med betalning per arbetsdag, icke är i tillfälle att förvärfva sig någon pension. I särskilda, men mycket få fall har undantag gjorts, och ett sådant skulle ju föreligga här. Men det har man ju vid 1904 års riksdag beaktat och fastslagit de pensioner, som i detta fall gälla. Då säger man: nej, de äro icke höga nog, de borde vara högre.

Jag tillåter mig göra de ärade motionärerna en vördsam fråga: hafva de någon gång varit inne på ett flottans varf och tagit närmare i skärskådande, huru arbetet där utföres af just dem, som här äro i fråga? För egen del har jag varit i tillfälle att många gånger göra denna iakttagelse; men jag kan icke säga, hur gärna jag än ville, att arbetet i allmänhet så utföres af dessa arbetare, att de jämte sin daglöning äfven göra sig förtjänta af att längre fram få pension. Jag måste uttala detta; och jag betviflar, att de ärade motionärerna satt sig in i denna sida af saken.

Därtill kommer, att Riksdagen så nyligen har beslutat i frågan, hvarför det synes mig, att det icke föreligger några skäl att nu göra om hvad så nyligen af Riksdagen blifvit pröfvadt och beslutadt. Jag ber därför att få hemställa om bifall till utskottets förslag.

Herr Larsson i Lund: Herr talman! Herr vice talmannen började med att försöka bagatellisera den djupa misstämning, som gjort sig gällande bland flottans daglönare i följd af Riksdagens beslut år 1904 angående deras pensionering. Herr vice talmannen framdrog till jämförelse ett exempel och hemställde, om icke det skulle blifvit en djup misstämning ibland daglönarna, om det för dem hade begärts 2,000 kronor i högsta klassen och de hade erhållit 600 kronor. Men detta exempel var ju en ren orimlighet; vill man på det sättet exemplifiera, så kan man ju drifva allting in absurdum. Vi få väl hålla oss vid siffror, som ligga oss något närmare och äro mera rimliga. Att misstämningen bland flottans daglönare varit och är djup, kan jag för min del mycket väl förstå, eftersom det, som begärdes för dem, endast motsvarade rimliga anspråk; och då dessa rimliga anspråk af Riksdagen nedprutades, så kan jag icke förtänka dem, öfver hvilka det gick ut, att de kände misstämning.

Utskottet säger helt kort och godt, att motionärerna icke anfört

*Angående
högre pen-
sioner åt dag-
lönare vid
flottans
stationer.
(Forts.)*

*Angående
högre pen-
sioner åt dag-
lönare vid
flottans
stationer.
(Forts.)*

tillräckliga skäl för bifall till motionen. Ja, jag undrar, hvilka skäl skulle vara tillräckliga, när icke det skälet är tillräckligt, att de nu utgående pensionsbeloppen icke kunna förslå till att bereda ens den mest nödortfitta bärgning åt en person, som under lång tid slitit ut sina arbskrafter i statens tjänst.

Herr vice talmannen sökte att ställa dessa flottans daglönare i en något märkvärdig dager, då han till motionärerna riktade den frågan, om de sett, huru dessa daglönare vid flottan utföra det arbete, som är dem förelagdt; och menade herr vice talmannen, att detta arbete icke kunde utöfver daglönen betinga någonting för tryggande af deras ålderdom. Det förefaller mig, som om herr vice talmannen där egentligen riktade en ganska grav anmärkning mot de vederbörande, som hafva att leda eller öfvervaka arbetena vid flottans verkstäder, i hvarje fall en anmärkning mera mot arbetsledningen än mot flottans daglönare. Jag har icke den personliga bekantskap med dessa förhållanden, som herr vice talmannen tyckes hafva; men jag kan icke föreställa mig, att arbetsledningen inom flottans verkstäder är sådan, eller att arbetet, som där utföres, skulle vara af den art, att arbetarna, efter att under sin verksamhetstid hafva ägnat hela sin arbetskraft åt flottans tjänst, icke skulle kunna göra anspråk på att på sin ålderdom vara försörjda, utan behöfva anlita fattigvården eller den enskilda barmhärtigheten.

Jag ber, herr talman, att få yrka bifall till min reservation.

Herr Lindhagen: Herr vice talmannen riktade till motionärerna, herr Martin och mig, en direkt fråga, om vi genom besök å flottans varf bildat oss någon föreställning om, huruvida dessa varfsarbetare till följd af sitt arbete gjort sig förtjänta af högre pension. Jag fann häruti en antydning från vice talmannens sida, att han vid de besök, som han uppgaf sig hafva gjort, funnit, att de arbetade så slött — han uttryckte sig icke så, men jag tolkar det så — att de arbetade så litet eller med så ringa intresse, att någon höjning af pensionen enligt hans mening icke borde ifrågakomma. Jag får erkänna, att jag icke besökt varfven så mycket, att jag kunnat bilda mig någon föreställning härom, men i likhet med hvad en föregående talare anmärkt anser jag, att man, ifall någonting härutinnan brister, bör lägga skulden på själfva anordningen af arbetet. Jag tror för öfrigt för min del icke, att man behöfver befara, att dessa arbetare under sin långa arbetstid icke slitit så mycket, att de gjort sig förtjänta af en högre pension än 200 kronor om året. Jag har från en varfsarbetare i Karlskrona fått en framställning om förhållandena. Jag känner icke, om den är riktig, men det ligger väl alltid något därunder. Han skrifer i sitt bref bland annat följande: »På mindre än fem år hafva 6 personer vid varfvet begått själfmord på grund af kampen för tillvaron just vid öfvergången till den enorma pensionen af 200 kronor.»

Med återopande af hvad motionen innehåller och hvad herr Martin samt den föregående talaren anført, ber jag att få yrka bifall till motionen.

Herr Ödman: Herr talman, mina herrar! Jag vill försäkra de ärade motionärerna om att det inom utskottet icke fattats medkänsla för de här ifrågavarande personerna och i regel ej heller för de lägre samhällsklasserna öfver hufvud taget, men man har ansett sig böra stanna vid hvad man gjort, därför att det finnes klasser af folk, som äro mycket sämre ställda än de, som det här är fråga om. Jag känner till exempel kronobåtsmän, som tjänat kronan i 35 à 40 år och äro 70 år gamla och som endast ha 42 kronor om året i pension. Dessa ha dock varit skyldiga att kläda blodig skjorta för fosterlandet, om och när sådant kunnat behöfvas, något som dessa personer aldrig varit skyldiga till. Jämför man nu de ifrågavarande personernas pension, 200 kronor, med denne båtsmans 42, kan jag icke finna, att statsutskottet gjort något orätt, då det icke velat gå med på en förhöjning, ty det kan ju lätt tänkas, att misstämningen bland dem, som få gå och vänta och ingenting få, genom en dylik förhöjning skulle blifva ännu större. Detta är förhållandet med gamla soldater och kronobåtsmän. Man får icke hjälpa vissa personer, så att man därigenom skapar missnöje på annat håll. Jag har med det nu sagda endast velat konstatera, att man inom statsutskottet har känsla för det rätta och för de lägre klasserna, men det finnes tillfällen, då man i jämförelse med andra tvingas att stanna vid vissa gränser. Jag yrkar bifall till utskottets förslag.

*Angående
högre pen-
sioner åt dag-
lönare vid
flottans
stationer.
(Forts.)*

Herr Blomberg: Herr talman, mina herrar! Jag fann anledning att begära ordet på grund af det, som vice talmannen anført såsom skäl för den mening, som tagit sig uttryck i utskottets hemställan. Han anförde, såsom herrarne hörde, att arbetarne vid ifrågavarande varf icke arbetade med någon större intensitet, hvilket förhållande skulle utgöra skäl för afslag å det yrkande, som motionärerna framställt. Nu vill jag säga, att jag icke äger någon närmare känne- dom om dessa varf, men hvad jag tror mig veta är, att de löner, som vid dem betalas, i själfva verket stå i allmänhet lägre än arbetslönerna i motsvarande fack å andra håll. Om det är riktigt, som vice talmannen sade, nämligen att arbetsintensiteten är ringa, kan måhända detta förhållande utgöra en förklaring därtill. Men det finnes också en annan förklaring, den som framförts af en före- gående talare, nämligen att orsaken till den ringa arbetsintensiteten kan vara att söka hos befälet. Jag erinrar mig, att jag talat med en man inom vårt fack, en järnarbetare, hvilken fullgjort sin värn- plikt därigenom, att han varit anställd som arbetare vid varfvet under den tid han exerceerat beväring. Denna man uttalade sin stora förvåning öfver det sätt, hvarpå arbetet vid varfvet leddes. Jag tror sålunda, att det är riktigt att säga, att, därest förhållandet är sådant som vice talmannen uppgifvit, detta icke beror på ar- betarne utan helt säkert på ledningen. Att förhållandena vid flottans varf icke äro sådana som de borde vara, har man länge hört om- talas, och i synnerhet tror jag man kan säga, att detta gäller om Karlskrona.

Angående
högre pen-
sioner åt dag-
lönare vid
flottans
stationer.
(Forts.)

Hvad beträffar de ifrågavarande beloppen, gör det mig ondt, att man icke kan yrka på högre belopp, än det motionärerna ha föreslagit, ty t. o. m. detta är ytterst litet. En man som varit i statens arbete 30—40 år får därmed dock blott 300 kronor om året. Jag för min del får säga, att detta är för litet, men det är ju i allt fall mer än det ännu mindre belopp, som nu utgår. Jag vågar därför, herr talman, hemställa om bifall till motionärernas yrkande. Det kan icke hjälpas, att det finnes mycket starka grunder för misstämning hos de arbetare, som se sina gamla utslitna kamrater, om hvilka de veta, att de gått på denna plats i många, många år och arbetat sina 10 à 12 timmar om dagen, för en i själva verket ringa lön, det finnes, säger jag, grund för en misstämning hos dessa arbetare, när de se sina gamla utslitna kamrater afspisas med en liten hjälp, som är, som man brukar säga, »för mycket att dö af, men för litet att lefva af». Det är orätt af staten att så behandla sina gamla arbetare, som slitit ut sig i dess tjänst.

Jag yrkar bifall till motionen.

Med herr Blomberg instämde herrar *Larsson* i Västerås, *Carlsson* i Malmberget och *Lindberg*.

Härmed var öfverläggningen slutad. I öfverensstämmelse med de därunder gjorda yrkandena gaf herr talmannen proposition dels på bifall till utskottets hemställan och dels på afslag därå och bifall i stället till den i ämnet väckta motionen; och förklarade herr talmannen sig anse den förstnämnda propositionen hafva flertalets mening för sig. Votering begärdes emellertid af herr Blomberg; och blef på grund häraf nu uppsatt, justerad och anslagen en så lydande omröstningsproposition:

Den, som vill, att kammaren bifaller statsutskottets hemställan i 13:de punkten af utskottets förevarande utlåtande n:o 11, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren med afslag å utskottets berörda hemställan bifallit den i ämnet väckta motionen.

Voteringen utvisade 103 ja mot 87 nej, hvadan kammaren bifallit utskottets hemställan.

Angående
pensione-
ringen af vissa
lärare och
lärarinnor.

Punkten 14, angående rätt för ordinarie ämneslärare och ämneslärarinna vid allmänt läroverk, folkskoleseminarium och högre lärarinneseminariet att för erhållande af pension tillgodoräkna sig viss tjänstgöring vid enskildt läroverk.

I en den 8 mars innevarande år aflåten proposition hade Kungl. Maj:t under åberopande af bilagdt statsrådsprotokoll öfver ecklesiastik-ärenden för samma dag föreslagit Riksdagen medgifva, att ordinarie ämneslärare och ämneslärarinna vid allmänt läroverk, folkskoleseminarium och högre lärarinneseminarier måtte för rätt till pension få tillgodoräkna sig intill tio år af den tid han eller hon, efter fullgörandet af de för behörighet till sådan tjänst erforderliga prof, vid enskildt läroverk med nit och skicklighet bestridt tjänstgöring, till omfattningen motsvarande, i fråga om lärare, den tjänstgöring, som åläge rektor eller ämneslärare vid allmänt läroverk, och i fråga om lärarinna, den tjänstgöring, som åläge första lärarinna eller ämneslärarinna vid statens samskolor, under förutsättning:

dels beträffande tjänstgöring efter ingången af år 1908:

att Kungl. Maj:t på ansökning af vederbörande skolföreståndare eller skolstyrelse medgifvit lärarpersonalen vid det läroverk, där tjänstgöringen fullgjorts, sådan rätt att räkna tjänstår för erhållande af pension;

dels och beträffande tjänstgöring före ingången af år 1908:

att Kungl. Maj:t på ansökning af vederbörande lärare eller lärarinna funne sådan rätt att räkna tjänstår för erhållande af pension böra medgifvas sökanden.

Utskottet hemställde, att Kungl. Maj:ts ifrågavarande framställning icke måtte af Riksdagen bifallas.

I fråga om denna punkt hade dock reservation afgifvits af:

herrar *H. P. P. Tamm, I. Wijk, H. R. Törneblad* och *Ström* mot utskottets motivering; samt

herrar *Hammarlund* och *Starbäck*, hvilka yrkat, att utskottet måtte hemställa, att Kungl. Maj:ts ifrågavarande framställning måtte af Riksdagen bifallas.

Sedan utskottets hemställan blifvit uppläst, begärdes ordet af

Herr *Starbäck*, som yttrade: Såsom herrarne se, har jag vid denna punkt reserverat mig och tillsammans med en del kamrater i utskottet påyrkat bifall till Kungl. Maj:ts framställning. Ingen har velat förneka, att undervisningen vid de enskilda läroverken är af en utomordentligt stor betydelse för hela vårt lands undervisningsväsen. Det är vid dessa enskilda skolor utvecklingslinjerna för en kommande undervisning försöksvis skola läggas. Understöddas icke dessa enskilda skolor tillräckligt och omvårdas de icke på allt sätt, är det fara värdt, att utvecklingen af vårt undervisningsväsen kommer att antingen stå stilla eller glida in på banor, som icke äro nog fruktbärande. Nu är det alldeles gifvet, att ett viktigt moment uti denna fråga är att erhålla skickliga lärare till de enskilda läroverken. Undervisningslokaler, undervisningsmateriel och dylikt må vara af huru prima beskaffenhet som helst: saknas dugande lärare, är dock allt detta af ringa eller intet

Angående pensioneringen af vissa lärare och lärarinnor.
(Forts.)

*Angående
pensione-
ringen af vissa
lärare och
lärarinnor.
(Forts.)*

värde. Gifvet är också, att om ock de enskilda läroverken måhända i många fall kunna aflöna sina lärare med rätt afsevärda belopp, detta icke hjälper, då pensionsrätt saknas och lärarnes ställning således blir osäker. Sammanhanget blir således det, och för mig har detta varit bestämmande, att om man medgifver betydelsen af de enskilda läroverken såsom försöksskolor, om man anser, att där utvecklingslinjerna för vårt undervisningsväsen begynna, och om man samtidigt medger, att i och för denna utveckling det är nödvändigt att ha dugande lärare, så bör Kungl. Maj:ts framställning i denna punkt bifallas. Nu säger utskottets majoritet: Vi ha så nyligen som vid denna riksdag antagit en lag angående pension för civila tjänsteinnehafvare, och då kan det icke vara riktigt att en eller annan vecka senare fastslå ett undantag från denna lag. Ja, resonemanget är ju alldeles klart. Det är den formella principfasthetens triumf, som så många gånger skadat verkliga reella och ideella intressen. Jag tillåter mig hemställa till herrarne, huruvida icke — för så vidt vi nämligen äro besjälade af den uppfattning, som jag nyss framhållit — det vore lämpligt att se till det verkliga intresset i stället för att bita sig fast vid former.

Jag ber att med dessa korta ord få yrka bifall till den vid betänkandet af herr Hammarlund och mig fogade reservationen.

Vidare anförde:

Herr Ström: Herr talman, mina herrar! Då jag jämte ett par ledamöter från Första Kammaren står såsom reservant särskildt mot utskottets motivering, skall jag be att få yttra några ord. Med afseende på hvad den föregående talaren här nu sagt, anser jag mig kunna i hufvudsak, ja, så godt som till alla delar instämma uti de skäl, som han har anført för att dessa lärare vid enskilda läroverk måtte vid öfvergång till allmänt läroverk i och för pensionering få räkna sig till godo något af den tid de tjänstgjort vid enskildt läroverk. Jag anser detta vara en mycket naturlig sak, då ju dessa enskilda skolor äro af lika stort värde som de allmänna läroverken och ändock äro billigare för staten.

Jag har dock icke kunnat biträda reservanternas förslag i fråga om det slut, hvartill de kommit, såsom frågan för närvarande ligger. Först och främst vet jag icke, om man kan påstå, att det antal år, som där är föreslaget, motsvarar den tid de lämpligen borde få tillgodoräkna sig. Vidare är jag icke viss på att det är lämpligt att fastslå ett visst antal år på sätt här skett. Det skulle leda till, att om en lärare tjänstgjort vid enskild skola i tio år, skulle han få räkna sig dessa till godo, men om han tjänstgjort i femton år, skulle han ändock icke få räkna sig mer än tio till godo. Jag undrar därför, om det icke skulle vara lämpligt att i stället någon viss del af det antal år han tjänstgjort finge räknas honom till godo. Detta är emellertid en sak, som jag icke närmare tänkt på, men som man möjligen skulle kunna taga någon hänsyn till. Hvad jag särskildt vill framhålla och hvad som för mig varit det bestämmande

skälet, hvarför jag icke kunnat gå med på reservationen, är att jag anser, att om en lärare skall ha rättigheter, bör han också ha motsvarande skyldigheter. Det är i Kungl. Maj:ts förslag icke alls taladt om att läraren skulle erlägga några pensionsavgifter, och han skulle således enligt Kungl. Maj:ts förslag bli försatt i vida förmånligare ställning än en lärare vid de allmänna läroverken. Skulle han få tillgodoräkna sig några vissa tjänstår, borde han ock få erlägga retroaktiva avgifter till pensioneringen.

Det är af dessa skäl, som jag i det läge, hvori saken för närvarande befinnes, anser mig böra rösta för bifall till utskottets hemställan, och jag tar mig därför friheten, herr talman, att yrka bifall till utskottets förslag.

Herr Persson i Stallerhult: Herr talman, mina herrar! Denna fråga är en ganska svår principfråga, och utskottet har därför icke vågat tillstyrka Kungl. Maj:ts förslag. Genom detta skulle man medgifva statens tjänstemän rätt att för pension tillgodoräkna sig såsom tjänstår anställning i privat tjänst, och detta är väl en nyhet. Helt nyligen har Riksdagen antagit en lag, som skall gälla alla civila tjänsteinnehafvare i statens tjänst. Där är det uttryckligen sagdt, att rätt till pension vid afgang från tjänst tillkommer, med de undantag och under de villkor, som i lagen stadgas, enhvar ordinarie innehafvare af civil tjänst med lön å stat, som blifvit fastställd af Konungen och Riksdagen. Och då man sedan kommer till en annan paragraf, där det talas om tjänstårsberäkning, så heter det där: »Tjänstår för erhållande af pension enligt denna lag beräknas icke allenast för tid, under hvilken tjänsteinnehafvaren innehafvt tjänst, som i denna lag afses, utan äfven för tid, under hvilken han innehafvt annan statstjänst eller ock i statens tjänst haft extra ordinarie anställning eller förordnande.» Således är denna pensionsrätt helt och hållet grundad på arbete i statens tjänst. Nu skulle man med Kungl. Maj:ts förslag komma att medgifva rätt att räkna tjänstår äfven för dem, som haft anställning i privat tjänst. Det går väl långt, om man under en och samma riksdag först fastställer en lag att gälla för alla tjänsteinnehafvare och sedan kommer och säger: Nej, för all del, det blef icke riktigt bra. Den där lagen skola vi ändra, så att till och med privat tjänst skulle räknas såsom tjänstår för rätt till pension. — Det är väl bra tidigt att nu upphäfva så nyligen fastställda grunder.

Genom den nyligen antagna lagen har i allt fall sådan lärare, som här är i fråga, fått en betydlig förmån mot förut. Jag skall taga ett exempel. Om en lärare tjänstgör vid en sådan privat skola, som här omtalas, intill dess han uppnått 40 års ålder och tjänat den skolan i tio år, och därefter tillträder tjänst vid ett allmänt läroverk, så har han, då han hunnit 65 lefnadsår, skyldighet att afgå från sin tjänst. Då har han endast 25 tjänstår, men för att erhålla full pension måste han ha 35 tjänstår. Genom den antagna lagen har han emellertid fått rättighet att erhålla afkortad pension,

*Angående
pensionen
af vissa
lärare och
lärarinmor.
(Forts.)*

*Angående
pensioner-
ningen af vissa
lärare och
lärarinnor.
(Forts.)*

och han får då ²⁵/₃₅ delar af hela pensionen. Tar man då en adjunktspension, som utgör 3,400 kronor, så får ifrågavarande person i alla fall 2,430 kronor i pension för den tid han tjänat staten vid en statens skola. Denna rätt har icke funnits före denna lags tillkomst, och således ha de fått en betydligt bättre ställning, sedan lagen blef af Riksdagen antagen. Men det är icke nog med detta, utan nu komma de ytterligare och säga, att om de tjänstgjort vid en privat läroanstalt i 10 år, så skola de för pensionsrätt få tillgodoräkna sig äfven dessa 10 år. Det är en nyhet, som man bör vara mycket försiktig att införa vid sidan om den nyligen antagna pensionslagen.

Vi ha en annan stor kår, som jag tror tjänar det allmänna lika väl och som är lika behöflig för det allmänna, som dessa lärare, nämligen extra provinsialläkarne. De få enligt pensionslagen icke rätt att tillgodoräkna sig de år, under hvilka de tjänstgjort som extra provinsialläkare, ty de äro då icke statstjänare. Det är väl dock troligt, att då en ny lag rörande dylika tjänstemän kommer till stånd, äfven deras pensionsfråga kommer att ordnas. Man kan äfven peka på en annan kår, nämligen borgmästarekåren. Det är väl icke så sällan, som en borgmästare söker sig öfver till en domsaga på landet och sålunda får statstjänst, men icke har han därför rätt att för erhållande af pension tillgodoräkna sig den tid han varit i stadens tjänst såsom borgmästare. Vidare ha vi poliskåren. Det är väl heller icke så sällan en polisman blir landtstatstjänsteman ifrån att ha varit en stadens tjänsteman, men icke har han då rätt att räkna tjänstår äfven för sin föregående tjänstgöringstid.

Om vi nu besluta i enlighet med Kungl. Maj:ts förslag, är det tydligt att, då man sålunda tager det ena steget, man äfven måste taga det andra; men då blir hela den nya pensionslag, som vi i år antagit, sönderbruten. Enligt den grundar sig pensionsrätten på erlagda pensionsafgifter. Men nu skulle en sådan adjunkt som den jag nyss talade om, erhålla en lika hög pension som den adjunkt, hvilken tjänat i 35 år och under hela denna tid erlagt pensionsafgifter, och han skulle få denna pension, trots det han resterade med icke mindre än 1,156 kronor i pensionsafgifter, hvilka den andre däremot fått betala.

Jag tror, att man bör vara försiktig, innan man tillstyrker bifall till sådana förslag som detta. Man bör icke på detta sätt införa den ena klassen efter den andra uti pensionslagen och säga, att de, som tjänat staten troget under hela sin tjänstetid, skola icke ha större rätt, fastän de ha fått betala mera, än dessa andra som endast varit några få tiotal år i statens tjänst.

Jag tror, att utskottet haft goda skäl för sitt afstyrkande af det framlagda förslaget, och jag hoppas, att äfven denna kammare skall godkänna statsutskottets uppfattning, i likhet med hvad Första Kammaren redan gjort.

Jag ber att få yrka bifall till den af statsutskottet här gjorda hemställan.

*Angående
pensione-
ringen af vissa
lärare och
lärarinnor.
(Forts.)*

Chefen för ecklesiastikdepartementet, herr statsrådet Hammar-skjöld: Herr talman, mina herrar! Af den siste talarens anförande liksom äfven af utskottets motivering framgår, att både han och utskottet tyckas ha den föreställningen, att det här vore frågan om att införa en nyhet. Det är icke så. Ända från år 1874 till år 1904 ha faktiskt lärarne vid enskilda läroverk haft rätt att för pensions erhållande tillgodoräkna sig de år, de tjänstgjort vid enskildt läroverk. Om man genomläser statsutskottets betänkande i denna fråga vid 1874 års riksdag, när det medgafs lärare vid enskildt läroverk att få räkna lönetursrätt, skall man finna, att utskottet alldeles påtagligt, om det också icke uttryckts i fullt så klara ordalag, menade att lönetursrätten skulle åtföljas af rätt att räkna tjänst-år för pension, och därförutan hade denna lönetursrätt icke varit så särdeles mycket värd. Det är således fullkomligt oriktigt, när utskottet i sin motivering säger, att det föreliggande förslaget skulle innebära en afvikelse från hittills tillämpade regler för tjänstårsberäkning. Detta har redan med mycken styrka blifvit framhållet i Första Kammaren, och det vore mycket olyckligt, om denna kammare nu skulle fastslå en sådan motivering, som utskottet här kommit med, ty därigenom skola framdeles mycket stora svårigheter beredas Kungl. Maj:t, när lärare, som nu äro anställda vid statens läroverk, efter att ha uppnått pensionsåldern komma in med begäran att få sin pensionsrätt pröfvad. Huru skall då Kungl. Maj:t veta, om de skola få räkna sig till godo sina tjänstår vid enskildt läroverk före år 1904 eller icke, och likväl har det uppenbarligen varit Riksdagens mening, att de skulle ha en sådan rätt.

Jag vill för öfrigt fästa uppmärksamheten på en annan sak. Det är Riksdagen själf, som tagit initiativ till det förslag, som Kungl. Maj:t här framlagt. Det skedde vid 1905 års riksdag; då förelåg nämligen en motion angående beviljande af en sådan rättighet som den här begärda. Denna motion blef visserligen afstyrkt af utskottet, men med det uttalandet, att förslaget torde vara förtjänt af beaktande. Utskottet ansåg sig dock icke kunna tillstyrka detsamma och hvarför? Jo, därför att Kungl. Maj:t icke hade pröfvat, huruvida icke äfven lärarne vid sådana läroverk, som icke förbereda till studentexamen, kunde få enahanda rättighet. Det måtte väl i ett sådant uttalande ligga ett principiellt gillande af själfva saken eller åtminstone icke ett ogillande af den, och när det nu framhållits ifrån statsutskottets sida, att det vore ett betänkligt steg, man här skulle taga, få vi icke glömma, att det är just Riksdagen själf, som ledt in Kungl. Maj:t på den vägen.

Genom den nya pensionslagen ha faktiskt lärarne vid de enskilda läroverken kommit i en sämre ställning än förut. Förut kunde en lärare, som gick öfver från ett enskildt läroverk till statens läroverk och vid uppnådda 65 års ålder icke ännu kommit upp till fulla antalet tjänstår eller 35 år, få tjäna kvar och sålunda kunna tjäna in den behöfliga tiden för att nå pensionsåldern. Det får han icke längre göra nu. Detta är således en ren olägenhet för de enskilda

*Angående
pensione-
ringen af vissa
lärare och
lärarinnor.
(Forts.)*

läroverken, och Kungl. Maj:ts förslag innebär således endast en rättvisa, då det söker utjämna denna olägenhet.

Här har sagts af en talare, att dessa lärare, som komma från enskilda läroverk och gå öfver till statens, vid äldre år skulle komma i en förmånligare ställning än de, som hela tiden varit i statens tjänst, nämligen därigenom att de skulle slippa att betala retroaktiva pensionsavgifter, hvilket däremot de andra skulle få göra. Nej, det är icke på det sättet. Om en lärare, som aldrig varit anställd vid enskildt läroverk, utan gått som extra lärare vid t. ex. ett statens läroverk, på äldre dagar blir antagen till ordinarie. låt vara vid så hög ålder som till och med 60 år, behöfver han alls icke betala någon retroaktiv pensionsavgift, utan han får full pensionsrätt i alla fall. Att det skulle vara något särskildt gynnande af de lärare, som komma från de enskilda läroverken, att de sålunda slippa betala några retroaktiva avgifter, kan jag icke finna.

Jämförelsen med borgmästarne och polismännen och dylikt, som från kommunens enskilda tjänst öfvergå till statens, hålar alltför mycket, ty det är dock en betydlig skillnad på sådana sysslor och en lärares kall.

Det har här blifvit framhållet, och det kan icke med nog styrka framhållas, att de enskilda läroverken göra staten en verkligt stor tjänst, dels som försöksläroverk och dels därigenom, att de befria staten från åtskilliga utgifter, i det att staten, om dessa enskilda läroverk icke funnes, skulle behöfva upprätta flera läroverk. Jag har emellertid mången gång tyckt mig finna, att åsikterna angående de enskilda läroverken äro egendomliga och icke fullt rättvisa. Man erkänner visserligen, att de äro ganska nyttiga och har ingenting emot dem. Men det är ändå, som om därunder låge en mening, att de enskilda läroverken äro någonting af sämre klass än statens. Man måste tolerera dem och till viss grad understödja dem, men så förtjänta af understöd, som statens, äro de ändå icke, utan de måste litet hållas nere. Jag anser, att detta är en stor orättvisa mot de enskilda läroverken. Ty de hafva en mycket stor betydelse i fråga om undervisningsväsendet, och jag skulle lifligt beklaga, om de på något vis blefve lidande och icke kunde, såsom hittills, fullgöra den stora uppgift, som de hafva sig ålagd.

Jag anser därför, att det förslag, som Kungl. Maj:t framlagt, är fullkomligt berättigadt och mycket blygsamt i sina fordringar, när det icke begär mera, än att en lärare skall, vid beräkningen af tjänstår för pension, få räkna med högst 10 år af den tjänstgöring, som han haft vid enskildt läroverk, och det är min fulla öfvertygelse, att det kommer att lända de enskilda läroverken till stor skada, om icke denna rätt blir beviljad.

Herr vice talmannen, som emellertid öfvertagit ledningen af kammarens förhandlingar, gaf härefter ordet till

Herr Persson i Stallerhult: Det har framhållits från statsrådsbänken, att utskottets förslag skulle sätta vederbörande i bryderi

*Angående
pensione-
ringen af vissa
lärare och
lärarinnor.
(Forts.)*

angående tolkningen af tjänstårsberäkningen enligt den nya pensionslagen i afseende å sådana personer, som det här är fråga om. Jag tviflar storligen på att någon skall råka i bryderi angående huru tjänstår skola beräknas. Ty så enkelt, som lagen är skriven i den delen, beträffande tjänstårsberäkningen, betvivlar jag, att saken kan uttryckas bättre. Alla lärare vid elementarläroverken falla under denna lag, ty deras löner äro reglerade efter den 1 april 1900. Jag tror icke det kan blifva någon svårighet i den vägen.

Nu har det äfven sagts, att dessa lärare kommit i sämre ställning genom denna lag. Förr kunde de få tjänstgöra längre än till 65 år. Detta är emellertid icke omöjliggjordt genom den nya lagen. Där finnes samma bestämmelse, och det är till och med bättre för dem nu än förut. Det heter i 6 §: »Skyldighet att från tjänsten afgå inträder: b) för annan tjänsteinnehafvare vid uppnående af den i 5 § stadgade lefnadsålder, Konungen eller, där viss ämbetsmyndighet äger att från tjänsten afskeda, den myndighet obetaget att låta med afskedet anstå, därest och så länge tjänsteinnehafvaren pröfvas kunna i tjänsten på ett tillfredsställande sätt gagna det allmänna, dock icke i något fall längre än till fyllda sjuttio år.» Om således personen kan gagna det allmänna, får han tjäna till 70 år. Det kan hända, att detta i ett fall blir en sämre ställning, om det nämligen anses, att Kungl. Maj:t eller vederbörande ämbetsmyndighet förut kunnat låta honom tjäna kvar, äfven om han *icke* gagnade det allmänna.

Hvad som med denna lag förändrats, är att om en tjänsteman vid uppnådd pensionsålder, 65 år, icke har intjänat alla ålders-tillägg, får han efter 65 år icke intjäna något vidare ålderstillägg. Men tjänar han till 70 år, får han räkna 5 tjänstår till förmån för pension. Således är denna lag, det vågar jag uttala, en förmån för tjänsteinnehafvaren äfven i pensionshänseende.

Herr Hammarlund: Den senaste talaren sade, då han första gången hade ordet, att detta är en viktig principfråga. Ja, skall man draga ut konsekvensen därhän, att hvarje i privat tjänst anställd person skulle vid öfvergång till statens tjänst vara berättigad till att räkna tjänstår för sin föregående anställning i enskild tjänst, då kunde talaren hafva rätt. Men här är ju icke fråga om detta. Här är ju icke fråga om att t. ex. en ingenjör, som varit anställd vid en enskild persons verkstad, skulle vid öfvergång till statens järnvägar vara berättigad att räkna de tjänstår, han haft vid den enskilda verkstaden. Detta kan icke komma i fråga. Här begränsas frågan helt enkelt till detta: Är det skäl att gifva de lärare, som äro anställda vid de privata läroverken, denna rätt vid öfvergång till statens läroanstalter? Dessa enskilda läroanstalter äro förut understödda af staten. Då blir frågan blott den: Anse vi dessa läroanstalter vara af den betydelse, att vi *ytterligare* vilja understödja dem äfven på detta sätt? Därtill reducerar sig frågan, så vidt jag kan förstå.

Frågan blir således: Är det för staten gagneligt, att vi gifva dem denna rättighet, och hafva de däraf gjort sig förtjänta? Enligt

Angående
pensione-
ringen af vissa
lärare och
lärarinnor.
(Forts.)

mitt förmenande måste dessa frågor besvaras med ja. Vi hafva förut gifvit dem statsunderstöd; vi understödja dem därjämte äfven på nu föreslaget sätt.

Ser jag frågan särskildt ur de privata läroverkens synpunkt, måste jag komma till det resultat, att det är rent af en nödvändighet för dessa privata läroanstalter att få denna rättighet. Ty huru skola de eljest få lärare, som äro skickliga? Staten har förut understödt dessa läroanstalter med penningmedel, och detta därför, att man vill, att de skola blifva försöksläroverk. Då är det väl också ett statsintresse, att det finnes skickliga och dugliga lärare där. Men om lärarne icke få räkna tjänstår vid dessa läroanstalter, då finnes ingen utsikt för dessa anstalter att få andra lärare än sådana, som icke kunna vinna anställning vid statens skolor. Men huru kommer det då att gå med dessa skolors uppgift att vara försöksläroverk? Jag tror, att det blir ganska dåliga försöksläroverk, om de icke kunna påräkna att få annat än de sämsta lärarekrafterna.

Om jag sedan ser frågan ur statens synpunkt, tycker jag äfven då, att det är alla skäl att bifalla Kungl. Maj:ts förslag. Dessa skolor arbeta under friare former än statens läroverk. Att en lärare öfvergår från de privata skolorna till statens läroverk, tror jag i vissa fall kan vara ganska nyttigt. Ty de komma med idéer från de privata läroanstalterna och kunna öfverföra dessa på statens läroanstalter. Ifall man vill en utveckling på det pedagogiska området, tror jag, att det är stora skäl att bifalla den nu föreliggande propositionen, och jag ber att få yrka bifall till densamma.

Herr *Wijk* instämde häruti.

Sedan herr talmannen nu återtagit ledningen af förhandlingarna samt öfverläggningen förklarats afslutad, framställde herr talmannen, jämlikt de yrkanden, som under öfverläggningen förekommit, proposition dels på bifall till utskottets hemställan, dels ock på afslag därå och bifall i stället till Kungl. Maj:ts framställning i ämnet; och fann herr talmannen det sistnämnda yrkandet vara med öfvervägande ja godkänt. Emellertid begärdes votering, hvilken ock företogs enligt följande nu godkända och anslagna voteringsproposition:

Den, som vill, att kammaren, med afslag å statsutskottets hemställan i 14:e punkten af utskottets förevarande utlåtande n:o 11, bifaller Kungl. Maj:ts i ämnet gjorda framställning, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej.

Vinner Nej, har kammaren bifallit utskottets berörda hemställan.

Voteringen utföll med 95 ja mot 86 nej; och hade kammaren alltså fattat beslut i öfverensstämmelse med ja-propositionens innehåll.

Punkten 15, angående förhöjning af pensionsbeloppen från folkskollärarnas änke- och pupillkassa.

*Angående
förhöjning af
beloppen från
folkskollärarnas
änke- och
pupillkassa.*

Uti en till Riksdagen den 22 mars innevarande år aflåten proposition hade Kungl. Maj:t, under åberopande af bilagdt utdrag af statsrådsprotokollet öfver ecklesiastikärenden för samma dag, föreslagit Riksdagen medgifva

ej mindre sådan ändring af gällande bestämmelser rörande de från och med år 1908 från folkskollärarnas änke- och pupillkassa utgående pensionsbelopp,

dels beträffande lärare vid folkskola, som vore delägare i kassan efter det för folkskollärare i lag stadgade lönebelopp:

att, därest sådan delägare efterlämnade änka, men icke barn, henne skulle tillkomma i pension 25 procent eller en fjärdedel af den lön, för hvilken vederbörande skoldistrikt i afseende å delägarrens egen pensionering vunnit delaktighet i folkskollärarnas pensionsinrättning;

dels ock beträffande samtliga delägare i kassan:

att, där afviden delägare icke efterlämnat änka, utan endast barn, och barnen vore tre eller flera, som till pension vore berättigade, de skulle äga uppbära hela beloppet af den för änka med barn bestämda pension till lika fördelning dem emellan; och

att, där efter afviden delägare lefde endast två barn, de skulle äga till lika fördelning sig emellan uppbära samma pension som änka utan barn;

än äfven att ifrågavarande ändrade bestämmelser måtte, likaledes från och med år 1908, äga tillämpning äfven på pensioner, som dessförinnan blifvit till utgående från änke- och pupillkassan bestämda.

Utskottet hemställde, att Kungl. Maj:ts förevarande proposition måtte af Riksdagen på det sätt bifallas, att Riksdagen beslutar sådan ändring af gällande bestämmelser rörande de från och med år 1908 från folkskollärarnas änke- och pupillkassa utgående pensionsbelopp,

dels beträffande lärare vid folkskola, som vore delägare i kassan efter det för folkskollärare i lag stadgade lönebelopp:

att, därest sådan delägare efterlämnade änka, men icke barn, henne skulle tillkomma i pension 25 procent eller en fjärdedel af den lön, för hvilken vederbörande skoldistrikt i afseende å delägarrens egen pensionering vunnit delaktighet i folkskollärarnas pensionsinrättning;

dels ock beträffande samtliga delägare i kassan:

att, där afviden delägare icke efterlämnat änka, utan endast barn, och barnen vore tre eller flera, som till pension vore berättigade, de skulle äga uppbära hela beloppet af den för änka med barn bestämda pension till lika fördelning dem emellan; och

att, där efter afviden delägare lefde endast två barn, de skulle äga till lika fördelning sig emellan uppbära samma pension som änka utan barn.

*Angående
förhöjning af
beloppen från
folkskollärar-
nes änke- och
pupillkassa.
(Forts.)*

Vid denna punkt hade emellertid fogats reservation af herr *Hammarlund*, som ansett, att utskottet bort hemställa om bifall till Kungl. Maj:ts ifrågavarande proposition.

Efter det utskottets hemställan blifvit uppläst lämnades på begäran ordet till

Herr *Hammarlund*, som yttrade: Äfven här har utskottet gjort en afprutning på Kungl. Maj:ts förslag. Kungl. Maj:t har på grund af framställning från revisorerna i folkskollärarnes änke- och pupillkassa samt från kassans direktion hemställt, att pensionerna må från och med år 1908 höjas från 20 till 25 procent af delaktighetsbeloppet. Detta har utskottet varit med om. Men därjämte har Kungl. Maj:t föreslagit, att ifrågavarande ändrade bestämmelser måtte, likaledes från och med år 1908, äga tillämpning äfven på pensioner, som dessförinnan blifvit till utgående från änke- och pupillkassan bestämda. Detta har utskottet däremot icke velat vara med om.

Utskottet säger härom helt kort, att det är af principiella skäl, som utskottet funnit de föreslagna bestämmelserna icke böra äga tillämpning å pensioner, hvilka före år 1908 blifvit till utgående från änke- och pupillkassan bestämda. Således, det är principiella skäl, som göra, att dessa gamla änkor, som fått sina pensioner bestämda för längre tid tillbaka, icke skola kunna få någon förhöjning af beloppen. Men det är att märka, att det här gäller en kassa, som befinner sig i en ganska god, för att icke säga lysande ställning. Den har råd att göra det tillägg till änkepensionerna, som här är ifrågasatt. Det är nämligen. såsom kassans revisorer hafva påpekat, så, att vid kassans inrättande, i följd af bristande kunskap om dödlighetsförhållandena inom folkskollärarkåren och om flera andra betydelsefulla omständigheter, proportionen mellan pensionerna och årsafgifterna icke blef på ett rationellt sätt bestämd, utan dessa senare sattes högre än som varit af omständigheterna påkalladt. Det är således delägarne, d. v. s. folkskollärare, hvilka fått betala in till kassan betydligt mera än de rätteligen bort göra. Till följd däraf har uppstått ett öfverskott på flera millioner kronor. Hvad är då mera i sin ordning, än att ett litet grand af detta öfverskott tillkommer de gamla änkorna?

Direktionen för folkskollärarnes änke- och pupillkassa har också varit med om en sådan anordning samt anført, att direktionen ansåge, att, när ekonomiska hinder icke vore i vägen, äfven denna fråga borde företrädesvis ses från synpunkten af deras behof, som frågan gällde, och gjorde man det, syntes det icke kunna förnekas, att skälen för höjning af redan utgående pensioner vore lika, om ej mera vägande, än de som anfördes för höjning af härefter tillkommande pensioner. Olägenheten af de alltjämt stegrade lefnadskostnaderna finge i sin mån alla vidkännas, och finge i följd häraf den utkomstmöjlighet, som en pension beredde, ett undan för undan minskadt penningvärde. Men ju mera till åren pensionärerna vore — direktionen syftade här enbart på folkskolläraränkorna — desto

hjälplosare vore de i allmänhet äfven och tyngdes desto mera af svårigheterna för den dagliga utkomsten; och ju tidigare en pension börjat att utgå, efter desto lägre delaktighetsbelopp hade -- inom vissa tidsperioder räknadt -- densamma fastställts. Behovvet af ökning gjorde sig således mest kännbart i afseende å de tidigast fastställda pensionerna, men framträdde nog tillräckligt starkt äfven i afseende å pensioner, fastställda efter delaktighetsgrunder, som tillämpats exempelvis närmast före nu gällande.

*Angående
förhöjning af
beloppen från
folkskolläro-
nes änke- och
pupillkassa.
(Forts.)*

Trots detta skulle nu dessa äldre änkor icke få någon som helst förbättring i sin ställning. En liten ökning af deras pensioner är dock mycket väl berättigad, när man ser efter, huru små dessa pensioner för närvarande äro. Det finnes änkor, som icke hafva större pension än 120 kronor eller, om de hafva barn, 180 kronor. Dessa pensioner af 120 och 180 kronor skulle, om Kungl. Maj:ts förslag bifölles, komma att ökas till respektive 150 och 225 kronor. De pensioner, som äro bestämda efter ett delaktighetsbelopp af 700 kronor samt utgöra 140 och 210 kronor, skulle ökas till respektive 175 och 263 kronor. Såsom herrarne höra, är det fråga om en ofantligt liten förbättring och om mycket små belopp, och jag vågar verkligen vädja till kammaren, huruvida det icke finnes skäl att här gå in på Kungl. Maj:ts proposition.

De skäl, som föranledt Kungl. Maj:t att föreslå en förbättring för de gamla folkskolläroäränkorna, hafva varit af den art, att de till och med bevekt Första Kammaren, som för en stund sedan bifallit Kungl. Maj:ts proposition i dess helhet. Det var en talare här, som nyss manade oss att följa Första Kammaren i spåren. Jag skall nu gifva samma lyrstringsord och be denna kammare att i den nu föreliggande frågan följa Första Kammaren i spåren.

Jag hemställer om rent bifall till Kungl. Maj:ts förslag.

Chefen för ecklesiastikdepartementet, herr statsrådet Hammar-skjöld: Herr talman, mina herrar! Den fråga, som nu föreligger, är af alla pensionsfrågor, hvilka i dag förekommit, den, som ligger mig mest om hjärtat, ty jag tycker, att omständigheterna här verkligen äro så ömmande, att jag skulle finna det ytterst beklagligt, om kammaren icke skulle följa Kungl. Maj:ts förslag.

Jag ber att få erinra kammaren därom, att denna fråga genom enskild motion kommit upp så tidigt som 1893. Då föranledde den visserligen ingen åtgärd, men sedermera har den kommit igen och slutligen blifvit underkastad utredning, som dragit ut på tiden allt längre och längre, så att frågan först till denna Riksdag har kunnat framläggas. Under alla dessa 14 år, som förflutit sedan år 1893, hafva skolläroäränkorna gått och väntat och hoppats, att Riksdagen skulle afgöra frågan och de därigenom få sitt magra bröd litet förbättradt. Under tiden har man gjort undersökningar och genom matematiska beräkningar till slut fått alldeles klart för sig, att kassans tillgångar verkligen äro så stora, att en förhöjning kan ske, utan att man på något sätt riskerar kassans framtid och utan att statens bidrag behöfver höjas med ett enda öre.

*Angående
förhöjning af
beloppen från
folkskollära-
res änke- och
pupillkassa.
(Forts.)*

Nu kommer Kungl. Maj:t slutligen med ett förslag, att pensionerna skola höjas från 20 till 25 procent af mannens delaktighetsbelopp. Men då säger statsutskottet, att man visserligen kan gå med härfpå, men att förhöjningen icke kan få tillämpas å pensioner, som blifvit bestämda före år 1908. Huru detta skall kännas för de gamla skolläraryänkorna och hvilka besynnerliga förhållanden därigenom skulle inträffa, kunna herrarne väl föreställa sig.

Jag behöfver knappt tala om dem, som sitta med pensioner, beräknade efter ett delaktighetsbelopp af endast 600 kronor. Denna beräkningsgrund upphörde att tillämpas för åtskilliga år sedan. En sådan änka har ju endast 120 kronor i pension och skulle genom bifall till Kungl. Maj:ts förslag få den förhöjd till 150 kronor. 30 kronor betyda kanske icke mycket för oss, men de betyda icke så litet för en skolläraryänka, som måhända icke har något annat att lefva af än den lilla pensionen.

Vidare skola vi tänka på att dessa minsta pensioner uppbäras just af de allra äldsta och mest behöfvande, som hafva minsta för-
mågan att själfva bidraga till sitt underhåll.

Men om jag går längre fram i tiden och tager de 3 åren 1906, 1907 och 1908, så finner jag, att den, som blifvit änka under år 1906, nu får i pension $\frac{1}{5}$ af 1,000 kronor, d. v. s. 200 kronor, men att hon, om Kungl. Maj:ts förslag bifölles, skulle erhålla 250 kronor. Den, som blifvit änka, i år, får nu $\frac{1}{5}$ af 1,350 kronor, d. v. s. 270 kronor, men skulle genom bifall till Kungl. Maj:ts förslag få 337 kronor 50 öre. Den åter som blir änka efter den 1 januari nästa år, får utan vidare det högsta beloppet, 337 kronor 50 öre. Tänka vi oss nu en person, som blifvit änka under förlidet år, och jämföra hennes pension med den pension, som tillkommer en person, hvilken blir änka först under nästa år, så finna vi, att, om utskottets förslag bifalles, skillnaden blir icke mindre än 137 kronor 50 öre. Den förra får 200 kronor och den senare 337 kronor 50 öre. Jag talar nu icke om barnens pension för att icke inveckla frågan, utan afser endast änkor utan barn.

Det torde väl icke vara någon, som vill påstå, att en förhöjning från 200 kronor till 250 kronor är en oskäligen förhöjning eller att därigenom gifves något särdeles rikt lefvebröd. Det får väl allt betraktas såsom stående under existensminimum. Jag tycker verkligen, att ensamt detta är ett tillräckligt kraftigt skäl för bifall.

Af den förste talaren har framhållits — och jag vill påpeka det ännu en gång — att den omständigheten, att kassan befinner sig i en så god ställning, beror visserligen till mycket stor del på de frikostiga bidrag, som staten har lämnat under många år, men också därpå, att skolläraryänkorna under de gångna åren hafva betalat högre pensionsafgifter än de skulle behöft erlägga, om man kunnat fullt säkert beräkna behovet. Nu visar det sig, att afgifterna blifvit satta så höga, att ett ganska betydligt kapitalöfverskott uppkommit. Nog skulle det väl då vara hårdt för änkorna efter dessa män, som hafva bidragit till att göra kassan stor och rik, om de skulle nödgas se dem, som blifva änkor från och med nästa år, sitta med väsentligt höjda pensioner, men själfva få nöja sig med obetydliga sådana.

Angående
förhöjning af
beloppen från
folkskollärar-
nes änke- och
pupillkassa.
(Forts.)

Här har framhållits af utskottet, att det är af principiella skäl, som utskottet icke kunnat biträda Kungl. Maj:ts förslag. Ja, jag skall vara den förste att erkänna, att man så mycket som möjligt bör hålla på principerna. Men när principerna komma i strid med människokärleken, med humanitetens fordringar och med barmhärtigheten, då säger jag, att principerna få maka åt sig. Man må säga hvad man vill, men kärlekslagen är ändock den första, den går före allt annat.

Mina herrar! Jag är öfvertygad om att kammaren gärna skall biträda det beslut, som Första Kammaren redan har fattat.

Herr Johansson i Jönköping: Efter de belysande och varm- hjärtade anföranden, som redan hållits till förmån för Kungl. Maj:ts framställning i denna punkt, vill jag endast med instämmande i dessa anföranden rikta en varm bön till Andra Kammaren att behjarta de ifrågavarande änkornas ställning. Jag känner från de kretsar, där jag verkar, icke mindre än 2 sådana änkor, hvardera med 2 barn, hvilka hafva mycket svårt att draga sig fram på den ringa pension, som hittills varit dem tilldelad. Och det finnes ju ock starka billighetsskäl för bifall till den gjorda framställningen i det afseendet att — såsom vi af båda de föregående talarne hafva hört — de afgifter, som erlagts af de lärare, om hvilkas änkor och barn det är fråga, hafva varit högre, än som erfordrats för de pensionsbelopp, som hittills tilldelats dessa änkor och barn.

Det ligger också något obilligt i det förhållande, att, om en folkskollärare t. ex. afled förra året och efterlämnade änka, denna just därför, att mannen dog år 1906, skulle få en pension af endast 200 kronor, men att, om han hade lefvat till i år — jag förutsätter alltjämt, att han åtnjutit lön efter lag — hans änka skulle kommit i åtnjutande af en pension af 270 kronor och slutligen — om han lefvat till 1908 — skulle få en pension af 338 kronor.

Nu skulle ett bifall till Kungl. Maj:ts framställning för en hvar af de två änkor, som jag särskildt känner till, medföra en förbättring i deras pensionsförhållanden af 75 kronor. Detta är ju ett ganska blygsamt belopp, som man icke bör draga sig för att bevilja. Men det är naturligtvis af ganska stor betydelse för dessa änkor i deras torftiga villkor.

Jag ber, herr talman, att på det liffigaste få instämma i yrkandet på bifall till Kungl. Maj:ts framställning.

Öfverläggningen var härmed slutad. Sedan herr talmannen framställt propositioner å de därunder gjorda yrkandena, afslog kammaren utskottets hemställan och biföll i stället Kungl. Maj:ts i ämnet gjorda framställning.

Punkterna 16—18.

Hvad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 19.

Lades till handlingarna.

Punkterna 20—34.

Hvad utskottet hemställt bifölls.

*Angående
pension åt
förra fortifika-
tionsarbetaren
D. E. Svensson.*

Punkten 35, angående pension åt förra fortifikationsarbetaren D. E. Svensson.

Kungl. Maj:t hade föreslagit, att förra fortifikationsarbetaren David Emanuel Svensson måtte under sin återstående lifstid å allmänna indragningsstaten få uppbära en årlig pension af 90 kronor, att utgå från och med år 1906.

I samband med förevarande punkt hade utskottet förehaft till behandling en inom Riksdagens Andra Kammare af herr *J. B. Eriksson* i Grängesberg väckt motion, n:o 33, däruti motionären föreslagit, att Riksdagen, med ändring af hvad Kungl. Maj:t i ärendet föreslagit, ville medgifva, att förra fortifikationsarbetaren David Emanuel Svensson måtte under sin återstående lifstid å allmänna indragningsstaten uppbära en årlig pension af 300 kronor, att utgå från och med år 1906.

Utskottet hemställde, att Riksdagen, med anledning af Kungl. Maj:ts ifrågavarande framställning och herr Erikssons i Grängesberg omförmälda motion, måtte besluta, att förra fortifikationsarbetaren David Emanuel Svensson finge under sin återstående lifstid å allmänna indragningsstaten uppbära en årlig pension af 200 kronor, att utgå från och med år 1906.

Reservation hade emellertid beträffande denna punkt afgifvits af herr *Larsson* i Lund, som ansett, att utskottet bort hemställa, att Riksdagen, med anledning af Kungl. Maj:ts ifrågavarande framställning och med bifall till herr Erikssons i Grängesberg omförmälda motion, må medgifva, att förra fortifikationsarbetaren David Emanuel Svensson finge under sin återstående lifstid å allmänna indragningsstaten uppbära en årlig pension af 300 kronor, att utgå från och med år 1906.

Utskottets hemställan upplästes, hvarefter

Herr *Larsson* i Lund anförde: Herr talman! I denna punkt har jag icke kunnat biträda utskottets hemställan.

Såsom synes af betänkandet, har Kungl. Maj:t föreslagit, att förra fortifikationsarbetaren David Emanuel Svensson måtte tillerkännas ett årligt understöd af 90 kronor — detta på grund af skäl, som i Kungl. Maj:ts proposition äro angifna. Med anledning af

denna Kungl. Maj:ts framställning har inom denna kammare väckts motion därom, att åt Svensson måtte beviljas en årlig pension af 300 kronor. Utskottet har alldeles öfvergifvit den ståndpunkt, som intagits af Kungl. Maj:t, och således ansett, att på grund af föreliggande förhållanden Svensson borde tillerkännas, icke ett sådant understöd, som Kungl. Maj:t föreslagit, utan en pension. Men utskottet har afprutat pensionsbeloppet från 300 kronor till 200 kronor.

Angående pension åt förre fortifikationsarbetaren D. E. Svensson. (Forts.)

För denna afprutning har utskottet, såvidt jag kunnat se, icke angifvit något som helst hållbart skäl. Riksdagen har förut i år beviljat pensioner å 300 kronor åt personer, som varit anställda vid järnvägsbyggnaderna, personer, hvilkas arbetstid vid järnvägsbyggnaden uppgått till minst 24 år, och vid en föregående punkt i detta betänkande har Riksdagen beviljat pensioner på 300 kronor åt en del arbetare vid Karlsborgs fästningsbyggnad. Bland dessa äro flera, som icke hafva längre arbetstid i statens tjänst än Svensson. Denne har under 27 år varit i statens tjänst, och då han nu på grund af en olyckshändelse måst lämna detta arbete samt uppnått den ålder, att han, såsom förhållandena nu hafva ställt sig för honom, icke är i stånd att själf bereda sig en anständig bärning, så förefaller det mig märkvärdigt, att man skulle pruta på den ringa pension, som föreslagits åt honom.

Då jag icke kan vara med om en sådan alldeles obefogad afprutning, och då Svensson bör hafva samma pensionsrätt som de nämnda arbetarne vid järnvägsbyggnaderna och vid Karlsborgs fästningsbyggnad, tillåter jag mig, herr talman, att yrka afslag å utskottets hemställan och bifall till den vid betänkandet fogade reservationen.

Herr Eriksson i Bäck: Såsom synes af utskottets betänkande, har denne arbetare visserligen drabbats af olycksfall, men huruvida detta är så alldeles oförvålladt, kan ju vara ganska omtvistadt. Vid sådant förhållande har utskottet ansett, att en pension af 200 kronor kunde vara tillräcklig, i synnerhet som den ifrågavarande mannen, om han skulle fått ersättning enligt lagen angående ersättning för skada till följd af olycksfall i arbetet, icke skulle komma i åtnjutande af större årligt understöd än 90 kronor, såsom Kungl. Maj:t föreslagit. Då nu utskottet hemställt om beviljande af 200 kronor, ber jag att få yrka bifall till detta förslag.

Herr Eriksson i Grängesberg: Herr talman! Jag kan i likhet med den förste talaren icke finna, på hvilka skäl utskottet stöder sitt förslag att endast 200 kronor måtte beviljas. Enligt mitt förmenande måste det ovillkorligen blifva antingen 90 kronor eller 300 kronor. Antingen bör man fasthålla vid principen, att ifrågavarande arbetare skall erhålla ersättning enligt lagen angående ersättning för skada till följd af olycksfall i arbetet, eller också bör han hafva pension. Jag har i min motion utgått från den uppfattningen, att mannen i fråga icke vidare kunde blifva anställd i statens tjänst, och då han tjänstgjort så lång tid som 27 år, har

*Angående
pension åt
förra fortifikationsarbetaren
D. F. Svensson.
(Forts.)*

han bort tillerkännas en pension. I följd beviljade Riksdagen till järnvägsarbetare, som blifvit förlustiga sina platser därigenom, att järnvägsarbetet upphört, pensioner till belopp af 300 kronor. Detta beslut gällde alla arbetare, som fyllt 55 år och varit i statens tjänst under 24 år. Svensson har arbetat 3 år därutöfver eller 27 år samt har fyllt 54 år.

Nu föreligger emellertid beträffande Svensson den skillnaden, att han blifvit skadad genom olycksfall och därigenom gått miste om sin plats. Det står uttryckligen i handlingarna, att han blifvit skadad i så hög grad, att han icke vidare kan användas i statens tjänst. Ja, hur har Svensson ådragit sig denna skada? Därom kan kammaren icke döma annat än på grund af de papper, som föreligga, och jag tror ej, att statsutskottet kunnat få andra upplysningar än dessa. Här står, att Svensson själf ej kunde anses hafva, vare sig uppsåtligen eller genom grof vårdslöshet, ådragit sig skadan eller annan person varit därtill vållande. Det synes mig alltså uppenbart och bevisadt, att mannen i fråga icke själf bär ansvaret för skadan. Men ett bevisadt faktum är också, att han icke vidare kan sysselsätta sig med sitt forna arbete, och då synes det mig, att den solklara konsekvensen blir, att han skall få pension, enär han varit sysselsatt i statens tjänst under 27 år, och icke erhålla ersättning enligt olycksfallsersättningslagen.

Nu har emellertid utskottet föreslagit allenast 200 kronor, och jag kan icke finna annat, än att detta beror på det välsignade kompromissande, som ständigt skall förekomma. Begär Kungl. Maj:t en siffra och enskild motionär en annan, så skall utskottet föreslå ett belopp midt emellan dessa två siffror för att båda skola vara nöjda.

Sedan jag nu på det lifligaste understrukit och yrkat bifall till reservationen, skall jag be att få påpeka en annan sak, medan jag har ordet.

Det har här sagts, att mannen i fråga blott har mistat 30 procent af sin arbetsförmåga. Han har dock på grund häraf blifvit afskedad från sitt arbete i statens tjänst. Hade det varit en privat arbetsgifvare, är jag alldeles öfvertygad om att mannen i fråga hade fått någon lättare sysselsättning, så att han fortfarande kunnat vara kvar i tjänst. Nu vet jag icke, huru det praktiseras i städerna, men hos den stora arbetsgifvare, där jag är anställd, och hos de stora arbetsgifvarne i allmänhet på landsbygden praktiseras ett sådant förfaringsätt som jag här antydde. Detta förfarande är något, som man efter mitt förmenande bör hålla dessa arbetsgifvare räkning för och räkna dem till heder. När sålunda en arbetare blir skadad, får han den ersättning, som lagen bestämmer, men han behöfver därför icke bli arbetslös, ty kan han icke fullgöra det arbete han förut haft, får han ett lindrigare arbete, som han kan sköta, och får en efter det samma afpassad lön. Men det är däremot ytterst sällan, som han blir afskedad. När många enskilde arbetsgifvare praktisera den principen, synes det mig, att staten såsom den främste arbetsgifvaren också bör följa samma princip.

*Angående
pension åt
förr förtjufika-
tionsarbetaren
D. E. Svensson.
(Forts.)*

Nu har staten i detta fall gått till väga sä, att mannen i fråga icke skall få vidare arbete hos staten. Detta olycksfall inträffade före det att lagen om ersättning för olycksfall i arbete trädde i kraft, men enligt samma lag skulle han, med hänsyn till beskaffenheten af den skada, som drabbat honom, varit berättigad till ett årligt understöd af 90 kronor. Nu kan icke mannen lefva på dessa 90 kronor, utan följden har blifvit, antingen att enskilde arbetsgifvare af förbarmande och medömnkan fått gifva honom något arbete, eller också hade han fallit kommunen till last. I båda dessa fall hade man kommit till ett oriktigt resultat. Ty det är icke riktigt, att enskilde arbetsgifvare skola taga hand om arbetare, som skadats i statens tjänst, och det är heller icke riktigt, att kommunerna skola sörja för och lämna understöd åt sådana arbetare. Detta är tvärtom, menar jag, statens sak och plikt. Jag kan icke annat än uttala min förvåning öfver hvad man här kommit fram med. Är det så, att samma praxis tillämpas på andra områden af statens verksamhet, så anser jag detta vara oklokt och oriktigt, samt att vederbörande icke böra fortsätta på samma sätt.

Det hade varit statens plikt i detta fall, om mannen icke kunde fortsätta med sin förutvarande sysselsättning, att lämna honom något lättare arbete. Nog hade man kunnat finna något lättare arbete vid en arbetsplats, där tusentals arbetare sysselsätts.

Jag ber, herr talman, att få yrka bifall till reservationen.

Herr Lindgren i Islingby: För min del har jag icke något emot, om kammaren vill tilldela denna person 300 kronor, men jag har begärt ordet för att upplysa motionären och reservanten om orsaken, hvarför utskottet kommit till siffran 200.

I den ansökan, som arbetaren Svensson ingifvit till Kungl. Maj:t, säges det att han numera vore oförmögen att till fullo försörja sig och sin familj, och anhöll han därför, att något understöd måtte honom beredas. Enligt vederbörande pastors intyg vore Svensson med de sina, hustru och sex barn, af hvilka det äldsta uppnått 22 år och det yngsta 14 år, i relativt goda ekonomiska omständigheter, dock ej mera än hvad som genom dagligt arbete förtjänades för upphället. Vidare framgår af handlingarne, att Svensson icke genom olyckshändelsen vore otjänstbar, utan fortfarande kunde arbeta. Statskontoret har ansett, att Svensson enligt ersättningslagen skulle vara berättigad till 90 kronor, och på grund däraf har Kungl. Maj:t föreslagit, att Riksdagen borde bevilja honom detta belopp, 90 kronor.

Vid behandling af denna fråga på afdelningen, kom afdelningen till den öfvertygelsen, att 90 kronor vore en obetydlig ersättning, men man ansåg sig icke på grund af de förhållanden, som förelågo, kunna tillstyrka motionärens hemställan, utan enade sig i den uppfattning, att det riktigaste vore, att han borde tilldelas 200 kronor. Denna uppfattning hyste också utskottet, men skulle nu kammaren bevilja honom 300 kronor, vill jag icke säga någonting däremot.

Jag ber emellertid att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Angående
pension åt
förra fortifikation-
tionsarbetaren
D. E. Svensson.
(Forts.)

Herr J. Larsson i Lund: Då den siste ärade talaren påpekade, med relaterande af vederbörande pastors intyg, att Svensson skulle vara i relativt goda ekonomiska omständigheter, så vill jag hemställa till herrarna att också läsa fortsättningen af det citat han använde. I pastors intyg heter det, att han med hustru och sex barn lefde i relativt goda ekonomiska omständigheter, »dock ej mera», säges det i fortsättningen, »än hvad som genom dagligt arbete förtjänas för uppehållet». Hans ekonomiska omständigheter äro sålunda icke bättre, än att han för sin utkomst är hänvisad till sitt arbete.

Jag finner mig föranlåten att vidhålla mitt yrkande.

Herr Lindgren i Islingby: Jag ber att få erinra den siste talaren om att jag just anförde, hvad han här citerade.

Herr Eriksson i Bäck: Då herr Eriksson i Grängesberg ur utlåtandet uppläste den passus, där det heter, att »hvarken Svensson själf kunde anses hafva, vare sig uppsåtligen eller genom grof vårdslöshet, ådragit sig skadan eller annan person varit därtill vållande etc. . . .» så ber jag, att därutöfver å min sida få anföra något af hvad statskontoret yttrat om huru vid olyckan tillgått. I dess utlåtande heter det: »att därvid tillgått så, att sökanden, som vid tillfället varit sysselsatt med tillhuggning af en inpassningssten med hjälp af andra arbetare, låtit, oakadt af kajarbetets ledare uttalad varning, resa den omkring 1,25 m långa stenen på högkant», hvarvid stenen då fallit omkull och slagit honom på benen. Det är således icke fullständigt en olyckshändelse i egentlig mening utan något hans förvållande. Det är visserligen en olyckshändelse, men man kan icke säga, att han är fullständigt fri ifrån att i någon mån själf hafva varit vållande till olyckan, enär han nämligen icke af arbetsförmannen låtit varna sig för den fara, som hotade honom, ifall han reste stenen.

Nu kan man visserligen af barmhärtighet bevilja honom 300 kronor i stället för det belopp utskottet föreslagit, eller 200 kronor, och jag skall icke taga så hårdt vid mig, om så sker, men man får väl dock tänka på huru det i alla fall tillgått och på de omständigheter, som faktiskt förelegat.

Härmed var öfverläggningen slutad. Herr talmannen gaf, i enlighet med de yrkanden, som därunder framkommit, proposition dels på bifall till utskottets hemställan och dels på afslag å berörda hemställan och bifall i stället till den vid punkten afgifna reservationen; och förklarade herr talmannen sig finna svaren hafva utfallit med öfvervägande ja för den förra propositionen. Men som votering äskades, blef nu uppsatt, justerad och anslagen en voteringsproposition af följande lydelse:

Den, som vill, att kammaren bifaller statsutskottets hemställan i 35:te punkten af utskottets förevarande utlåtande n:o 11, röstar.

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej.

Vinner Nej, har kammaren med afslag å utskottets berörda hemställan bifallit den af herr Larsson i Lund vid punkten afgifna reservationen.

Voteringen utvisade 78 ja, men 83 nej, hvadan kammaren med afslag å utskottets hemställan bifallit den vid punkten afgifna reservationen.

I anseende till den nu långt framskridna tiden uppsköts den vidare behandlingen af förevarande utlåtande till kl. 7 e. m., då enligt utfärdadt anslag detta plenum komme att fortsättas.

§ 3.

Ordet lämnades härefter på begäran till

Interpellation.

Herr Lindh i Gäfle, som anförde: Förlidet års riksdag aflät som bekant en skrifvelse med anhållan, det Kungl. Maj:t behagade föranstalta om en allsidig utredning af frågan, om och i hvilken utsträckning rösträtt vid val till Riksdagens Andra Kammare bör beredas jämväl åt kvinnor, samt därefter för Riksdagen framlägga resultatet af denna utredning jämte det förslag, hvartill densamma kan gifva anledning.

I motiveringen till den kungl. propositionen vid innevarande Riksdag om utvidgning af den politiska rösträtten har föredragande departementschefen bland annat yttrat:

»För mig är det tydligt, att den nu pågående rörelsen för att kvinnan, den gifta såväl som ogifta, må kunna själf bevaka sina egna intressen och äga att lika med mannen deltaga i det offentliga lifvet är en yttring af själfva tidsandan och en omedelbar följd af den större själfständighet, kvinnan alltmer i sin verksamhet kommit att intaga. Det berättigade i denna rörelse är jag också villig att erkänna. Och jag är för min del öfvertygad, att det mål, politisk rösträtt för Sveriges kvinnor, som nu äger så många varmhjärtade förespråkare, i en nära liggande framtid kommer att blifva verklighet. Men att redan nu i sammanhang med frågan om utvidgning af rösträtten för män, hvilken fråga, oaktadt allt därpå under årtal nedlagdt arbete, ännu är olöst, upptaga äfven den om politisk rösträtt för kvinnor kan jag ej anse annat än synnerligen oklokt, och jag åberopar härvid de skäl, som nyligen med så mycken styrka framhållits såväl inför Kungl. Maj:t som af Riksdagen. För öfrigt kan såsom ett ytterligare skäl mot en åtgärd att nu bringa frågan om kvinnans rösträtt under behandling anföras, att den utredning af denna fråga, som hittills kunnat medhinnas, icke är af den omfattande beskaffenhet, som med Riksdagens skrifvelse afses.»

Interpellation.
(Forts.)

Frågan blef som känt ej heller upptagen i den kungl. propositionen, men i flera i år inom Riksdagen och särskildt i Andra Kammaren väckta motioner ha framställningar gjorts därom, att jämväl kvinnor, gifta såväl som ogifta, måtte tillerkännas politisk rösträtt. Det särskilda utskottet n:o 1 har med anledning af dessa framställningar gjort följande uttalande:

»De sträfvanden att bereda kvinnan likställighet med mannen i socialt och politiskt afseende, som under de senare åren med ökad styrka gjort sig gällande, finner utskottet vara värda allt beaktande. Riksdagen har också, hvad på den ankommer, så långt hittills varit möjligt tillmötesgått kvinnornas rösträttskraf genom att hos Kungl. Maj:t anhålla om verkställande af en fullständig och allsidig utredning af frågan samt om framläggande af förslag i ämnet. Att nu föregripa resultatet af denna utredning och föreslå införandet af politisk rösträtt för kvinnor, utan att närmare kunna bedöma alla de synnerligen invecklade spörsmål, som stå i sammanhang med denna nya princip upptagande i vår offentliga rätt, finner utskottet hvarken tillrädligt eller välbetänkt. Frågan om utvidgning af rösträtten för män har dessutom visat sig vara så svårlöst, att den icke bör fördröjas genom att kombineras med spörsmålet om politisk rösträtt för kvinnor.»

Hvarken regeringen eller särskilda utskottet har sålunda ställt sig principiellt afvisande till frågan om politisk rösträtt för kvinnor, utan tvärtom betonat, att dess lösning är en nära liggande tidsfråga och att sträfvandena för densamma äro värda allt beaktande. De två hufvudskälen mot frågans upptagande i år ha angifvits vara dels det okloka, som förmenats ligga i att förbinda detta spörsmål med den svårlösta frågan om utsträckt rösträtt åt män, dels att den af Riksdagen begärda och af regeringen föranstaltade utredningen ännu ej slutförts.

Sedan nu Riksdagen den 14 dennes såsom grundlagsenligt hvilande antagit ett förslag om utsträckt politisk rösträtt för män, har det syntts mig för Riksdagens ledamöter, oberoende af deras ställning till detta förslag och partiställning i öfrigt, vara af stort intresse och värde att, innan detta riksmöte afslutas, från regeringen få offentligt erfara något om den berörda utredningen och om utsikterna för framläggande under den närmaste tiden af dess resultat och det förslag, hvartill densamma kan gifva anledning.

Det bör, synes det mig, ligga i öppen dag att i och med Riksdagens nu fattade beslut i männens rösträttsfråga frågan om kvinnans politiska rösträtt skall framträda med den styrka, att den ej längre låter sig afvisas, att orättvisan i att utesluta Sveriges kvinnor från medborgarrätt skall springa allt klarare i dagen, och att därför ej heller ens för den närmaste tiden någon slutgiltig lösning af rösträttsfrågan är möjlig, förrän också kvinnan blifvit tillerkänd politisk rösträtt. Detta är åtminstone min personliga mening, själfallet den enda jag här tolkar.

Att i öfrigt inlåta sig på de många och tungt vägande skälen för kvinnans rösträtt torde icke vara lämpligt eller behöfligt. Jag

endast ber att få erinra därom, att genom innevarande Riksdags beslut om kommunal valbarhet för den kommunalt röstberättigade kvinnan enligt min mening ytterligare ett starkt skäl tillkommit för att ej längre förvägra kvinnan att själf kunna bevaka också sina politiska intressen.

Jag har den uppfattningen, att många ej allenast i denna kammare och i Riksdagen, utan ock många ute i landet, män som kvinnor, äro synnerligen angelägna om någon upplysning från regeringen, huruvida den pågående utredningen om kvinnans rösträtt så fortskridit, att i hvad på densamma ankommer hinder ej skola möta för en lösning också af kvinnornas rösträttsfråga under innevarande riksdagsperiod. Och jag anhåller om kammarens tillstånd att till hans excellens herr statsministern få rikta följande frågor:

1) Huru långt har den af Riksdagen år 1906 begärda och af regeringen föranstaltade utredningen om kvinnans politiska rösträtt fortskridit? Och

2) kan Riksdagen vänta att, medan den nästkommande år är samlad, få motse resultatet af denna utredning jämte det förslag, hvartill densamma kan gifva anledning?

Denna anhållan bifölls.

Härefter yttrade:

Hans excellens herr statsministern Lindman: Herr talman, mina herrar! På grund af den interpellation, som nyss blifvit framställd till mig, ber jag att få meddela, att det intensiva arbete, som regeringen, särskildt under sista tiden, haft ej minst till följd af brådskande riksdagsgöromål, har omöjliggjort för regeringen att förehå några öfverläggningar angående planläggning i allmänhet af förslag till nästkommande Riksdag. Så har naturligtvis äfven varit förhållandet med det ämne, hvarom den ärade interpellanten nu har framställt förfrågan; och jag är därför icke nu i tillfälle att kunna afgifva något närmare yttrande därom.

Beträffande den utredning af frågan om kvinnans politiska rösträtt, hvarom interpellanten har talat, vill jag endast meddela, att denna utredning pågår. De, som äro sysselsatta med utredningen, ha blifvit rätt mycket hindrade i arbetet, dels på ett tidigare stadium till följd af arbete med rösträttspropositionen och dels sedermera till följd af de uppdrag, de haft af det särskilda ntskottet att verkställa utredningar för detsamma. Men ifrågavarande utredning är emellertid under arbete.

Herr Lindh i Gäfle: Jag ber att få tacka hans excellens herr statsministern för det svar, han på rak arm afgifvit. Jag beklagar, att jag icke — och jag förmodar ingen annan heller — kan anse det fullt tillfredsställande.

Jag hade verkligen icke heller väntat att nu i sista timmen af Riksdagen kunna få något uttömmande besked i denna fråga. Dock

Interpellation. hade jag hoppats, att hans excellens herr statsministern, om icke på rak arm, så dock efter någon eller några dagar utan större möda kunnat lämna något närmare besked om den punkt, på hvilken den af Riksdagen begärda utredningen om kvinnans politiska rösträtt befinner sig, hvarigenom man hade varit i tillfälle att åtminstone i någon mån draga sina egna slutsatser om utsikterna, huruvida det skulle kunna föreligga ett förslag i ämnet till nästa års Riksdag.

Jag har, som sagdt, endast att tacka för det svar jag erhållit.

Kammarens ledamöter åtskildes häruppå kl. 4,29 e. m.

In fidem

Herman Palmgren.